

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEKTAŞİLİĞİN EDEBİYATA YANSIMALARI VE
MECMU'A-I EŞ'AR'IN İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hande Yaren KARACABEY
1900005035

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Program: Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet AÇA

OCAK 2024

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEKTAŞİLİĞİN EDEBİYATA YANSIMALARI VE
MECMU'A-I EŞ'AR'IN İNCELMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Hande Yaren KARACABEY

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Program: Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet AÇA

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Mehmet AÇA

Doç. Dr. Shurubu KAYHAN

Dr. Öğr. Üyesi Serdar GÜRÇAY

OCAK 2024

ÖN SÖZ

Hacı Bektaş Veli'nin 13. yüzyılda Anadolu coğrafyasında ortaya koyduğu öğretiler; insan sevgisi, özgürlük, hoşgörü ve eşitlik gibi evrensel değerleri vurgulamaktadır. Bu öğretiler, özellikle menkıbeler ve nefesler aracılığıyla halk hayatıyla edebiyatına derin bir etki bırakmıştır.

İncelenen eser, Nevşehir Hacı Bektaş İlçesi Halk Kütüphanesinden Millî Kütüphaneye devredilen *Mecmu'a-i Eş'ar* adlı bir yazmadır.

Çalışmanın 1. bölümünde “Bektaşilik” başlığı altında “Bektaşiliğin Doğuşu, Bektaşiliğin Tarihi Seyri, Bektaşiliğin Kültüre Yansımaları” hakkında bilgi verilmiştir.

2. bölüm, “Bektaşiliğin Edebiyata Yansımaları” şeklinde başlıklandırılmış olup “Edebiyatta Bektaşilik”, “Âşık Edebiyatının Oluşumunda Bektaşî Zümreler, Modern Edebiyatta Bektaşilik” alt başlıklarında incelenmiştir.

3. bölümde “Mecmu'a'daki Şiirlerin Biçim, Tür, İmla ve Nüsha Özellikleri”, “Biçim ve Tür Özellikleri” başlığı altında “Koşma, Gazel, Nefes, Destan” konuları işlenmiştir. “İmla ve Nüsha Özellikleri” alt başlığında da “İmla Özellikleri, Nüsha Özellikleri” konuları incelenmiştir.

4. bölümde “Mecmu'a'nın Tematik Muhtevası”, “İsimler” ve “Kavramlar” olmak üzere iki ayrı alt başlıkta incelenmiştir. “İsimler” başlığında “Hz. Muhammed, Hz. Hızır, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, On İki İmam, Kırklar, Pir Sultan Abdal”a yer verilirken; “Kavramlar” başlığında “Mey ve Şarap, Nefs, Gönül, Aşk” alt başlıklarına yer verilmiştir.

5. bölüm olan “*Mecmu'a-i Eş'ar*’ın Latin Harflerine Aktarımı” kısmında ise 159 sayfalık yazmanın Latin harflerine aktarılmış hâline yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Çalışmamda ilk başta aileme; bana değerli zamanını ayıran danışmanım Prof. Dr. Mehmet AÇA’ya, Doç. Dr. Fahri MADEN’e, Türk Tarih Kurumu Bilimsel Çalışmalar Müdürü Dr. Yunus PUSTU’ya, Uzman Mehmet Ali ÖZKAN’a ve Uzman Kadir DEMİREL’e teşekkür ederim.

Hande Yaren KARACABEY

25.01.2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
KISALTMALAR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: BEKTAŞİLİK	2
1.1. Bektaşiliğin Doğuşu	2
1.2. Bektaşiliğin Tarihi Seyri.....	3
1.3. Bektaşiliğin Kültüre Yansımaları	6
2. BÖLÜM: BEKTAŞİLİĞİN EDEBİYATA YANSIMALARI	9
2.1. Edebiyatta Bektaşilik.....	9
2.2. Âşık Edebiyatının Oluşumunda Bektaşi Zümreler.....	12
2.3. Modern Edebiyatta Bektaşilik	13
3. BÖLÜM: MECMU‘A’DAKİ ŞİİRLERİN BİÇİM, TÜR, İMLA VE NÜSHA ÖZELLİKLERİ	16
3.1. Biçim ve Tür Özellikleri.....	16
3.1.1. Koşma.....	16
3.1.2. Gazel.....	19
3.1.3. Nefes.....	22
3.1.4. Destan.....	24
3.2. İmla ve Nüsha Özellikleri	28
3.2.1. İmla Özellikleri	28
3.2.2. Nüsha Özellikleri.....	28
4. BÖLÜM: MECMU‘A’NIN TEMATİK MUHTEVASI	30
4.1. İsimler.....	30
4.1.1. Hz. Muhammed.....	30

4.1.2. Hz. Hızır	31
4.1.3. Hz. Ali	32
4.1.4. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin	33
4.1.5. On İki İmam	35
4.1.6. Kırklar	36
4.1.7. Pir Sultan Abdal	37
4.2. Kavramlar	37
4.2.1. Mey ve Şarap	37
4.2.2. Nefs	38
4.2.3. Gönül	40
4.2.4. Aşk	41
5. BÖLÜM: <i>MECMU‘A-İ EŞ‘AR</i> ’IN LATİN HARFLERİNE AKTARIMI ..	43
SONUÇ	175
KAYNAKÇA	177
EKLER	180

KISALTMALAR

Bk. : Bakınız

Hız. : Hazreti

TDK : Türk Dil Kurumu

BEKTAŞİLİĞİN EDEBİYATA YANSIMALARI VE

MECMU‘A-İ EŞ‘AR’IN İNCELEMESİ

Hande Yaren KARACABEY*

ÖZET

Bektaşilik, Anadolu ve Balkanlar’da derin kültürel ve tarihsel kökene sahip olan İslam tasavvufunun önemli bir kolu olarak edebiyata çeşitli yansımalar sunmuştur. Hacı Bektaş Veli’nin 13. yüzyılda Anadolu coğrafyasında ortaya koyduğu öğretiler; insan sevgisi, özgürlük, hoşgörü ve eşitlik gibi evrensel değerleri vurgular. Bu öğretiler, özellikle halk hikâyeleri, deyişler ve şiirler aracılığıyla halk edebiyatına derin bir etki bırakmıştır. Bektaşilik, geleneksel halk edebiyatının yanı sıra, modern Türk edebiyatında da önemli bir yer tutmuştur. Çağdaş yazarlar ve şairler, Bektaşî felsefesini ve simgelerini kullanarak, toplumsal adalet, bireysel özgürlük ve mistisizm gibi temaları işlemişlerdir. Bu yansımalar, Bektaşî düşüncesiyle uyumlu olan hoşgörü, barış ve eşitlik gibi değerleri modern edebiyatın içine taşıırken, aynı zamanda dinî ve toplumsal yapıları sorgulayan bir eleştiri aracı olarak da işlev görmüştür. Bu bağlamda, Bektaşilik modern edebiyatta hem geçmişin bir yansıması olarak hem de güncel toplumsal sorunlara yeni perspektifler sunan bir kaynak olarak varlığını sürdürmektedir. İncelenen eser, Hacı Bektaş İlçesi Halk Kütüphanesinden Millî Kütüphaneye devredilen *Mecmu‘a-i Eş‘ar* adlı yazmadır. Sonuç kısmında ise mecmuanın halk edebiyatı alanındaki yeri vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bektaşilik, Nefesler, Hacı Bektaş Veli, *Mecmu‘a-i Eş‘ar*

* Uzman, Türk Tarih Kurumu, Ankara/TÜRKİYE, hykaracabey@ttk.gov.tr.

REFLECTIONS OF BEKTASHISM ON LITERATURE AND THE EXAMINATION OF *MECMU‘A-İ EŞ‘AR*

ABSTRACT

Bektashism, as an important branch of Islamic Sufism that has a deep cultural and historical origin in Anatolia and the Balkans, has presented various reflections in literature. The teachings put forward by Hacı Bektaş Veli in the Anatolian geography in the 13th century emphasize universal values such as, love for humanity, freedom, tolerance and equality. These teachings have left a deep impact on folk literature, especially through folk stories, sayings and poems. Bektashism has an important place in modern Turkish literature as well as traditional folk literature. Contemporary writers and poets have dealt with themes such as social justice, individual freedom and mysticism, using Bektashi philosophy and symbols. While these reflections carried values such as tolerance, peace and equality, which are compatible with Bektashi thought, into modern literature, they also functioned as a tool of criticism questioning religious and social structures. In this context, Bektashism continues to exist in modern literature both as a reflection of the past and as a source that offers new perspectives on current social problems. The analyzed work is the manuscript titled *Mecmu‘a-i Eş‘ar*, which was transferred from Hacı Bektaş District Public Library to the National Library. In the conclusion part, the place of the mecmua in the field of folk literature is emphasized.

Key Words: Bektashism, Poetry, Hacı Bektaş Veli, *Mecmu‘a-i Eş‘ar*

GİRİŞ

Bektaşilik, Orta Asya topraklarından Anadolu topraklarına oradan da Balkan coğrafyasına kadar uzanan zengin, kültürel ve tasavvufi mirastır. Bu miras, İslamiyet'in Anadolu'daki yayılışı ve yerleşimi sırasında, özellikle Hacı Bektaş Veli'nin 13. yüzyılda ortaya koyduğu öğretilerle şekillenmiştir. Bektaşiliğin edebiyata yansımaları, bu öğretilerin ve düşüncelerin zaman içinde nasıl evrildiğini ve toplumsal, kültürel değişimlerle nasıl etkileşime girdiğini göstermektedir. Edebiyat, Bektaşilikten beslenerek hem tarihî hem de çağdaş düşünce akımları içinde kendine özgü bir yol çizmiştir.

Bektaşilik, edebiyatın birçok dalında -hikâye, şiir, tiyatro- derin izler bırakmıştır. Halk hikâyeleri, deyişler ve âşıkların şiirleri, Bektaşilikten etkilenerek tasavvufi düşünceleri, sosyal adaleti, insan sevgisini ve hoşgörüyü vurgulayan temaları işlemiştir. Bu yansımalar, Bektaşiliğin temel değerlerinin -özgürlük, eşitlik, insan sevgisi ve hoşgörü- halk edebiyatında nasıl somutlaştığını ve toplumla nasıl bütünleştiğini ortaya koymaktadır.

Modern Türk edebiyatında ise Bektaşilik, daha soyut ve sembolik bir boyut kazanmıştır. Çağdaş yazarlar ve şairler, Bektaşî felsefesini ve sembollerini, toplumsal adalet, bireysel özgürlük ve derin mistisizm gibi temalar üzerinden işlemişlerdir. Bu modern yansımalar, Bektaşiliğin sadece tarihî bir miras olmadığını, aynı zamanda güncel toplumsal ve kültürel meselelere ışık tutabilecek canlı bir kaynak olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, Bektaşiliğin edebiyata yansımalarını, tarihsel gelişimi ve bu gelişimin edebî alanlar üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde incelemeyi, ardından da *Mecmu'a-i Eş'ar* adlı yazmanın yapısı ve muhtevası incelenerek tarihî olayların edebiyata yansımalarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bektaşilik ve edebiyat arasındaki bu etkileşim, sadece tarihî ve kültürel bir mirasın korunması değil, aynı zamanda bu mirasın modern dünyada nasıl yeniden yorumlandığını ve çağdaş toplumların sorunlarına nasıl yeni perspektifler sunabileceğini anlamak açısından önemlidir.

1. BÖLÜM: BEKTAŞİLİK

1.1. Bektaşiliğin Doğuşu

Bektaşilik, Anadolu’da ortaya çıkan ve İslam’ın tasavvufi bir kolunu temsil eden dinî harekettir. Bu hareket, 13. yüzyılda Anadolu’da yaşamını sürdürmüş olan Hacı Bektaş Veli’nin öğretilerine dayanır. Hacı Bektaş Veli’nin yaşamı ve Bektaşilik tarikatının kökenleri hakkında bilgiler, büyük ölçüde belirsiz ve efsanevi niteliktedir. Kesin bilgiler nadirken, bu konu genellikle anlatılar ve menkıbeler yoluyla aktarılır.

Hacı Bektaş Veli, 1209 yılı civarında Horasan’da doğduğu düşünülen, İslam’ın tasavvufi yorumunu benimsemiş bir sufidir. Horasan, İslami ilimler ve tasavvufun merkezlerinden biri olarak kabul edilir. Hacı Bektaş Veli’nin gençlik yılları, o dönem İslam dünyasında yaygın olan tasavvufi eğitim ve kültürün etkisi altında geçmiştir.

13. yüzyıl, Moğol istilalarının İslam dünyasını derinden etkilediği bir dönemdi. Bu kaotik dönemde, birçok derviş ve âlim gibi Hacı Bektaş Veli de Anadolu’ya göç etmiş ve burada yeni bir toplumsal ve dinî hareketin temellerini atmıştır. Hacı Bektaş’ın 1240 yılında Selçuklu Devleti’nde yaşanan isyana dâhil olduğu ve isyanın bastırılmasından sonra hayatta kalan az sayıdaki kişilerden biri olduğu da bazı rivayetler arasındadır (Knysh, 2011: 258). Ayrıca, bazı kaynaklar, Hacı Bektaş’ın Anadolu’ya geldiğinde Baba İlyas ile ilk karşılaşanlardan biri olduğunu ve Babailer İsyanı’yla dolaylı bir bağlantısı olduğunu öne sürmektedir. 13. yüzyılda Anadolu’da yaşanan siyasi karışıklıklar ve Moğol istilasının sonucu halk arasında yüksek bir umutsuzluk ve kargaşa hâkim olmuş, bu durum, çeşitli kültürel ve inanç gruplarını manevi teselli arayışına itmiştir (Fırlıklı, 2006:111).

Bu karışık ve buhranlı dönemde, Hacı Bektaş gibi Yunus Emre, Ahmed Yesevi ve Mevlâna da halka umut ve teselli kaynağı olmuştur. Hacı Bektaş’ın Anadolu’da Ehli Beyt sevgisi çerçevesinde tasavvuf yoluyla İslam’ı yayma çabaları sonucunda, müstakil bir tarikat kurulmamış, ancak onun vefatından sonra tarikatın bugünkü şekli oluşmuştur. Hacı Bektaş, tasavvuf, Şiilik ve Türk halk inançlarının karışımı olan kendi İslam yorumunu, Anadolu’nun göçebe ve yerleşik Türk kabileleri arasında yaymaya devam etmiştir (Melikoff, 2009: 41).

Hacı Bektaş Veli, Anadolu'ya yerleştikten sonra, özellikle Kırşehir'in Hacıbektaş kasabasında etkin olmuş ve burası onun adıyla özdeşleşmiştir. O dönem Anadolu'da, İslamiyet'in tasavvufi yorumlarına büyük bir ilgi vardı. Hacı Bektaş Veli'nin öğretileri, Anadolu halkı arasında hızla yayıldı ve özellikle Türkmenler arasında derin bir etki bıraktı. Hacı Bektaş Veli, miladi 1337 yılında Sulucakarahöyük, şimdiki adıyla Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde vefat etmiş ve dergâhına defnedilmiştir.

Bektaşiliğin müesseseleşmesi Hacı Bektaş Veli'den 2 yüzyıl sonra yaşamış olan Balım Sultan (1428-1520) ilişkilendirilir. Balım Sultan, daha çok sözlü olarak sürdürülen Bektaşî geleneğini yazılı bir temele oturtarak ve kurallaştırarak tarikatın “tarikat” niteliği kazanmasında büyük rol oynamıştır. O dönemde yazıya dökülen ve bugün de geçerli olan Bektaşî erkannamesi, Balım Sultan'ın katkılarıyla şekillenmiştir (Temren, 1995: 61).

Bektaşilik, Hacı Bektaş Veli'nin adıyla anılan, onun öğretisini takip edenler için kullanılan bir terimdir. Tarikatın piri olarak addedilen Hacı Bektaş Veli'nin takipçileri, Ehli Beyt sevgisi ve Tevella ile Teberra prensiplerine bağlılık gibi özellikler gösterir. Ancak, bu anlamda Alevilik, Hz. Ali'ye duyulan sevgi ve saygıyı aşan bir Sünni anlayışın ötesine gitmez. Türkiye'de, Hacı Bektaş'a saygı gösteren ve onun yolundan giden Aleviler Bektaşî olarak adlandırılmaz; bu yüzden Şehir Bektaşisi ve Köy Bektaşî arasında bir ayrım vardır. Bektaşiliğin düşünce yapısını, özünü ve tarih içindeki gelişimini anlamak için, tarihsel sürecini incelemek önemlidir. Bektaşilik, iki ana evreye ayrılır: İlk evre (oluşum evresi) 13. yüzyıl-15. yüzyıl sonları aralığı olarak kabul edilirken ikinci evre 16. yüzyılda tarikatın Balım Sultan tarafından sistemleştirmesiyle başlar ve günümüze kadar devam eder. Her iki evre birbirinden farklı özellikler göstermektedir (Varol, 2013: 48).

1.2. Bektaşiliğin Tarihi Seyri

Bektaşiliğin kurumsallaşmasını sağlayan ve tarikatın ikinci kurucusu olarak kabul gören kişi Osmanlı Padişahı II. Bayezid'in 1501'de Bektaşî tekkesinin başına getirdiği Balım Sultan(1457-1516)'dır. Zamanla Hacı Bektaş köyünde üç lider grup

ortaya çıkmıştır: Kızılbaş köy grupları, diğerleri tarafından ruhani otorite olarak kabul edilen Hacı Bektaş'ın soyundan geldiklerini iddia eden Çelebiler ve Hacı Bektaş'ın manevi çocuklarından başka biyolojik çocuğu olmadığını savunan, Balım Sultan tarafından tarikatın ruhani ve örgütsel lideri olarak atanan Dedeler.

Balım Sultan'a kadar olan dönem hakkında çok fazla bilgi bilinmemektedir. Ancak 15. asırdan Balım Sultan'a kadar olan sürede Bektaşiliğin, Safevi Şiiliğinden ve Hurufilik'ten etkilenmiş olduğu kabul edilmektedir. 1507 yılında Balım Sultan'ın tekke şeyhi olarak gelmesiyle birlikte Bektaşilikte yeni bir dönem başlamıştır (Sarıkaya, 2016: 292-293). Anılan bu hususu Ahmet Yaşar Ocak da Hurufi ve Şii etkisinden önce ve sonra olmak üzere iki devreye ayırmaktadır (Ocak, 1992: 374).

Balım Sultan'ın liderliğinde başlayan ve Osmanlı toplumunun temel dinamiklerinden biri olan tasavvuf altında Bektaşiliğin resmî kimlik kazanması önemli dönüm noktasıdır. Bu durum, bazıları tarafından Bektaşiliğin özgün yönlerinin kaybı olarak görülse de aslında tarikatın temel inanç ve uygulamalarını koruyarak toplumun temel unsurlarından biri haline gelmesine katkıda bulunmuştur (Çift, 2009: 131).

Bektaşiler, I. Selim dönemine kadar Osmanlı sultanlarının koruması altında önemli bir rol oynadılar. Ancak, 15. ve 16. yüzyıllarda Yeniçeri Ocağı'nın Bektaşî tarikatına bağlanmasıyla birlikte güç kazanmaları, onların Osmanlı yönetimiyle bütünleşmelerine ve diğer Alevi dergâhlarının tasfiye edilmesine yol açtı. Kalender Çelebi gibi Kızılbaş önderlerinin çıkışına rağmen, dergâh genelde Osmanlı'yla işbirlikçi bir tutum sergiledi. Bu durum, Kalender Çelebi ve Şah Kulu İsyanı gibi hem dinî hem de sosyo-ekonomik kökenli isyanlara yol açtı. Özellikle Balım Sultan'ın ölümünün ardından Kalender Çelebi'nin postnişin olması ve halkla daha fazla ilgilenmesi dergâhın güçlenmesine katkıda bulundu. Ancak, 1552'ye kadar süren bir başsızlık döneminden sonra Sersem Ali Baba postnişin olarak atanarak toplumsal düzen ve barış sağlandı (Aydın, 2008: 27).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de önemli bir yer edinen Bektaşilik, Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde özellikle askerî sınıf ve Yeniçeriler arasında yaygındı ve bu dönemde Osmanlı toplumunun dinî-sosyal yapısını etkileyen önemli bir faktör olarak etkisini sürdürdü.

Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında koyu Sünni bir yapıdan ziyade, azınlıklara ve farklı dinlere hoşgörölü bir yaklaşım gözlemlenir. İlk üç Osmanlı padişahının Ahi-Bektaşî inançlı olduğu bazı kaynaklarca belirtilir. 1363 yılında kurulan Yeniçeri Ocağı'nı Orhan Gazi'nin Bektaşî tekkesinin duasını alıp sonra kurduğu bilinmektedir (Şener, 1995: 17).

Ocağın kuruluşunun da Hacı Bektaş Veli'nin duası ile gerçekleştiğı ifade edilse de Yeniçeri Ocağı'nın kurulmasıyla Hacı Bektaş Veli'nin vefatı arasında elli yıllık bir süre bulunmaktadır. Özel dualarla yola çıkan Yeniçeriler, Zülfikar sembolünü önemserler ve kendilerine “Ocağı Bektaşîyan”, tarikatlarına “Taife-i Bektaşîyan” derler (Civelek, 2010: 867).

Osmanlı İmparatorluğu'nda dinî otorite, genellikle devletle iç içe bir yapıda bulunuyordu ve bu durum, resmi politikaların dinî gruplar üzerinde doğrudan etkisi olmasına sebep oluyordu.

Yavuz Sultan Selim dönemine kadar Osmanlı yönetimi ile Bektaşîler arasındaki ilişkiler hoşgörü çerçevesindeydi. Ancak, bu dönemde Şii Safevi Devleti'nin yükselişîyle Osmanlı, Sünni İslam'a daha sıkı sarıldı ve bu durum Bektaşîlikle ilişkileri etkiledi¹. Yeniçeri Ocağı'nın güçlenmesi ve Genç Osman'ın öldürölmesi sonrasında, Yeniçeri Ocağı'nın etkisi arttı ve Osmanlı yönetimi bu gücü dengelemek için Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmayı denedi. II. Mahmut dönemindeki reform girişimleri, devletin tarikatlar üzerindeki kontrolünü artırmayı hedefledi. Bu reformlar, Bektaşîlik gibi tarikatların faaliyetlerini sınırlayan ve devletin dinî yapılar üzerindeki otoritesini güçlendiren yasal düzenlemeleri içeriyordu. 1826'da II. Mahmud'un fermanıyla Yeniçeri Ocağı kaldırıldı ve bu süreçte Bektaşî Dede ve Babaları da öldürölldü. Yine 1826 yılında Meşveret Meclisi'nin; Nakşî, Halvetî, Sadi, Şazeli, Mevlevî, Celvetî ve Kadiri tarikatlarının katılımı ile toplanması sonucu Bektaşî tarikatının kapatılması Bektaşîliğin Osmanlı toplumundaki rolünü etkiledi (Maden, 2020: 65).

¹ Detaylı bilgi için bk. Şener, Cemal. *Sorularla Alevilik*. İstanbul: Pozitif Yayınları, 2008.

Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sürecinde, Bektaşilik geleneksel yapısını korumaya çalıştı ancak bu süreçte çeşitli zorluklar yaşadı. Türkiye Cumhuriyeti'nin 29 Ekim 1923'te kurulması ve takip eden yıllarda tarikatların resmî olarak kapatılması, Bektaşiliğin resmî yapılarını etkilese de kültürel ve manevi değerleriyle halk arasında yaşamaya devam etmiştir (Ocak, 2009: 15).

1.3. Bektaşiliğin Kültüre Yansımaları

Anadolu merkezli gelişen Bektaşilik, 13. yüzyıl mutasavvıfı Hacı Bektaş Veli'nin öğretilerine dayanır ve zaman içinde hem İslami hem de Türk kültürel öğelerini içeren benzersiz bir yapıya bürünmüştür. Bektaşiliğin öğretileri ve inanç yapısı, mistisizm, toplumsal eşitlik, hoşgörü ve insanlık sevgisi gibi temel değerler üzerine kuruludur. Bu inanç sistemi, aynı zamanda dinî ritüeller, sembolizm ve manevi uygulamalar açısından zengin bir içeriğe sahiptir.

Bektaşilik, Hacı Bektaş Veli'nin öğretileri, İslam'ın Şii yorumu ile Anadolu'nun Türk ve Şamanistik geleneklerinin bir sentezi olarak görülebilir (Melikoff, 2009: 41). Bu öğretiler, insanın iç dünyasını arındırarak ve Tanrı'ya ulaşmak için bireysel bir yolculuk yaparak manevi mükemmelliğe ulaşmayı hedefler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun erken dönemlerinde, Bektaşî tekkeleri hem dinî eğitim hem de toplumsal dayanışma merkezleri olarak işlev gördü. Bektaşî dergâhları, dinî bilginin yanı sıra müzik, şiir ve halk hikâyeleri gibi kültürel etkinliklerin de merkezleriydi.

Bektaşilik, Osmanlı toplumunda hoşgörü ve çeşitliliğin korunmasında önemli bir role sahiptir. Osmanlı İmparatorluğu, farklı etnik, dinî ve kültürel grupların birlikte yaşadığı çok uluslu yapıya sahiptir. Bektaşilik anlayışı da bahsolunan bu çeşitliliği kucaklayan bir yaklaşım sergileyerek, farklı inanç ve kültürler arasında bir köprü görevi gördü (Melikoff, 2004: 56).

Bektaşilik, Osmanlı döneminde kendi özgün ritüel ve inanç yapısını korudu. Cem ayinleri, semah ritüelleri ve halka zikirleri, Bektaşî inancının temel pratiklerindendi. Bu ritüeller, topluluk üyelerinin bir araya gelerek manevi birlikteliklerini pekiştirdikleri ve sosyal dayanışmayı güçlendirdikleri zamanlardı.

Balım Sultan döneminde, herkesin “Bektaşiyim” demeye başlaması üzerine, Balım Sultan erkannamenin düzenlenmesini ele alarak Bektaşiliği kurumsallaştırmıştır. Bektaşilik, Balım Sultan’ın döneminde, nasip alma, doğum, ölüm, dervişlik ve babalık verilmesi gibi çeşitli erkânları içeren bir sistemle yazılı hale getirilmiş ve Bektaşiliğin bir nevi “anayasası” belirlenmiştir. Bu süreçte Balım Sultan, dönemin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak Bektaşilikte bir revizyon yapmıştır (Temren, 1995: 62).

Bektaşilikteki spiritüel yolculuk, “dört kapı ve kırk makam” olarak bilinen bir süreci içerir. Bu, dervişin manevi gelişimini simgeleyen bir yolculuktur ve her “kapı”, spiritüel bir aşamayı temsil eder (Hamzaj, 2019: 68).

Bektaşi öğretisinde, insanların dini, cinsiyeti, sosyal statüsü veya etnik kökeni ne olursa olsun eşit ve değerli olduğuna inanılır. Bektaşilik, farklı inanç ve kültürler arasında barışçıl bir koexistansı teşvik eder. Bu, Hacı Bektaş Veli’nin ünlü sözü “Eline, beline, diline sahip ol” öğüdüyle de vurgulanır; bu söz, el (eylem), bel (arzu) ve dil (söz) üzerinde kontrol sağlayarak başkalarına zarar vermemeyi ve hoşgörülü olmayı ifade eder. Bu öğreti, insanların hem kendilerine hem de başkalarına karşı sorumlu ve dikkatli olmaları gerektiğini vurgular.

Bunun yanı sıra, Bektaşilik, özellikle kadınlara yönelik saygı ve eşitlik konusunda da öncü bir tutum sergilemiştir. Kadın ve erkeğin manevi eşitliği, Bektaşi inancının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu, Bektaşiliğin sadece dinî bir hareket olmanın ötesinde, sosyal adalet ve eşitlik ilkelerini de benimsediğini gösterir.

Ayrıca, Bektaşi inancında, insanların içsel dünyasına ve kişisel maneviyatına büyük önem verilir. Bireyin kendi iç dünyasında yaratıcıya ulaşma çabası, dış görünüş veya dış dünyadaki farklılıklardan bağımsız olarak değerlendirilir. Bu, Bektaşilikte hoşgörünün sadece dışsal bir tolerans değil, aynı zamanda derinlemesine bir anlayış ve içsel bir kabullenme olduğunu gösterir.

Sonuç olarak, Bektaşilikteki insan sevgisi ve hoşgörü, sadece inanç sisteminin bir parçasını değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yaşamın temelini oluşturur. Bu hareket, yüzyıllar boyunca edebiyata, sanata ve halk inançlarına derin etkiler bırakmıştır. Bektaşilik, tarih boyunca Anadolu ve Balkanlar’da hoşgörü, eşitlik ve

barışçıl birlikteliğin sembolü olmuştur. Bu öğreti, günümüzde de insanlar arasında anlayış ve birlikte yaşama kültürünü teşvik etmeye devam etmektedir.

2. BÖLÜM: BEKTAŞİLİĞİN EDEBİYATA YANSIMALARI

2.1. Edebiyatta Bektaşilik

Bektaşilik, Türk ve İslam tarihinde derin izler bırakan, karmaşık ve çok boyutlu bir tarikatın adıdır. Tarihsel kökenleri ve İslamiyet ile ilişkisi hem akademik çalışmalarda hem de halk anlatılarında sıklıkla tartışılan konulardandır. Bektaşiliğin kökenleri, genel olarak 13. yüzyıl Anadolu'suna ve Horasan bölgesinden gelen Hacı Bektaş Veli'ye dayandırılır. Ancak, bu tarikatın kökleri daha derinlere, Türklerin Orta Asya'daki şamanik inanç sistemlerine ve erken dönem İslami etkileşimlerine uzanır. Türk topluluklarının İslamiyet'le ilk temasları, 8. ve 9. yüzyıllarda Orta Asya'da başlamış, bu süreç Türklerin yavaş yavaş İslamiyet'i kabul etmeleriyle devam etmiştir².

Türkler, İslamiyet'i kabul etmelerinden önce Gök Tanrı inancı, Şamanizm ve atalar kültü gibi inanç sistemlerine sahiptiler. Bu inançlar, Türklerin İslamiyet'le tanışmalarından sonra da uzun bir süre etkisini sürdürmüştür. Hacı Bektaş Veli'nin öğretileri ve Bektaşilik pratiği, bu eski inanç sistemlerinin izlerini taşır. Örneğin, Bektaşilikteki bazı ritüeller ve semboller, şamanik geleneklerden izler taşır. İslamiyet'in kabulünden sonra Türkler, bu yeni inancı kendi kültürel ve dinî geçmişleriyle harmanlamışlardır. Hacı Bektaş Veli ve onun gibi dervişler, İslamiyet'i Anadolu'da yayarken, yerel inançlarla bir sentez oluşturmuşlardır. Bu süreçte Bektaşilik, Anadolu'daki dinî ve sosyal yapının bir parçası haline gelmiştir (Maden, 2019: 28).

Bektaşilik, özellikle Anadolu'nun fethedilmesi ve Türklerin bu bölgeye yerleşmeleri sırasında önem kazanmıştır. Anadolu'nun fethiyle birlikte, Türkler burada var olan Hristiyan ve diğer yerel inançlarla karşılaşmış, bu inançlarla etkileşim içinde kendi dinî pratiklerini geliştirmişlerdir. Bektaşî dergâhları, bu süreçte önemli birer dinî ve kültürel merkez haline gelmiştir. Bektaşilik, İslam içerisinde Şii mezhebiyle özellikle yakın ilişkiler kurmuştur. On İki İmam inancı, Bektaşiliğin temelini oluşturur. Ancak Bektaşilik, Şii İslam'ın sadece bazı yönlerini benimsemiş ve kendi özgün

² Detaylı bilgi için bk. Öz, Baki. *Dünyada ve Türkiye'de Alevi-Bektaşî Dergâhları*. İstanbul: Can Yayınları, 2001.

yorumlarını eklemiştir. Örneğin, Ali'nin yüceltilmesi ve Kerbela olayına verilen önem, Bektaşî inancının merkezinde yer alır (Gündoğdu, 2007: 39).

Bektaşîliğin Şii ile ilişkisi, aynı zamanda dönemin siyasi çatışmalarıyla da iç içe geçmiştir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu ile Safevi Devleti arasındaki sürtüşmeler, Bektaşîliğin ve Şii inancının Anadolu'daki seyrini etkilemiştir. Bektaşîliğin tarihsel kökenleri ve İslamiyet ile ilişkisi, bu tarikatın zengin ve çok katmanlı yapısını ortaya koyar. Anadolu ve Orta Asya'daki dinî ve kültürel geçmiş ile İslamiyet'in sentezi olarak ortaya çıkan Bektaşîlik hem Türk tarihi hem de İslam tarihi açısından önemli bir yer tutar. Bu bağlamda, Bektaşîliğin tarihsel kökenlerini ve İslamiyet ile olan ilişkisini incelemek, bu tarikatın anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir.

Bektaşîlik, sadece bir tasavvufî yol olarak değil, aynı zamanda zengin bir edebî ve kültürel mirasın taşıyıcısı olarak da önemli bir yere sahiptir. Bektaşîlik, Türk halk edebiyatının gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır. Bektaşî şairleri, sade ve anlaşılır bir dil kullanarak, tasavvufî ve toplumsal meseleleri işlemişlerdir. Bu edebî eserler, genellikle alegorik ve sembolik anlatımlar içerir. Bektaşî edebiyatının en tanınmış isimleri arasında Kaygusuz Abdal, Yunus Emre ve Pir Sultan Abdal bulunur. Kaygusuz Abdal, toplumsal eleştirileri ve mizahi unsurlarıyla tanınır. Yunus Emre'nin şiirleri, tasavvufî düşünceleri ve insan sevgisini yalın bir dille ifade eder. Pir Sultan Abdal ise hem dinî hem de siyasi içerikli şiirleriyle dikkat çeker.

Bektaşî şiirleri genellikle aşk, ilahi sevgi, toplumsal adalet, eşitlik ve barış gibi temaları işler. Bu şiirler, dervişlerin manevî yolculuklarını, tasavvufî öğretileri ve toplumun sosyal yapısını yansıtır. Bektaşîlik, ritüelleri ve toplumsal pratikleriyle de Türk kültürünü zenginleştirmiştir. Cem ayinleri, semah dönüşleri ve topluluk içinde yapılan zikirler, Bektaşî kültürünün en belirgin özelliklerindendir. Bektaşî ritüellerinde dans ve müzik önemli bir yer tutar. Ney, bağlama ve davul gibi çalgılar eşliğinde yapılan ilahiler ve semahlar, dinî inançları ifade etmenin yanı sıra, topluluğun bir araya gelmesini ve birlik duygusunu pekiştirmenin bir yolu olarak işlev görür. Bektaşîlik, Anadolu halk kültürüyle sıkı bir etkileşim içindedir. Halk inançları, ritüeller ve geleneksel sanatlarla iç içe geçen Bektaşîlik, Anadolu'nun sosyo-kültürel yapısına katkıda bulunmuştur (Haksever, 2009: 19).

Günümüzde Bektaşî kültürü, müzik, edebiyat ve festivaller aracılığıyla yaşatılmakta ve yeni nesillere aktarılmaktadır. “Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri” gibi festivaller, Bektaşî kültürünü ve tarihini kutlayan, bu kültürün yaşatılmasını sağlayan etkinliklerdir. Bektaşî temaları ve sembolleri, modern Türk edebiyatı ve sanatında da kendine yer bulmuştur. Günümüz şair ve yazarları, Bektaşî edebiyatından esinlenerek eserler üretmeye devam etmektedirler. Bektaşilik, Türk edebiyatı ve kültürüne derinlemesine nüfuz etmiş bir tasavvufî harekettir. Şiirlerden müziğe, ritüellerden günlük yaşama kadar pek çok alanda kendini gösteren bu etkileşim, Bektaşiliğin sadece bir dinî akım olmanın ötesinde, zengin bir kültürel mirasın taşıyıcısı olduğunu göstermektedir. Bektaşî kültürü, geçmişten günümüze, Türk toplumunun manevi ve kültürel hayatını şekillendirmeye devam etmektedir (Kara, 2021: 57).

Günümüzde tarikat, kültürel ve dinî bir hareket olarak varlığını sürdürmektedir. Bektaşilik, modern Türkiye’de hem bir kültürel miras taşıyıcısı hem de toplumsal bir hareket olarak işlev görmektedir. Festivaller, müzik etkinlikleri ve edebî çalışmalar, Bektaşî kültürünün ve inançlarının yaşatılmasında önemli rol oynar. Balkanlar ve Avrupa’daki Türk diasporası içinde Bektaşilik, etnik ve dinî kimliklerin korunması ile ifade edilmesinde önemli bir unsur olarak kalmıştır (Ocak, 2015: 449).

Modern dönemde Bektaşilik, değişen sosyal ve siyasi koşullara uyum sağlamaya çalışmıştır. Özellikle genç nesiller arasında, Bektaşî öğretileri modern düşünce akımlarıyla bütünleşerek yeni bir yorum kazanmıştır. Türkiye’de ve Balkanlar’da Bektaşî toplulukları, sivil toplum hareketleri ve siyasi süreçlerle etkileşim içindedir. Bu etkileşim, hem tarikatın yeniden canlanmasına yardımcı olmuş hem de tarikatın modern toplumsal meselelere yaklaşımını şekillendirmiştir. Modern dönemde Bektaşilik, geleneksel inanç pratiklerini modern yaşam koşullarına uyarlamaya çalışmaktadır. Bu süreç, tarikatın hem iç dünyasını hem de dışa dönük faaliyetlerini etkilemektedir. Modern zamanlarda Bektaşilik hem tarihî mirasını koruma hem de çağdaş dünyaya uyum sağlama çabasında olan dinamik bir harekettir. Bu dönemde tarikat, geleneksel değerlerini modern toplumsal ve kültürel kontekstte yeniden yorumlamış ve çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bektaşiliğin modern dönemdeki bu yansımaları, tarikatın tarih boyunca sahip olduğu esnekliğin ve evrimin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Bu konuyla ilgili bk. Öz, 2004).

Irène Melikoff Bektaşiliğin senkretik yapısını ve tasavvufi öğretilerini derinlemesine analiz etmiştir. Onun çalışmaları, Bektaşiliğin hem İslami hem de İslam öncesi inanç sistemleriyle olan etkileşimlerini ortaya koymaktadır. Esat Coşan Bektaşilik ve onun kurucusu Hacı Bektaş Veli üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. Özellikle *Makalat* eseri üzerinde yaptığı analizler, Hacı Bektaş Veli'nin düşüncelerinin ve Bektaşiliğin dinî yönünü aydınlatmaktadır.

Modern dönemdeki Bektaşilik üzerine yapılan çalışmalar, tarikatın değişen sosyo-politik koşullara nasıl adapte olduğunu inceler. Bu çalışmalar, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sindeki yasaklar ve diğer sosyal değişikliklerle nasıl başa çıktığını ve çağdaş toplumda nasıl bir rol oynadığını araştırır. Akademik çalışmalar, Bektaşiliğin zengin ve karmaşık yapısını anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmalar, tarikatın tarihsel gelişimini, inanç yapısını, sosyal kültürel etkilerini ve modern zamanlardaki dönüşümlerini kapsamlı bir şekilde analiz etmektedir. Bektaşiliğin akademik incelemeleri, bu tarikatın sadece geçmişteki değil, günümüzdeki toplumlara da nasıl katkılar sağladığını göstermektedir.

2.2. Âşık Edebiyatının Oluşumunda Bektaşi Zümreler

Kökenleri kamlara kadar ulaşan âşık edebiyatı, genellikle sade dille ve hece vezniyle kaleme alınan saz ile söylenen âşıkların eserlerinden meydana gelmiştir. Kamlardan sonra değişen sosyo-kültürel şartlarla beraber kamların yerini ozanlar, ozanların yerini âşıklar almıştır. M. Öcal Oğuz'a göre âşık terimi, saz çalan, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişen, belli bir meslekî zümreyi meydana getiren, irticali olan, atışma yapabilen ve bade içtiğini söyleyen veya en azından bunların büyük çoğunluğunu bünyelerinde toplayan şairleri içine almaktadır (1994: 21).

Âşık edebiyatının kökenleri, Türk halk inançları, İslam öncesi Şamanik gelenekler ve İslam'ın tasavvufi yorumlarına dayanır. Bu çok katmanlı kültürel yapının içinde Bektaşi zümreleri, âşık edebiyatının gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bektaşilik, halk arasında yaygın olan inançları ve tasavvufi düşünceleri halk edebiyatıyla harmanlayarak, bu edebî türün zenginleşmesine ve yayılmasına önemli ölçüde etkisi olmuştur.

Tekke edebiyatı, 13.-14. yüzyıllarda Anadolu topraklarında büyük bir gelişme göstermiş ve özellikle büyük mutasavvıf-şair Yunus Emre'den sonra güçlü bir manevi nüfuz kazanarak, Ortodoks tarikatlara mensup derviş şairler bu tarzda şiirler yazmıştır. Ancak bu şiir tarzının en ziyade heteredoks tarikatlar arasında geliştiği ve bedii kıymet bakımından en orijinal, en kuvvetli örneklerini -Kaygusuz Abdal, Hatayi, Pir Sultan Abdal gibi- Bektaşiler ve Kızılbaşlar arasında bulduğu muhakkak olduğunu söyleyen Köprülü, âşık edebiyatında Bektaşî tesirinin altını çizmiştir (Köprülü, 1962: 35-36).

Bektaşî zümreleri, âşık edebiyatının temel taşlarından biri olan halk şiirinin gelişiminde etkili olmuşlardır. Bu zümreler, halkın diliyle yazılan ve genellikle aşk, özlem, toplumsal adalet gibi temaları işleyen şiirler üretmişlerdir. Ayrıca, Bektaşilikteki bazı öğretiler ve inançlar, Âşık edebiyatında sıklıkla işlenen konulardır. Bu edebiyatın içerisinde Ali'ye olan sevgi, tasavvufi simgeler ve halkın sesini yansıtan sosyal eleştiriler bulunur.

Bektaşî zümrelerinin etkisiyle şekillenen âşık edebiyatı, Osmanlı döneminde ve sonrasında Türk toplumunun sosyal ve kültürel yapısını etkilemiştir. Bu edebiyat, halkın duygu ve düşüncelerini ifade eden bir araç olmuş, aynı zamanda eşitlik ve sosyal adalet gibi konularda önemli bir söylem oluşturmuştur. Âşıklar, toplumun değişik katmanları arasında bir köprü görevi görmüş ve halkın sesini yöneticilere ulaştıran birer sözcü olmuşlardır.

Bektaşî zümrelerinin, âşık edebiyatının oluşumunda ve gelişiminde önemli bir rol oynadığı açıktır. Bu etkileşim, halk edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuş, Türk kültürünün zenginleşmesini ve çeşitlenmesini sağlamıştır. Bektaşilik ve âşık edebiyatı arasındaki bu derin bağ, Türk edebiyatı ve halk kültürünün anlaşılması açısından önemli bir alanı temsil eder ve bu alandaki akademik çalışmalar, Türk kültür tarihine ışık tutmaya devam etmektedir.

2.3. Modern Edebiyatta Bektaşilik

Hacı Bektaş Veli, 13. yüzyıl Anadolu'sunda yaşamış, Bektaşilik tarikatının kurucusu olarak kabul edilen mistik bir şahsiyettir. Onun öğretileri, ahlaki değerler, insan sevgisi, hoşgörü ve ilahi aşk gibi temalar etrafında şekillenir. Bu öğretiler, zaman

içinde Anadolu halk kültürü ve edebiyatında derin izler bırakmıştır ve modern edebiyatçılar tarafından sıklıkla referans alınmıştır.

Modern Türk edebiyatında, Hacı Bektaş Veli'nin düşünceleri ve felsefesi, birçok yazar ve şair tarafından işlenmiştir. Eserlerinde Hacı Bektaş Veli'nin öğretilerine yer veren yazarlar, bu mistik ve derin öğretileri modern zamanların sosyal ve bireysel sorunlarıyla bütünleştirmişlerdir.

Hacı Bektaş Veli'nin felsefesi, öğretileri ve anlayışı modern edebiyatta sıklıkla sosyal adalet, bireysel özgürlük ve insan hakları gibi temalarla işlenmektedir. Bu temalar, Bektaşî felsefesinin temel prensiplerini yansıtarak, modern okuyuculara hem eski bir geleneğin zenginliğini sunmakta hem de çağdaş sorunlara ışık tutmaktadır.

Modern edebiyatta Hacı Bektaş Veli, sadece bir tarihî figür olarak değil, aynı zamanda bir sembol olarak da kullanılmaktadır. Onun adı ve temsil ettiği değerler, özgürlük, hoşgörü ve insanlık sevgisi gibi evrensel temaların ifadesi olarak edebî eserlerde yer bulur. Bu kullanım, Hacı Bektaş Veli'nin sadece tarihi bir şahsiyet olmanın ötesinde, güncel ve evrensel mesajlar taşıyan bir simge olduğunu göstermektedir.

Hacı Bektaş Veli'nin öğretileri ve Bektaşilik, modern edebiyatın zenginleştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu öğretiler, çağdaş yazarlar ve sanatçılar tarafından farklı biçimlerde ele alınarak, hem tarihî mirasın korunmasına katkıda bulunmuş hem de modern zamanların sosyal ve kültürel meselelerine yeni perspektifler sunmuştur. Hacı Bektaş Veli'nin edebî mirası, modern edebiyatta sadece geçmişe bir saygı duruşu olarak kalmamış, aynı zamanda geleceğe dönük yeni yorumlar ve anlayışlar için zemin hazırlamıştır.

Günümüz edebiyatında Bektaşilik hem tematik hem de simgesel açıdan zengin bir kaynak olarak önemini korumaktadır. Bektaşilik, modern Türk Edebiyatında çeşitli biçimlerde kendini göstermektedir. Şiir, roman ve öykülerde Bektaşilikten esinlenen temalar, karakterler ve semboller bulmak mümkündür. Bu eserler, genellikle Bektaşî öğretisinin temel değerlerini, özellikle insan sevgisi, hoşgörü ve özgürlük gibi temaları yansıtır. Ayrıca, edebiyatta Bektaşiliğin tasavvufî boyutları ve toplumsal adaletle ilgili mesajları da işlenmektedir.

Çağdaş Türk yazarları Bektaşilikle ilgili konuları çeşitli açılardan ele almaktadır. Orhan Pamuk *Kafamda Bir Tuhaflık*, Elif Şafak *Havva'nın Üç Kızı* ve Ahmet Ümit *Bir Ses Böler Geceyi* gibi eserlerinde Bektaşiliği ve tasavvufi düşünceleri modern bir bakış açısıyla yorumlamışlardır. Bu yazarların eserleri, Bektaşiliğin geleneksel öğretilerini modern yaşamın sorunları ve temalarıyla bütünleştirerek, bu eski geleneği günümüz okurlarına aktarmaktadır. Günümüz edebiyatında Bektaşilik, toplumsal değerleri sorgulayan ve eleştiren bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle toplumsal eşitlik, cinsiyet rolleri ve dinî hoşgörü gibi konular, Bektaşi felsefesinin ışığında ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Bektaşilik sadece bir inanç sistemi olarak değil, aynı zamanda sosyokültürel bir eleştiri aracı olarak edebiyatta yer bulmaktadır.

Bektaşilik, modern düşünce akımlarıyla da etkileşim içindedir. Postmodernizm, feminizm ve ekolojik eleştiriler gibi akımların bazı yönleri, Bektaşi öğretisiyle paralellikler göstermektedir. Bu etkileşim, modern edebiyatın çok katmanlı ve derinlemesine analizler yapmasına olanak tanımaktadır. Günümüz edebiyatında Bektaşilik, tarihî ve kültürel bir miras olarak kalmayıp, modern toplumsal ve kültürel sorunları sorgulayan, eleştiren ve yorumlayan bir kaynak olarak varlığını sürdürmektedir. Bu geleneğin edebiyatta ele alınış biçimleri, hem Bektaşiliğin zenginliğini ve çeşitliliğini göstermekte hem de çağdaş düşünce akımlarıyla olan etkileşimini ortaya koymaktadır. Bu şekilde, Bektaşilik modern Türk edebiyatında hem geçmişle bağlarını koruyan hem de geleceğe yönelik yeni yorumlar ve perspektifler sunan canlı bir geleneğe dönüşmüştür.

3. BÖLÜM: MECMU‘A’DAKİ ŞİİRLERİN BİÇİM, TÜR, İMLA VE NÜSHA ÖZELLİKLERİ

3.1. Biçim ve Tür Özellikleri

3.1.1. Koşma

Koşma kelimesinin kökeni “koşmak” mastarından gelmektedir. TDK’ye göre koşmalar, sazla okunmak için yazılmıştır. İlk kıtanın birinci, ikinci ve dördüncü dizesiyle diğer kıtaların dördüncü dizeleri birbiriyle geriye kalan dizeleri de kendi aralarında uyaklı olarak yazılmaktadır. Koşmalar; aşk, doğa olayları ve sevgi temlerinin işlendiği halk şiiri biçimi olarak tanımlanır.

On birli (altı+beş, dört+dört+üç) hece ölçüsüyle oluşturulan, dörtlüklerden meydana gelen ve özel bir besteye söylenen koşmalar kendine has bir kafiye düzenine sahiptir. En az iki dörtlükten oluşmakla beraber on iki dörtlüğe kadar çıkabilmektedir.

Ezgilerine, konularına ve yapılarına göre üçe ayrılmaktadırlar. Ezgilerine göre olan koşmalar; Topal Koşma, Ankara Koşması, Elpük Koşma, Yelpük Koşma, Kerem Koşması, Kesik Kerem Koşması, Sivrihisar Koşması ve Bayındır koşmasıdır. Konularına göre koşmalar ise Güzelleme, Koçaklama, Ağıt, Taşlama, Öğütleme, Yalanlama, Sicilleme, Kargışlama, Alkışlama ve Salavattılamadır. Yapılarına göre ise:

- A) Asıl Koşma (Düz Koşma)
 - B) Kelime Oyunu ile Kurulan Koşmalar
 - 1) Dedim-Dedi’li Koşma
 - 2) Tecnis
 - 3) Koşma Şarkı
 - 4) Musammat Koşma
 - C) Ek Getirilerek Kurulan Koşmalar
 - 1) Ayaklı Koşma
 - 2) Yedekli Koşma
- Ç) Kelime Taşırması ile Kurulan Koşmalar
 - 1) Zincirbend Koşma
 - 2) Zincirleme Koşma

D) Karışık Kurulan Koşmalar

1) Zincirbend Ayaklı Koşma

2) Musammat Ayaklı Koşma

3) Musammat Zincirli Koşma

4) Musammat Zincirleme Ayaklı Koşma

başlıkları altında değerlendirilmiştir (Aça, 2016: 260-265).

İncelenen mecmu‘a’da tespit edilen bir koşma örneği aşağıda yer almaktadır.
Bu koşma on birli(altı-beş) hece ölçüsüyle Koçaklama türünde söylenmiştir:

Düstur

Kurbanlar tığlanur gülbenk çekildi (a)

Dört kapu sancağı anda dikildi (a)

Gaflet uykusundan uyana geldim (b)

Can baş fedâ idüb kurbane geldim (b)

Ol eşiğine koydum başımı (a)

Erenler yolunda gör savaşımlı (a)

Aldılar içeri dökdüm yaşımı (a)³

Üryân püryân olub meydâne geldim (b)

Ol demde uyandı bâtin çerâğı (a)

³ Sayfa 82

Üç adım ilerü basdım ayağı (a)

Rehberim boynuma bend idüb bağı (a)

Koç kuzu didiler imâna geldim (b)

Dört kapuya selâm virüb aldılar (c)

El ele el Hakka olsun didiler (c)

Pirim huzurunda çeküb geldiler (c)

Henüz masûm olub cihana geldiler (b)

Pir kulağım tutdı eyledi telkin (d)

Mezhebim Caferi Sadikül-metin (d)

Şâh-ı vilâyete olmışam yakın (d)

Allah dost eyvallah pirâne geldim (b)

Özüm yerde yüzüm dârda durmuşam (e)

Sekâhüm şerbetin anda görmüşem (e)

Muhammed Ali'ye ikrâr virmişem (e)⁴

İçüb kane kane mestâne geldim (b)

Yolumuz on iki imama çıkar (f)

Mürşidim Ali'dir sâhib-i Zülfikar (f)

Rehberim Muhammed Ahmedi Muhtar (f)

Kulundur şâhi ya divâne geldim (b)

⁴ Sayfa 83

3.1.2. Gazel

Dinî-tasavvufî konuların işlendiği şiirlerde şekil olarak Divan Edebiyatı yahut Halk Edebiyatı nazım şekilleri ayırımı gözetilmeden şiirler neşredilmiştir. Bu türlerden biri de “gazel”dir. TDK’ye göre gazel, divan şiirinde genellikle 5-10 beyit aralığında yazılan, ilk beytinin dizeleri kendisiyle sonraki beyitlerinin ikinci dizeleriyle birinci beyitle uyaklı olan lirik konularda kaleme alınan bir nazım biçimidir.

Gazeller; Musammat Gazel, Yek-Âhenk Gazel, Yek-Âvaz Gazel, Gazel-i Müzeyyel, Mülamma Gazel ve Müşterek Gazel başlıkları altında incelenirler.

Aşağıdaki Gazel aruz ölçüsünün “fâ’ilatün fâ’ilatün fâ’ilatün fâ’ilün” kalıbıyla yazılmış olup 23 beyitten oluşmaktadır:

Düstur

Başı açık yalın ayak üryane gelmişlerdeniz

Hâk-pây-i Abdal olup virâne gelmişlerdeniz

La tukabbel indena ey hace Elmal vel-benûn

Pes bu alem içre biz seyrâne gelmişlerdeniz

Âşıkî dîdâr olup nûri tecelli gözleriz

Sanma zâhidler gibi bîgâne gelmişlerdeniz

Biz mevâliyüz fâkih-i sofiylen bekrî değiliz

Biz gedâyüz şahâne divâna gelmişlerdeniz

Padişahî dehr olup hem Küllü nefsin zaika

Bir iki gün dünyaya mihmâne gelmişlerdeniz

Ey müselman ol şehinde nûr-i cemâlin mihrine

Yek cihet olub bugün imâne gelmişlerdeniz

İmdi arif bu sözün iç yüzi vardır bil-yakin ⁵

Men aref" ten tanıyub irfâne gelmişlerdeniz

Mümine mir'at mümindir der Şah-ı Cihan

Güft-i gûyi pâk idüb bürhâne gelmişlerdeniz

Ol muattal-ı mazhar hem sârete kılub nazar

Katreyüz kim gûyiyâ ummâne gelmişlerdeniz

Padişah-ı lem-yezel dünya-i misl-i bî bedel

Ya'ni kim ol gafırü gufrâne gelmişlerdeniz

Ahseni takvimi bildim Hadi-i Rahman'dır yakın

Ey sıfatı Kulhüvallah şâne gelmişlerdeniz

⁵ Sayfa 77

İktidarım var imiş kim ta ezel sultanıyla

Sad hezaran şükr kim dermâne gelmişlerdeniz

Ya Muhammed ya Ali virdim budur leyl-i nehar

Ya Muhammed ya Ali ihsâne gelmişlerdeniz

Enbiyâ ü evliyânın hürmetiçün cürmine

Hamdülillah kim bugün derbâne gelmişlerdeniz

Esedullah-ı gâlib sâhib-i düldül süvar

Lafetâ vird eyleyüb şîrâne gelmişlerdeniz.

Ey yed-i Mürteza kamersin sun’-ı sâni’ şevkine ⁶

Nâr-ı aşkın şem’ine pervane gelmişlerdeniz

Şah Hasan hulkı rıza ıd-i vaslın hakkına

Çün Hüseyin-i Kerbela kurbâne gelmişlerdeniz

Âh-ı Zeynelabidin’dir Bakır ve Cafer İmam

Musa Kazım Rıza çün yana gelmişlerdeniz

⁶ Sayfa 78

Ol Taki ve Naki sahib-i livâ-i Askerî

Mehdi-i sâhib-zaman sultâne gelmişlerdeniz

Biz muhibbi hanedan ile “Sekahüm Rabbühüm” hamrinden

Layezali hayyi için mestane gelmişlerdeniz

Hanedânı Ahmedî Muhtara kast idenlerin

Canına la’net idüb giryâne gelmişlerdeniz

Ol menem kim Hacı Bektaşiyim bugün ey mütteki

Şöyle yektâ ve cünûn hayrâne gelmişlerdeniz

Gerçi kim eksikliyüz nola o Şahın hakkıçün

Bir gedayüz kim bugün şahane gelmişlerdeniz

Mim Mim Mim

3.1.3. Nefes

Nefes kelimesi edebiyat terimi olarak TDK’ye göre Bektaşî ve Alevilerin görüş ve düşüncelerini yansıtan, dergâhlarda belirli makamlarda söylenen, hece vezni ve millî nazım şekilleriyle kaleme alınmış şiirlerdir.

Şekil olarak koşma gibi dörtlüklerden oluşan nefesler ekseriyetle hece vezni ile kaleme alınır. Çoğunlukla hecenin 7, 8 ve 11’li kalıplarıyla kaleme alınmakta/terennüm edilmektedir. Ele alınan konulara göre âşıkane, kalenderane,

felsefi veya didaktik olabilmektedirler. Nefeslerde vahdet-i vücud felsefesi işlenirken Hz. Muhammed ve Hz. Ali hakkında da övgüler görülür. Okunmak için yazılanlara “nutuk”, icra edilmek için söylenenlere ise “nefes” denilmektedir. Ele alınan mecmu‘ada iki tür de görülmektedir.

Aşağıda mecmu‘ada bulunan bir nefes örneği bulunmaktadır. Nefes, on birli(altı-beş) hece ölçüsü ile söylenmiştir:

Nefes

Şâhım ellerinden gelen turnalar

Çağrısub karuşub konar şâh deyü

Talib olan mürşidini arzular

Destine el salub sunar şâh deyü

İki kuş bir yavru besler yuvada ⁷

Ana mürşid gerek yuya arıda

İki yüce şâhin döner havada

İmam evlerine konar şâh deyü

Aramıza düşdü ayrılık tozu

Bu idi başımıza yazılan yazı

Bağrımızı deldi turna avazı

Sivas göllerine konar şâh deyü

Hakdan nidâ geldi garib bülbüle

⁷ Sayfa 10

Bülbül âşık oldu bakçada güle

Ali niyyet etdi bindi düldüle

Sultan evlerine gider şâh deyü

Pir Sultanım eydür gözümün yaşı

Delik delik oldu bağrımın başı

Kalkdı havalandı gönlümün kuşu ⁸

Şâhın dergâhına konar şâh deyü

3.1.4. Destan

Destan kelimesi TDK'ye göre kahramanlık hikayesini içeren yahut bir olay anlatan, koşma biçiminde onbirli hece ölçüsüyle kaleme alınan bir halk şiiri türüdür. “Dâstân” kelimesinin Farsça anlamı “hikâye, kıssa, sergüzeşt ve masal”dır. 13-14. yüzyıl dolaylarında ortaya çıkmıştır.

Dörtlük sayılarında sınır olmamakla beraber yüz yirmi bir dörtlüğe kadar yazıldığı görülmüştür. Ancak genel olarak on iki dörtlükle yazılmaktadır. Bir olayı temel alırlar, koşma, semai ve varsağı gibi duygusal temler işlenmez. İşlenen olaylar; sel, salgın hastalık, savaş gibi insanları fazlasıyla etkileyen konular olabilir. Tahkiye yöntemine dayanan anlatımda duygusallıktan çok didaktiklik ön plana çıkar. Hem olay hem de kişide yarattığı etkileri aktarılır ve aktarılırken gerçeklerden uzaklaşılabilir. Bu sebeple sosyolojik ve tarihî kaynak olarak değerlendirilebilseler de birincil kaynak niteliği taşıyamazlar.

Hece ölçüsünün sekizli ya da on birli kalıplarıyla söylenmektedir. Zincirleme Koşma tarzında söylenebildiği gibi Mâni tarzında Destanlar da görülmektedir. Konularına göre destanlara Şairnameler, Yaş Destanı, Kadın ve Aile Hayatını Anlatan Destanlar, Bekçi ve Davulcu Destanları, Savaş Destanları, Hapishane Destanları,

⁸ Sayfa 11

Hayvan Destanları, Gülünç Destanlar, Doğal Afetlerle İlgili Destanlar ve Elifnâmeler başlıkları örnek gösterilebilir.

Mecmu'ada bulunan destan örneği aşağıda görülmektedir. On birli(altı-beş) hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır.

Destan-ı Ahi Baba

İkrâr verdim dönmem elest bezminde
Verdiğim ikrârı imandan aldım
Başka seyrân gördüm kendi özümde
Ben bu muhabbeti bir candan aldım

Nar ü bad ü ab-ı hakden halk oldum⁹
Varub kendim ana rahminde buldum
Müddet tamam olub dünyaya geldim
Bu gayret nâme-i cihandan aldım

Bildiğim unuttum eylerem feryad
Dert budur dil dönmez isterem imdâd
Tekrar talim etti meni bir üstâd
Dersimi mekteb-i irfândan aldım

Can gözü gafletten açıla düştü
İkilik birliği güç ile geçdi
Hazine-i Hakka elim ulaştı
Ma'den cevher kan-ı mercandan aldım

Muhabbet görünmez bilmem neredir¹⁰
Gerçeklere ayân bize perdedir
Esrâr-ı hakikat gizli yerededir
Hakikat şâhını merdândan aldım

⁹ Sayfa 32

¹⁰ Sayfa 33

Dünyadan el çekdim erkândır işim
Çeşm-i pürhûnumdan akıtdım yaşım
Esrâr-ı hudâya indirdim başım
Ol yeşil bayrağı Selman'dan aldım

Âlem baştan başa bir seyrangâhtır
Gir gönül şehrine gör ne dergâhtır
Bu bir gizli sırdır kudretullahtır
Yazılmış defteri divandan aldım

Hakikat sözüme hile katmazam¹¹
Herkes bu sözü beyân etmezem
Bilmeyen üstâda hizmet etmezem
Ben bu nasihati pinhândan aldım

Çalış bu girdabdan çıka görsünde
Dermânda gizlidir dert arasında
Merhemi sararlar aşk yarasına
Bu ilm-i hikmeti Lokman'dan aldım

Gerçek hata ile isyânım çokdur
Kalbimde benliğin eseri yokdur
Zebur Tevrat İncil dört kitab Hakdır
Ledünni ayeti Kur'andan aldım

Şeriat sancağı geldi dikildi¹²
Marifet yoluna erler döküldü
Hayır himmet oldu gülbend çekildi
Tarikat kemendin erkândan aldım

Hakikat yoluna kıldım savaşımlı
Kan ile didemden akıtdım yaşımı

¹¹ Sayfa 34

¹² Sayfa 35

Pirler meydanında çok koydum başımı
Hak bu icâzeti meydandan aldım

Musa'ya tecelli göründü Tur'dan
Mest olub aklını şaşırdı sırdan
Ene'l-hak sırrını gördüm Mansur'dan
Hakikat kemendin gerdandan aldım

Eynime giymişim Al-i abâyı¹³
Ezelden severiz biz Murteza'yı
Kimden aldın dersin bu vasıtayı
İsmail'e inan kurbandan aldım

Gel düşünme akla sığmaz bu ilim
Hakk'ın dergâhına uğradı yolum
Kudret hazinesinin miftâhın buldum
Bilmeyen zan ider dükkândan aldım

Müminlerin budur elde berâtı
Mümin olan bulur bunda necâtı
Mirâcdan indirdi savm u salâtı
Hak budur hazret-i sultandan aldım

Ahudur utandım kendi sözümden¹⁴
Mest olub türaba düşdüm özümden
Kanlu yaşlar döker oldum gözümden
Macerâyı çeşm-i giryândan aldım
Temmetü't-tamam
Mim

¹³ Sayfa 36

¹⁴ Sayfa 37

3.2. İmla ve Nüsha Özellikleri

3.2.1. İmla Özellikleri

Yazmada görülen bir durum da nazal n (ن) gösteriminin etkin olarak kullanılıyor olmasıdır. Sayfa 20’de bu durumun bir örneği görülmektedir:

Nefes

Divane gönlümüz geçmez güzelden

Mihriyar isterem senden ya Ali

Benim arzumanım sensiñ ezelden

Geçmez muhabbetiñ candan ya Ali

Yazmada sık sık karşılaşılan bir başka durum yazım yanlışlarıdır. Sayfa 5’te “peri” kelimesi “b” harfi ile “beri” olarak ifade edilmiştir.

Bazı yerlerde ise harf eksikliklerine rastlanılmıştır. Sayfa 65’te “envâr” olarak yazılması uygun olan kelimenin yazmada “انوا” şeklinde yazıldığı görülürken “esved” olarak okunması uygun olan kelimenin de “سود” biçimlerinde kaleme alındığı görülmektedir.

3.2.2. Nüsha Özellikleri

Millî Kütüphaneye devredilen *Mecmu‘a-i Eş‘ar* adlı yazmanın içerisinde 159 adet sayfa tespit edilmiştir. İçerisinde yetmiş adet şiir bir adet düz yazı bulunmaktadır. Yazmanın sonlarına doğru aralıklarla boş nüshalar tespit edilmiştir. Sayfalar arasında kopukluk ve eksiklik yoktur. Her sayfada oniki yirmi satır aralığında yazı bulunmaktadır.

Her şiirde harekelendirme olmayıp bazı dizeler üzeri çizilmek suretiyle tahrip edilmiştir. Bazı sayfaların altında Batı Arap sayılarıyla numaralandırma varken bazı sayfaların üstünde Doğu Arap sayı sistemiyle numaralandırma vardır.

Şiirler sehli mümteni uslubuyla kaleme alınmıştır ve yazılar incelendiğinde tek bir kişi tarafından kaleme alındığı düşünülmektedir. Yazının sarih olması sebebiyle

tahsil görmüş bir kişinin elinden çıktığı sonucuna varılabilir ancak kelimelerdeki yazım hataları da bu hususta göz önünde bulundurulmalıdır. Müseddes olarak kaleme alınan şiirlerin beşliklerden oluşuyor olması da bu eksiklikler arasında sayılabilir.

4. BÖLÜM: MECMU‘A’NIN TEMATİK MUHTEVASI

İncelenen eser, Nevşehir Hacı Bektaş Veli İlçe Halk Kütüphanesi’nden Millî Kütüphane’ye devredilen *Mecmu‘a-i Eş‘ar* adlı yazmadır. “Hz. Muhammed, Hz. Hızır, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, On İki İmam, Kırklar, Pir Sultan Abdal, Mey ve Şarap, Nefs, Gönül, Aşk” alt başlıklarında incelenecektir. 4. bölüm olan “*Mecmu‘a-i Eş‘ar*’ın Latin Harflerine Aktarımı” kısmında ise 159 nüshalık yazmanın Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış hâli bulunacaktır.

4.1. İsimler

4.1.1. Hz. Muhammed

Muhammed ismi övülmeye değer olan, en güzel huylara sâhip kimse anlamlarına gelmektedir. İslam’ın son peygamberi olan Hazreti Muhammed, yirmi üç yıllık peygamberlik hayatında iyiliği, adaleti ve hoşgörüyü temel alan İslam dinini insanlara tevdi etmiştir. Bahsolunan bu durumlar *Mecmu‘a-i Eş‘ar*’daki şiirlere de yansımıştır:

Gökde uçan Cebrail’dir beridir¹⁵

Bir göl vardır Muhammed’in teridir

Bu beyitte gölden kasıt Kevser Irmağı’dır. Hazreti Muhammed’in teri de bu gölü oluşturmaktadır.

Hazret-i Ali babaları¹⁶

Muhammed’dir dedeleri

Arşın iki küpeleri

Eyzân

¹⁵ Sayfa 5

¹⁶ Sayfa 46

Burada da Hazreti Ali, Hasan ve Hüseyin'in dedesi olması yönü ile ele alınmıştır.

Gel Muhammed Mustafâ'yı Haydar-ı Kerrâr'ı bil ¹⁷

Yek nazar kıl Hacı Bektâş-ı Velî Hünkâr'ı bil

Temmet

Haydar-ı Kerrâr adı Hazreti Ali'ye savaş meydanında düşmana karşı kılıcını aralıksız kullanabildiği için verilmiş bir lakaptır. Beyitte Hazreti Muhammed'i, Hazreti Ali'yi ve Hacı Bektaş Velî'yi tanı, öğren denilmiştir.

4.1.2. Hz. Hızır

Hazreti Musa döneminde yaşamış olup Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri olduğu rivayet edilmekle birlikte Hızır lakabının Hazreti İlyas olduğu da anılmaktadır. Ancak kabul edilen bilgiye göre Hızır denizlerde görev yaparken Hazreti İlyas karadadır ve yardıma ihtiyacı olan dönemin Müslümanlarına yardım etmişlerdir. Ab-ı hayat içmiş ve ölümsüzlüğe kavuşmuştur.

Musa demi bu demdir Hızırın demi göreyim der¹⁸

Meryem'deki dem bu dem İsa dinür esmâda

Bu beyitte Hazreti Musa ile Hazreti Hızır'ın arasında Kur'an'da zikredilen mucizevi kıssaya benzer mucizenin Hazreti İsa ve Hazreti Meryem arasında cereyan eden mucize ile benzerliği vurgulanmaktadır.

Hızır İlyas bizim evvel yoldaşımız¹⁹

¹⁷ Sayfa 91

¹⁸ Sayfa 74

¹⁹ Sayfa 75

On iki imama bağılı başımız

Hazreti Hızır karada, Hazreti İlyas denizde Müslümanlara zorlu dönemlerinde yardım ettiği için bu beyitte birlikte anılmış, yoldaş olarak vurgulanmışlardır.

Leblerin la‘lin gülabi müheyyi cemâlin bî-misâl²⁰

Her kim içdi Hızır elinden âb-ı hayvân arz ider

Beyitte Hazreti Hızır’ın elinden can suyu içen kişinin benzersiz güzelliğe sahip olacağı ifade edilmektedir.

4.1.3. Hz. Ali

“Allah’ın Aslanı”, “Ebu Turab” ve “Cennet Reyhanlarının Babası” olarak anılır. Hazreti Fatıma’nın eşi, Hazreti Muhammed’in amcasının oğlu ve damadıdır. Hazreti Hasan ve Hüseyin’in babasıdır. Yazmada Hz. Ali gerek redif gerek dize içerisinde yoğun bir şekilde anılmıştır.

Dize içerisinde geçen beyitlere örnek olarak:

Şebbir ü şübber mürşidi rehber sundılar kevser el-hamdüli’llah²¹

Sofre Ali’niñ himmet velinin şöhreti dinin el-hamdüli’llah

Yukarıdaki beyitte Şebbir ve Şübber (Hasan ve Hüseyin) yol gösterenler olarak cennet şarabı sundular, Allah’a hamd olsun Sofra Ali’nindir, yardım dostundur, şöhret dinindir, Allah’a hamd olsun denilmektedir.

Hubb-ı evlâd-ı Ali birle havâric üstüne²²

Yürüyelim Seyfiya âl-i abâ’nın aşkına

²⁰ Sayfa 102

²¹ Sayfa 73

²² Sayfa 100

Beyitten “Hazreti Ali’nin çocuklarının aşkı için Haricilerin üzerlerine kılıçlarımızla yürüyelim” anlamı çıkarılabilmektedir.

Ali sırrın ne bilsün her münafık²³

Münâfık kıblesi şeytan değil mi

Bu beyitte münafıkların şeytanı rehber edindiği için Hazreti Ali’nin sırrını bilemeyecekleri vurgulanmıştır.

Redif olarak kullanılan dizelere örnek:

Divane gönlümüz geçmez güzelden²⁴

Mihrin yereyledi tenden ya Ali

Beyitte “gönlüm güzeli görmek ister bu yüzden senin ay yüzünü görmek isterim ya Ali” denilmektedir.

4.1.4. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin

Yazmada Hz. Muhammed’in torunları olan Hasan ve Hüseyin’in vurgusu yoğun olarak yapılmıştır.

Kerbela’da yatan Hüseyin aşkına²⁵

Hidâyet umarım senden ya Ali

Bu beyitte Hazreti Ali’den Kerbela’da yatan Hüseyin aşkına doğru yolu göstermesi niyaz ediliyor.

²³ Sayfa 147

²⁴ Sayfa 20

²⁵ Sayfa 20

Sayfa 45, 46, 69, 93 ve 100’de Hasan ve Hüseyin birlikte anılmıştır:

İki cihânın zeyni²⁶

Hasan ile Hüseyin’dir

Rahmanın bize rahmeti

Hasan ile Hüseyin’dir

Fatıma Ana kuzuları²⁷

Hasan ile Hüseyin’dir

...

Susuz ümmete su viren

Hasan ile Hüseyin’dir

Derviş Yunus dünya fâni

Bizden evvel gelen kani

İki cihânın sultanı

Hasan ile Hüseyin’dir

Şiirde Hazreti Hasan ve Hüseyin’den iki dünyanın süsü ve Allah’ın kullara rahmeti olarak bahsediliyor. Ayrıca Hazreti Fatıma’nın Hazreti Hasan ile Hüseyin’in annesi olduğu bilgisine de yer verilmiştir.

Söyle ey dil ahsen Hüseyin Hasan’dan bir haber²⁸

Zehr içirdiler ana mel’ûn-ı bî din-i eşkıyâ

²⁶ Sayfa 45

²⁷ Sayfa 46

²⁸ Sayfa 69

Beyitte “Ey en güzel dilli Hasan ve Hüseyinden haber ver. Zehir içirdiler ona lanetli dinsiz eşkıya” denilmiştir.

Hasan hulkır-rızâ nûr-ı ilâhî²⁹

Hüseyin-i Kerbela din-i mihri-mâhı

Hazreti Hasan’ın ilahi nurun rızasına uygun yaratıldığı ve Kerbela’da şehit edilen Hazreti Hüseyin’in bu dinin ay yüzlüsü olduğu vurgulanmıştır.

Sayfa 78 ve 100’de de Kerbelâ’ya telmihte bulunulmuştur:

Şah Hasan hulkı rıza ıd-i vaslın hakkına³⁰

Çün Hüseyin-i Kerbela kurbâne gelmişlerdeniz.

Hasan hulkır-rızâ nûr-ı ilâhî³¹

Hüseyin-i Kerbela din-i mihri-mâhı

4.1.5. On İki İmam

On İki İmam, Şii fırkasına göre ilk dönem Ehli Beyt’ten olan ve masum kabul edilen kutsal kişilerdir. On İki İmam; Hazreti Ali, Hazreti Hüseyin, Hazreti Hasan, Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Caferi Sadık, Musa Kazım, Ali Rıza, Muhammed Taki, Ali Naki, Hasan Askerî ve Mehdi’dır.

On iki imamın server başıdır³²

²⁹ Sayfa 100

³⁰ Sayfa 78

³¹ Sayfa 100

³² Sayfa 13

Döner dönsün men dönmenem şâhımdam

“On iki imamın baş tacıdır. Döner dönsün ben dönmem şâhımdan.”

Yolumuz on iki imama çıkar³³

Mürşidim Ali’dir sâhip-Zülfikar

“Yolumuz on iki imama çıkar, rehberim Zülfikar’ın sahibi Ali’dir.”

4.1.6. Kırklar

Kırklar, Hadis-i Şerif’te geçer ve evliya zümresini temsil eder. Yeryüzüne inen yağmur ve yerde biten bitkiler Kırklar yüzü suyu hürmetinedir. Kırklar her dönem yeryüzünde varlıklarını devam ettirmektedirler. Kırklardan bir tanesi eksildiğinde Yediyüzlerden Kırklara dahil edilir. Yazmada da yoğunlukla “Kırklar” ifadesi geçmektedir.

Gerçek erenlerin nutku nefesi³⁴

Biri kırkdır kırkı birden sayalar

Mürşidini bulur gezen arâyı³⁵

Kırklar arasında bulur çareyi

Evvel Cebrail’in ilk selamında³⁶

Kırkların leşkeri aşk a’lâmında

³³ Sayfa 78

³⁴ Sayfa 6

³⁵ Sayfa 11

³⁶ Sayfa 16

Benim pirim gayet ulu kiřidir³⁷

Yediler yedisi kırklar eşidir

4.1.7. Pir Sultan Abdal

Asıl adının Haydar olduğu söylenen Pir Sultan Abdal, Hacı Bektaş Veli'nin elinden bade içmiştir. Koşma ve semai nazım biçimleriyle şiir örnekleri vermiştir ve Hataî'den etkilendiği bilinmektedir.

Pir Sultanım aydır Bağdat'tır vatan³⁸

İkilikden geçüb birliğe yatan

“Kesretten vahdete varan Pir Sultan Bağdat'ın vatan olduğunu söyler.”

Pir Sultan'ım kermi Ali³⁹

Erenlere virel beli

“Erenlere yol gösteren Velimiz Hazreti Ali”

4.2. Kavramlar

4.2.1. Mey ve şarap

Üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasıyla elde edilen alkollü içkidir. Tasavvufi anlamda da ilahi aşkı işaret etmektedir. Bu sebeple halk ve divan şiirlerinde “şarap, mey, sarhoşluk, sâki” benzeri ifadeler ilahi aşkı anlatılırken kullanılmaktadır.

³⁷ Sayfa 40

³⁸ Sayfa 7

³⁹ Sayfa 44

Hem humârım hem hamirim hem şarabım hem şehid⁴⁰

Selsebilim sâkim hem sâki-i peymân menem

“Hem sarhoşum hem hamurum hem şehidim. Selsebilim* hem şarap sunarım hem de şarabı sunanın kadehiyim.”

*Kubbealtı’na göre selsebil “içimi çok hoş ve hafif su.” Anlamına gelmektedir. “Hz. Ali’ye atfedilen bir açıklamaya göre selsebîlin aslı “sel sebîlen” (bir yol iste) şeklinde bir cümledir.” (Cebeci, 2009: 447) Bu anlama istinaden beyit yorumlanacak olursa “Cennet pınarından sadece hayırlı amelleri ve imanlarıyla ona ulaşma çabası gösteren kişilerin içebileceği” anlamı çıkmaktadır.

Dâm-ı gafletde Turabi bî haber mey-hor mest⁴¹

Şerm kılmaz ne neyleyim nâmusu yokdur ar yok

“Turabi, gaflet tuzağında habersiz, sarhoş şekilde şarab içer. Ne edeyim, utanmaz, namusu ve hayası yoktur.”

Seni mest itdi diriga bu mey-i dâr-ı fenâ⁴²

Sen seni anlamadın kaldın anınçün hayfâ

Harâbât ehliyüz meyhâne-i aşkdan şarab içdük⁴³

Ne ırzı ve namusu ne ne bir kişiden umudumuz vardır

4.2.2. Nefs

TDK’ye göre nefis “öz varlık, kişilik” olarak ifade edilmektedir. Tasavvufta nefis insanların kötü olarak addettiği, uzaklaşmak için savaş verdiği

⁴⁰ Sayfa 24

⁴¹ Sayfa 103

⁴² Sayfa 109

⁴³ Sayfa 153

zaaflara/isteklere/şeylere/durumlara verdiği genel addır. Nefsin yedi mertebesi bulunmaktadır.

Kırklar da bu meydanda döner didiler⁴⁴

Evliyayı böyle nişan koydular

Dostunu dostundan keser didiler

Nefsâniyet söze uyan gelmesin

“Dünya hayatında Kırkların da nefis ve arzularına uyacağını zannettiler ancak dedikleri gibi olmadı. Erenler insanları birbirlerine düşman eder dediler bu dedikleri de olmadı. Nefsine uyan bize gelmesin.”

Ey nefse olan esir gel tarîk-i pire gir⁴⁵

Ola sana dest-gîr pirim azizim ya hu

“Nefsine köle olan kişi pirin yoluna gir. O pirin sana yardımcı olacak azizim.”

Nefsimiz katl eyledük hem gâziyüz hem hâcîyuz⁴⁶

Bende-i şâh-ı velâyet biz gürûh-ı nâcîyüz

Mim Mim Mim

Nefsimi hevâdan kes kalbimi riyan kes⁴⁷

Meylimi sevdâdan kes halvet yolını göster

⁴⁴ Sayfa 24

⁴⁵ Sayfa 71

⁴⁶ Sayfa 85

⁴⁷ Sayfa 152

“Nefsimi ve kalbimi arzu ve riyadan arındır. Yolumu şehvetten ayır ve arınmanın yolunu göster.”

4.2.3. Gönül

“Gönül” kelimesi TDK’ye göre “Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. duyguların kaynağı; içeri, yürek, dil (II), kalp (I):” olarak ifade edilmektedir. Mecmu‘a’da da bu kavramlar çerçevesinde kullanılmıştır:

Alem baştan başa bir seyrangâhtır ⁴⁸

Gir gönül şehrine gör ne dergâhtır

Bu bir gizli sırdır kudretullahtır

Yazılmış defteri divandan aldım

Bu mısralarda gönül/yürek, kalp olarak kullanılmış ve gönül kanıt olarak gösterilmiştir.

Bir başka ifadede ise içtenlik anlamı ile kullanılmıştır:

Pir Sultanım söyler gönülden candan⁴⁹

Âşık ne kaçarsın seni sevenden

Ayrılık mı olur senle benden

Meğer kellem düşe meydan içinde

Aşağıdaki dizelerde ise “can, ruh” anlamı ile kullanılmıştır:

Gönül Kâbe ise beng yapmışam⁵⁰

Her gönülden bir yol gider o burca

Mim Mim Mim

⁴⁸ Sayfa 33

⁴⁹ Sayfa 45

⁵⁰ Sayfa 80

103. nüshada ise gönül “dil, kalp” manası ile kullanılmıştır:

Göñül yan ateş-i hicre gelene imdâda yokdur yok

Bu devranda kanı bir dest-i res feryâda yokdur yok

“Gönlüm sen ateşte yanıyorsun dışarıdan gelenleri (kalbe ait olmayanları) küle çevir.”

4.2.4. Aşk

TDK’ye göre “aşk” “Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık duygusu; sevi, amor” anlamına gelirken Kubbealtı sözlüğünde “Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet” olarak geçmektedir. Latin alfabesine aktarılan bu yazmada ise “aşk”, tasavvufi anlamıyla kullanılmıştır ve Hakk’a olan sevgiyi ifade etmektedir.

Dimen bana Hak aşkına yanayım⁵¹

Dönen dönsün men dönmem pirimden

Aşk kitabın okuyub men yazarım⁵²

Daim Hakka doğru meyl-i nazarım

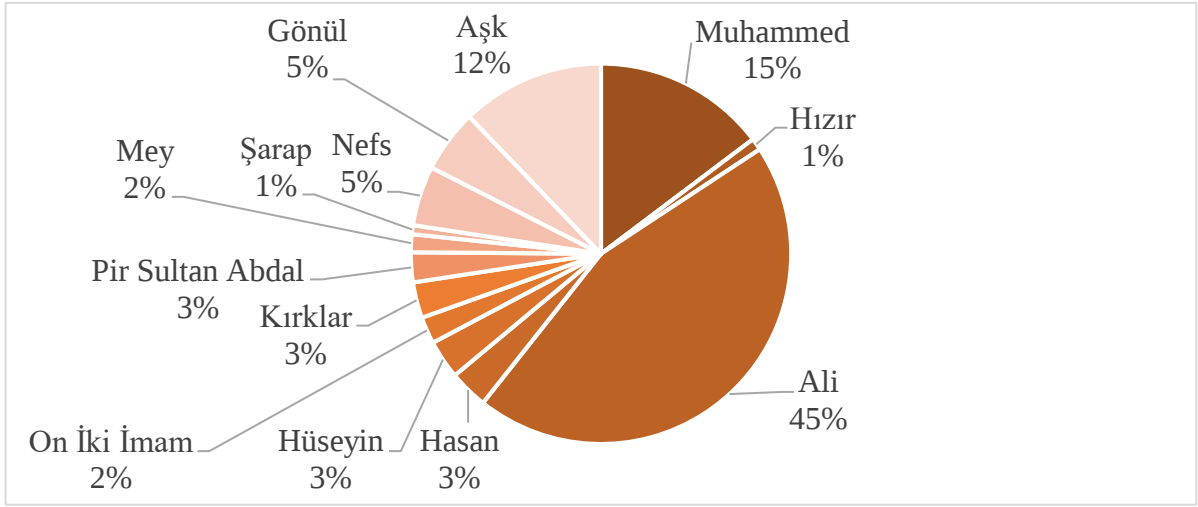
Sayfa 98’de ise Allah’a ve Hz. Muhammed’e olan aşk tek bir beyitte ifade edilmiştir:

Eyledim terk-i dil ü can ben hüdânın aşkına

Şol habib-i hazret olan Mustafa’nın aşkına

⁵¹ Sayfa 11

⁵² Sayfa 17

5. BÖLÜM: *MECMU‘A-İ EŞ‘AR*’IN LATİN HARFLERİNE AKTARIMI

MECMU‘A-İ EŞ‘AR

NO:21

Sayfa 5

Nefes-i Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli

Hakdan emir oldu dünyaya geldim

Gözüm açdım mâil oldum o burca

Kâmil oldum Hak kelâmın okudum

Elif kaddim dal yazıldı o burca

Alnımızda yazılıdır yazılar

Hakkı seven kullar bizi arzular

Yeryüzünde hiç yol yokdur gâziler

Arş yüzünden bir yol gider o burca

Gökde uçan Cebrail’dir peridir

Bir gül vardır Muhammed’in teridir

Bir kapısı Şâh-ı merdân Ali’dir

Elvan elvan nurlar yağar o burca

Konan bazirgândır göçendir hoca

Ne gündüzüm gündür ne gecem gece

Sayfa 6

Ol ne burcdur cümle burçlardan yüce

Muhammed mirâca gider o burca

Hacı Bektaşım okuyup yazmışam

Erenler cem'inden bir pâye kapmışam

Eger Ka'be ise birin yapmışam

Her gönülden bir yol gider o burca

Mim mim mim

Hû diyelim erenlerin demine

Gerçeklerin demi nurdan sayalar

On iki imam katarına katılan

Muhammed Ali'ye yardan sayalar

Üç gün imiş bu dünyanın sefâsı

Sefâsından artık imiş cefâsı

Gerçek erenlerin nutku nefesi

Biri kırkdır kırkı birden sayalar

Sayfa 7

İhlâs ile gelen bu yoldan dönmez

Dost olan dostuna ikilik bilmez

Eri hak görmeyen hakkı da görmez

Göz bakar amma körden sayılır

Gerçek âşık menziline durursa
Çırac gibi yanub yağı erirse
Eksikliği kendi özünde bulursa
O da erdir gene erden sayılır

Pir Sultanım eyder Bağdat'tır vatan
İkilikden geçüb birliğe yeten
Erenler yoluna kıl u kâl katan
Yolun tikenidir hârdan sayılır
Mim mim mim

Sayfa 8

Hak nasib eylese dergâha varsam
Bir dem divânında dursam ya Ali
İylisem ayağına niyâz eylesem
Yüzüm tabanına sürsem ya Ali

Yüzüm tabanına sürdüğüm zaman
Getürmezem asla kalbime güman
Alim düldülüne bindiği zaman
Önünce kanberin olsam ya Ali

Kanber gibi hizmetinde yildirsen

Bir dem ağladırın bir dem güldürsen

Çeküb zülfikarın beni öldürsen

Kesmem eteğinden elim ya Ali

Keser miyim eteğinden elimi

Hak katında kabul et dileğimi

Sayfa 9

Doğru sürün anların yolunu

Mümincez kullardan olsam ya Ali

Mümin olan neresinden bellidir

Hakkı söyler nefesinden bellidir

Erenlerin yolu konca güllerdir

Tomrucak güllerin olsam ya Ali

Pir Sultanım müşkülümü bitirsem

Bitirsem de aynı cem'e götürsem

Dizini dizime versem otursam

Doyunca yüzüne baksam ya Ali

Nefes

Şâhım ellerinden gelen turnalar

Çağrısub karuşub konar şâh deyü

Talib olan mürşidini arzular

Destine el salub sunar şâh deyü

Sayfa 10

İki kuş bir yavru besler yuvada

Ana mürşid gerek yuya arıda

İki yüce şâhin döner havada

İmam evlerine konar şâh deyü

Aramıza düşdü ayrılık tozu

Bu idi başımıza yazılan yazı

Bağrımızı deldi turna avazı

Sivas göllerine konar şâh deyü

Hakdan nidâ geldi garib bülbüle

Bülbül âşık oldu bakçada güle

Ali niyyet etdi bindi düldüle

Sultan evlerine gider şâh deyü

Pir Sultanım eydür gözümün yaşı

Delik delik oldu bağrımın başı

Sayfa 11

Kalkdı havalandı gönlümün kuşu

Şâhin dergâhına konar şâh deyü

Nefes

Gönlüne durursun elden geldikçe
Gine bir mürşide varmadan olmaz
Aman mürvet deyüb sen de yüzünü
Mürşid eteğine sürmeden olmaz

Mürşidini bulur gezen arayı
Kırklar arasında bulur çareyi
Ne kadar okursan akdan karayı

Eyzân

Bu dünyada sen çok yaşlar yaşarsın
Bilüb dört kitabın dördün açarsın
Her harfine bin bir ma'na virirsin

Eyzân

Sayfa 12

Halil Kâbe yaptı oldu ya delil
Vardı varan varmayan kaldılar melil
Muhammed'e rehber oldu Cebrail
Eyzân

Pir Sultanım bu durakda dur didi
Hızır Muhammed'e Ali'ye ir idi

Bunu bilmeyenin işi zor didi

Gine bir mürşide varmadan olmaz

Nefes

Dimen bana Hak aşkına bigâneym

Dönen dönsün men dönmenem pirimden

Pirimden dönem de mahrum mı kalam

Dönen dönsün men dönmezem yolumdan

Benim pirim gayet ulu kişidir

Yediler yedisi kırklar eşidir

Sayfa 13

On iki imamın server başıdır

Dönen dönsün men dönmenem şâhımdam

Kadılar müftiler hakkı basarsa

İşte kemend işte boynum asarsa

İşte hançer işte kellem keserse

Dönen dönsün men dönmenem pirimden

Ulu mahşer ulu divân kurulur

Suçlu suçsuz anda gelir derilir

Piri olmayanlar anda bilinir

Dönen dönsün men dönmenem pirimden

Pir Sultanım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur pirimiz
Hakka teslim olsun garib canımız
Dönen dönsün men dönmenem pirimden

Sayfa 14

Gönlümün evinde seyran eyleyen
Hakdan gelen mihman Ali'dir Ali
Her derdime menin derman eyleyen
Can içinde canan Ali'dir Ali

Şeriat tarikat hakdır hakikat
Marifetde duran ehl-i muhabbet
Üç kişiye sundu kevser-i şerbet
Mağarada sunan Ali'dir Ali

Hallac-ı Mansur'un sözü ene'l-hak
Gâfil olma sen de can gözün aç bak
Nesimî derisi yüzdüler mutlak
İkrârların alan Ali'dir Ali

Sayfa 15

Her nefesde şâhın medhini söyle

Sırrını fâş etme özünde gizle

Erenler izini daima izle

Candan içre canan Ali'dir Ali

Nice canlar durmuş Haydar çağrışur

Pir Selman ardınca kanber ulaşur

Kande çağırırsan gelür ulaşur

Kul Şem'iyeye iman Ali'dir Ali

Nefes-i Seyrânî

Kur'an yazılırken arş-ı rahmanda

Kudret kâtibinin elinde idim

Kandil asılırken nur i terânda

Bülbül idim konca gülünde idim

Sayfa 16

Evvel Cebrail'in ilk selamında

Kırkların leşkeri aşk a'lâmında

Muhammed Ali'nin sır kelimasında

Nihân söyler iken dilinde idim

Kırklar arş üstüne kurdular cem'i

Muhabbet halk oldu sürdüler demi

Balçıkdan yaratdı mevlâ Adem'i

Ol zaman anın men belinde idim

Seyrânî bulmuşam aşkın ağrısın

Mekâdir bilmeze virmem yerisin

Bir kuşa seksen bin şehrin verilsin

Tayin iderlerken yerinde idim

Sayfa 17

Nefes-i Budala Sultan

Bülbül oldum gülistânda şakıram

Öz bağında biten gül neme yetmez

Süleymanım kuş dilince okurum

Bana talim olan dil neme yetmez

Talib oldum pir eteğin tutarım

Hakka doğru çekilmiştir katarım

Baykuş gibi garib garib öterim

İssız virâne de çöl neme yetmez

Aşk kitabın okuyub men yazarım

Daim Hakka doğru meyl-i nazarım

Neme lazım dağı taşı gezerim

Ol şâhıma giden yol neme yetmez

Sayfa 18

Bu dünyanın ne olacağı malumdır

Bu sırrın aslına iren âlimdir

Az yaşa çok yaşa gine ölümdür

Bana hırkam ile şal neme yetmez

Budalam bu sırra kimseler ermez

Tevekkül malını gerüye koymaz

Kişi kısmetinden ziyade yemez

Bana kısmet olan mal neme yetmez

Nefes-i Pir Hatâî

Muhammed Ali'niñ aldım elini

Hak deyüb tutduğum elden ayrılamam

On iki imamın tutdum yolunu

Eyzân

Sayfa 19

Mürşidin nefesi Hak nefesidir

Mürşid sözün tutmayanlar âsidir

Mürşidiñ rızası Hak rızasıdır

Eyzân

Mürşidiñ gitdiği veli yoludur.

Gitme dediğine giden zalimdir
Zâhir de bâtin da Muhammed Ali'dir
Eyzân

Hak erenler bir araya derilse
Cümle âşıklara kısmet verilse
Aşıkâne Hak gözüyle görülse
Eyzân

Pir Hatâî'm Hak bil tutduğunu eli
Zâhirde bâtında Hak seni görür
Gerçek erenlerden aldım haberi
Hak deyüb tutduğum elden ayrılamam

Sayfa 20

Nefes

Divane gönlümüz geçmez güzelden
Mihriyar isterem senden ya Ali
Benim arzumanım seniñ ezelden
Geçmez muhabbetiñ candan ya Ali

Canı dilden sevenlerin canısın
Noksana kalmazsın mürüvvet kañısın
Âşık bendelerine rahim şanıydın

Geçersin günahdan kandan ya Ali

Sen mürşidsin mürevvet it muhibbine

Çağırınca imdâd eyle düşküne

Kerbela'da yatan Hüseyin aşkına

Hidâyet umarım senden ya Ali

Nice yüz bin yıllar kandinde durursun

Atanın belinden anadan geldiñ

Sayfa 21

Anın içün halkı gümâna saldın

Biñ bir dondan başını gösterdin ya Ali

Tarikat içinde şems ü kamersin

Hakikat içinde zat ı kemâlsin

İstemem cenneti göster cemâliñ

Kul Himmet geçdi serden ya Ali

Nefes-i Semâh

Hakikat bir gizli sırdır

Açabilürsen gel berü

Küfür içinde iman vardır

Seçebilürsen gel berü

Getürme şübhe gönlüne
Hak perde çeker önüne
Otdan bir gömlek eĝnine
Biçebilürsen gel berü

Ana ata kavim kardaş
Olduk Hak ehline yoldaş
Can ile başdan ey kardaş
Geçebilürsen gel berü

Pir Sultanım ere vardık
Vardıkda bir damenin tutdık
Sayfa 22

Bir ağudır bala katdık
İçebilürsen gel berü

Nefes-i Semah

Yol içinde yol sorarsan
Yol Muhammed Ali’ñindir
Yetmiş iki dil içinde
Dil Muhammed Ali’nindir
Eyzân

Kanı bizden evvel gelen

Beş vaktini tamam kılan
On parmağı pıñar olan
El Muhammed Ali’niñdir
Eyzân

Varma yezidin yanına
Çirki ulaşır tenine
Yazık değil mi canına
Can Muhammed Ali’nindir
Eyzân

Cennet kapısı açıldı
Âleme rahmet saçıldı
Bağı bağçeler açıldı
Gül Muhammed Ali’nindir
Eyzân

Söyler Pir Sultanım söyler
Hakkıñ birliğini birler
Doğmuş bu âleme nurlar
Nur Muhammed Ali’niñdir

Semâh

Yaz bahar eyyâmı cennetin kañı

Bağçesi bağları Seyyid Ali'niñ

Öter bülbülleri âb u revânı

Özgedir dağları Kızıl Deli'niñ

Sayfa 23

Yayladır düzleri bahar yazları

Seyrângâhdır şâhıñ yayla düzleri

Nice bülbüllerin hub avazları

Gülistân dağları Seyyid Ali'niñ

Arafat Yaylası bayram günleri

Seyrângâhdır şâhıñ sultan evleri

Seyrân ile gelüb yüz sürenleri

Mekke'dir yerleri Kızıl Deli'niñ

Semâha kalkdıkda abdâl üryanlar

Çekilür gülbenkler döner peymânlar

Nice muhabbetler dem ü devrânlar

Sürer dervişleri Kızıl Deli'niñ

Rahim dilim senden çağlayub geldim

Pirine özünü bağlayub geldim

Yüz sürüb yerlere ağlayub geldim

Nice dervişleri Kızıl Deli'niñ

Semâh

Sefâsına cefâsına dayandım

Bu cefâyâ dayanmayan gelmesin

Rengine boyasına boyandım

Bu boyaya boyanmayan gelmesin

Boyasına boyandım meyyinden içdim

Nice canlar ile dizâr görüşdüm

Muhabbet eyledim candan sevişdim

Muhabbeti küfür gören gelmesin

Muhabbet eyleyüb yokla pirini

Anlayasın nahu vayla ârını

Varıb gerçek ile it pazarını

İtdüğün pazardan ziyan gelmesin

Sayfa 24

Kırklar da bu meydanda döner didiler

Evliyayı böyle nişan koydular

Dostunu dostundan keser didiler

Nefsâniyet söze uyan gelmesin

Pir Sultanım eydir dünya fânidir

Kırkların sohbeti aşk mekanıdır

Kusura kalmayın şâhım Ali'dir

Kalbinde karası olan gelmesin

Destur-ı Seyyid Seyfi

Sure-i Rahman'ı bildim Sure-i Rahman menem

Dahi mutlak hak kelâmım kaf vel-Kur'an menem

Hem menem aneşt narın sırrını fâş eyleyen

Hem Halil oldum bu nâra Musa İmran Menem

Hem menem âteş-i nârın sırrını fâş eyleyen

Hem Halil oldum bu nâra Musa-yı Umran menem

Hem hayatım hem memâtım hem nebâtım bakîyim

Mü'mine hem Nuh-ı necâtım kâfire tufân menem

Hem ayânım hem Sikender hem menem ab-ı hayât

Hem hayat-ı Hızır buldum çeşme-i hayvân menem

Hem humârım hem hamirim hem şarabım hem şehid

Selsebilim sâkiyim hem sâki-i peymân menem

Arş menem hem kürsi menem hem kalem hem encümem

Sırr-ı Ahmed nur-ı rahmet nesl-i hem merdân menem

Sayfa 25

Hem salât ve sâcid hem mescid-i mihrâb menem

Bilmiş ol sen Seyfiya hakdır sözüm ihsân menem

Müseddes

Gazel-i Cemâl Kemâl

Cim mim elif lam

Ah meded şâhım kerem kıl cümle muhibbânına

Pir-i pirân ehl-i iman geldiler ihsanına

Mâh-ı muharrem gelür heb müminan efgânına

Var mı kılan hiç tahammül Kerbela al kanına

Sad hezar lanet olsun kavm-i süfyân canına

Âl-i evlâdı resûlün kıydılar gerdânına

Bilmedi süfyân Muhammed Mustafa dilşâdını

Kasd ider susuz şehid kılmak şâhın evlâdını

Lanet etmek farz-ı ayn oldu yezid ecdâdını

Kim kul oldu handan verdiler azâdını

Eyzân eyzân

Sayfa 26

Geldi mâtem ehl-i imanın ciğerin dağlaya
Didelerden kan döküb cümle muhibbân ağlaya
Şimdi mervanın murâdı Şâh Hüseyini bağlaya
İrdi ol dem Şâh Haydar hem resul-i kibriyâ
Eyzân eyzân

Ah u feryâd ile her demde fesahâtımdedir
Bir gulâm-ı hanedânem fikri hayatımdadır
Cürm i isyânım veli ol şâh münâcatımdadır
Gayrı bilmem Kerbela kesb-i füyuzâtımdadır
Eyzân eyzân

Ah meded bilmem nedendir ey Cemal bu ah u zâr
Kerbela'dan ağlamak geldi kemâli belgüzâr
Verdi ezkârım budur Al-i abâ leyl ü nehâr
Şâh Hüseyin uğruna bu can fedâ gayr-ı nüvvar

Sad hezar lanet olsun kavm-i süfyân canına
Âl-i evlâdı resulün kıydılar gerdânına

Sayfa 27

Gazel-i Şemsi

Ali olan hücum etdi ona bî kefevi
Ehlibeyt'e neler etdi bak o kavmi remsevi

Etmedi etdiğini huri felekde şekevi

Matemi şâh-ı şehidânıyla yandım bitevi

Münkiri üstüva çeke senevi ol senevi (?)

Cismi leb zâr ile her zare gülü Yesevi

Tutuşur gûşe-i mâtem gide ten-i canum evi

Dağ dağ oldu gene lale gibi gönlüm evi

Bende Al-i abâyım ezeli Mustafevi

Menem ol şâhi şâh şems-i hakikat revevi

Şem'-i aşka Hüseyiniyem aleviyen alevi

Revc-i â'dâyı yakar âteşi aşkım alevi

Sayfa 28

Destan-ı Hazret-i Pir

Cihan var olmadan ketm-i Âdem'de

Hakla birlikde yektâş idim ben

Var etdi o mülkü çünkü o demde

Yazdım tasvirini nakkâş idim ben

Anasırdan beher bir libas büründüm

Nar ü bâd ü âb-ı hakdan göründüm

Hayrû'l-beşer ile dünyaya geldim

Âdem ile bile bir yaş idim ben

Âdem'in sulbünden Şît olub geldim

Nûh ile bir olub tûfâna girdim

Bir zaman bu mülke İbrahim oldum

Yapdım Beytullah'ı taş taşıdım ben

Sayfa 29

İsmail göründüm bir zaman ey cân

İshak, Yakûb, Yusuf oldum bir zamân

Eyyûb geldim çok çağırdım el-amân

Kurt yedi vücûdum kan yaş idim ben

Zekeriyyâ ile beni biçdiler

Yahyâ ile yere kanım saçdılar

Davûd geldim çok peşime düştüler

Mühr-i Süleyman'ı çok taşıdım ben

Mübârek âsâyı Musa'ya verdim

Rûh-ül Kudüs olup Meryem'e erdim

Cümle enbiyaya ben rehber oldum

Mû'ciz murg-i şebî hûffâş idim ben

Sayfa 30

Sulb-i pederinden Ahmed-i Muhtar

Rahm-i maderiden irdi zülfikar

İrişdi cihana oldum yâr-ı gâr

Kul iken zâtına sırdâş idim ben

Tefekkür eyledim ben kendi kendim

Mu'cizât görmeden îmâna geldim

Şâh-ı merdân ile düldüle bindim
Zülfikâr bağlandım tığdaş idim ben

Şükür matlûbunu getirdim ele
Gül oldum feryâdı verdim bülbüle
Cem olduk bir yerde Ehl-i beyt ile
Kırklar Meydânı'nda ferrâş idim ben

Sekahüm hamrinden içildi şerbet
Def oldu hicâblar ettik muhabbet
Açıldı meydâna sırr-ı hakikat
Aldıkça esrârı çok taşıdım ben

Sayfa 31
Gâhî nebî gâhî velî göründüm
Gâhî uslu gâhî deli göründüm
Gâhî Ahmed gâhî Ali göründüm
Kimse bilmez sırrım kallâş idim ben

Şimdi Hamdullah şîri dediler
Geldim gittim zâtım hiç bilmediler
Bir kimse bu remzi fehm etmediler
Her gelen mahlûka kardaş idim ben
Temmetü't-tamam

Destan-ı Âhû Baba

İkrâr verdim dönmem elest bezminde
Verdiğim ikrârı imandan aldım
Başka seyrân gördüm kendi özümde
Ben bu muhabbeti bir candan aldım

Sayfa 32
Nar ü bad ü ab-ı hakden halk oldum
Varub kendim ana rahminde buldum

Müddet tamam olub dünyaya geldim
Bu gayret nâme-i cihandan aldım

Bildiğim unuttum eylerem feryad
Dert budur dil dönmez isterem imdâd
Tekrar talim etti meni bir üstâd
Dersimi mekteb-i irfândan aldım

Can gözü gafletten açıla düştü
İkilik birliği güç ile geçti
Hazine-i Hakka elim ulaştı
Ma'del cevher kan-ı mercandan aldım

Sayfa 33
Muhabbet görünmez bilmem nerdedir
Gerçeklere ayân bize perdedir
Esrâr-ı hakikat gizli yerdedir
Hakikat şâhını merdândan aldım

Dünyadan el çekdim erkândır işim
Çeşm-i pürhûnumdan akıtdım yaşım
Esrâr-ı hudâya indirdim başım
Ol yeşil bayrağı Selman'dan aldım

Alem baştan başa bir seyrangâhtır
Gir gönül şehrine gör ne dergâhtır
Bu bir gizli sırdır kudretullahtır
Yazılmış defteri divandan aldım

Sayfa 34
Hakikat sözüme hile katmazam
Herkes bu sözü beyân etmezem
Bilmeyen üstâda hizmet etmezem
Ben bu nasihati pinhândan aldım

Çalış bu girdabdan çıka görsünde
Dermânda gizlidir dert arasında
Merhemi sararlar aşk yarasına
Bu ilm-i hikmeti Lokman'dan aldım

Gerçek hata ile isyânım çokdur
Kalbimde benliğin eseri yokdur
Zebur Tevrat İncil dört kitab Hakdır
Ledünni ayeti Kur'andan aldım

Sayfa 35

Şeriat sancağı geldi dikildi
Marifet yoluna erler döküldü
Hayır himmet oldu gülbend çekildi
Tarikat kemendin erkândan aldım

Hakikat yoluna kıldım savaşıımı
Kan ile didemden akıtdım yaşıımı
Pirler meydanında çok koydum başımı
Hak bu icâzeti meydandan aldım

Musa'ya tecelli göründü Tur'dan
Mest olub aklını şaşırdı sırdan
Ene'l-hak sırrını gördüm Mansur'dan
Hakikat kemendin gerdandan aldım

Sayfa 36

Eynime giymişim Al-i abâyı
Ezelden severiz biz Murteza'yı
Kimden aldın dersin bu vasıtayı
İsmail'e inen kurbandan aldım

Gel düşünme akla sığmaz bu ilim

Hakk'ın dergâhına uğradı yolum
Kudret hazinesinin miftâhın buldum
Bilmeyen zan ider dükkândan aldım

Müminlerin budur elde berâtı
Mümin olan bulur bunda necâtı
Mirâcdan indirdi savm u salâtı
Hak budur hazret-i sultandan aldım

Sayfa 37

Ahudur utandım kendi sözümden
Mest olub türaba düşdüm özümden
Kanlu yaşlar döker oldum gözümden
Macerâyı çeşm-i giryândan aldım
Temmetü't-tamam
Mim

Koşma

Hamdullah irüb mürşid himmeti
Giderdim her varı fena görünür
Dostundan nûş etdim cam illeti
Mest oldum her yanı sefâ görünür

Küfür iman mezheb kaydını sildim
Ar namus hırkasın inmeden aldım
Aşk ile derya-yı ummana daldım
Fenafillah içre bekâ görünür

Ey Cemal nefsinı bilmekdir hüner
Masivâyı dilden söylemekdir hüner
Şemme vechullahı bulmakdır hüner
Katında baksan vech-i hüda görünür

Koşma

Ey şâh-ı günün Murteza
Bidâyet sende hem nihâyet sensin
Ey kab kosın beher avadına
Râh-ı hakikatde hidâyet sensin

Ahsen-i takvimde halk oldu insan
Sinni bilmek için ey seb'ü'l-mesân
Şakku'l-kamer nazil-i şemsi... burhan
Mu'cizât hakkında adâlet sensin

Cemalin ve's-şemsi veçhi'n ve'd-duhâ
Şânındır er-rahman Hak'ın üstüvâ
Hem subhanellezi sebeb-i esrâ
Leyle-i mi'râcda ziyâret sensin

Sayfa 39
Ne veçhile kâdir medhini Cemal
Medhin eyledi kim sensin zül-celâl
Cemalinden cemâl niyâzım visal
Lütf-u kereminde şefaât sensin
Mim

Koşma

Sâhibin kim deyü koşma zâhid
Şir-i yezdân Haydar-ı Kerrârımız var
Ene ve Aliyyu'n min nurin vâhid
Hak Resul buyurmuş ikrârımız var

Geçmedik bu cihânın macerasından
Bende-i hanedân olduk ezelden
Nûş ideriz dâim vahdet deminden
Desti erenlerden sunarımız var

Sayfa 40

Ey Cemal fâş etme sırrı esrârı

Efgân iden bülbül bulur gülzârı

Cümle pirlar ser firâzı serdârı

Hacı Bektaş-ı Veli hünkârımız var

Temenni-i iltimam

Mim Mim Mim

Nefes

Naci derler bir gürûha uğradım

Kadir mevlâm yarlıgmış anları

Aman pirim didim dârına durdum

Anlar bizi sevdi biz de anları

Dudakları irfân bağları bostan

Silinmiş kalpleri gümândan pasdan

Cümlenin isteği heman bir dostdan

Arı gibi sadâ virir otları

Sırât-ı mizân-ı bunlar geçdiler

Senlik benlik kal'asını yıkdılar

Al giydiler palaslardan çıkdılar

Giceler kadir bayram günleri

Cümlesi bir yere didiler beli
Şeyhleri Muhammed rehberi Ali
Hüseyni mezhebli aslı mevâli
On iki imam çıkar kanları

Sayfa 41

İçek Kul Himmet'in içdiği meyden
Yüzünü çevirmiş bu meyden şeytan
Kırklar yüz sürüb gitdiği yoldan
Mustafa'dan haber almış canları

Nefes

Gerçek erenlere budur niyâzım
Eşiğine sürsem Ali Baba'nın
Receb Paşam ister gönülden yardım
Dergâhında sürsem Ali Baba'nın

Aşk-ı niyâz olsun Hasan Dede'ye
Cümle kardaşlara sâdık babaya
İhtiyâcız dâim hayır duâya
Dergâhında sürsem Ali Baba'nın

Niyâzımız budur size erenler
Can gözüyle dâim Hakkı görenler
Erkânla çırağın uyananlar
Dergâhında sürsem Ali Baba'nın

Şâh-ı merdân bize kılsun yardımını
Dönsün erenlerin devrân-ı demi
Sürülsün erkânı hem ayn-i cem'i
Demi olsun sürsem Ali Baba'nın

Erenler meydânı Bağ-ı İrem'dir
Turabî'nin şâhı sâhib keremdir
Gözçümüz bekçimiz baba sürsemdir
Gulam yüz sürsem Ali Baba'nın

Sayfa 42

Nefes

Eğer ibâdetden haber sorarsan
Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali
Kulluğumdan benim cevab istersen
Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali

Yedi kat gök yerler bünyâd olmadan
Ayla gün yıldızlar icad olmadan

Dünya didikleri abâd olmadan

Eyzân

Münkir fırkasından kalmadı eser

Fırka-i nâciden almışam haber

On sekiz bin âlem böyle vird ider

Eyzân

Âşık bugünde gezme sivada

Muhammed Ali'den var mı ziyâde

Yer ile gök durmuş hep inkıyâda

Eyzân

Bosnevi o nây-ı guş iden takı

Göñül sâfi olur budur revnakı

Şeş cihetden biri görmüş Hakkı

Kıblemdir Muhammed secdemdir Ali

Nefes

Seyyid Ali Sultan himmet eyledi

Açıldı meydanı çırak uyandı

Münkirlerin özü gözü sevindi

Şulesinden sersem Ali Baba'nın

Taşdı Kevser gölü Kızıl Deli'den

Kanmışdır âşıklar kâlu beliden

Sayfa 43

Hârici şaşırdı darb-ı Ali'den

Dehşetinden Sersem Ali Baba'nın

Mümine ezelden virildi murâd

Gerçek âşıkların gönlü oldı şâd

Sultanın elinde yezidler feryâd

Heybetinden sersem Ali Baba'nın

Zahidâ sen şöyle gezme bîhaber

Riyâ kaplamışdır seni serteser

Bülbüllerin zâr ü efgânı biter

Gülşeninde sersem Ali Baba'nın

Sad hezar yezide olsun lânetler

Müminlere dâim olsun rahmetler

Türabi'ye in'am olsun himmetler

Himmetinden Sersem Ali Baba'nın

Nefes

Evliyâdan gelen kelam

Okunan Kur'an değil mi

Gerçek velinin sözleri

Sure-i Rahman değil mi

Çün Hak seni yarattı ki

Tecelliye zat ettiği

Zâtına mir'at ettiği

Sûret-i insan değil mi

Hâk haberin dinleyene

Candan kabul eyleyene

Hâkk'ı bilüb anlayana

Sözümüz burhan değil mi

Gerçek elini tutmayan

Nefsi bir yana atmayan

Hâkk'ı batıl fark etmeyen

Cahil-i nâdân değil mi

Sayfa 44

Ey Kaygusuz halin n'ola

Sen de gidersin bu yola

Hâkk kerem itse bir kula

Hak göründün âyan değil mi

Nefes

Arzulayub sana geldim

Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli

Eşiğine yüzüm sürdüm

Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli

Gerçekler geldi oturdı

Cümle müşkiller buyurdı

Beş taşı şâhid getürdü

Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli

Balım Sultan er köçeği

Keskin kılıcı buçağı

Cümle erenler gerçeği

Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli

Bahçede dürüm gülünü

Erenler sürer demini

İmam Rıza'nın torunu

Hünkar Hacı Bektaş Veli

Pir elinden dolu içtim

Bir onulmaz derde düştüm

Ak cenneti gördüm şaşdım

Pirim Hacı Bektaş Veli

Beş budakda şem'a yanar

Dolusun içenler kanar

Abdalları semâh döner

Pirim Hacı Bektaş-ı Veli

Pir Sultan'ım kermi Ali

Erenlere virel beli

Sayfa 45

Doksan bin evliyâ biri

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Nefes

Bir öksüz oğlandım vardım şehrine

Eğlendim de kaldım canlar içinde

Şükür biz de gördük yârin çemalin

Cevahir dolusu mercanlar içinde

Yuvadan mı uçdun ey yeşil başlım

Cevrin çekilmiyor ey hilâl kaşlım

Şâhından mı korkdun ey gözü yaşlım

Ne ağlar gezersin canlar içinde

Sanma şu dünyaya bâki kalırsın

Ezel kande deyüb arar bulursun

İki kaşından mihrâbın bilirsın

Görünce seçerim bin can içinde

Pir Sultanım söyler gönülden candan

Âşık ne kaçarsın seni sevenden

Ayrılık mı olur senle benden

Meğer kellem düşe meydan içinde

Nefes

İki cihânın zeyni

Hasan ile Hüseyin'dir

Rahmanın bize rahmeti

Hasan ile Hüseyin'dir

Şehidlerin ser çeşmesi

Enbiyânın bağı başı

Evliyânın gözü

Eyzân

Kerbela'nın yazıları

Şehid düşer gazileri

Sayfa 46

Fatıma Ana kuzuları

Hasan ile Hüseyin'dir

Kerbela'nın tâ içinde

Nur balkır siyah saçında

Şu al kanlar içinde

Eyzân

Hazret-i Ali babaları

Muhammed'dir dedeleri

Arşın iki küpeleri

Eyzân

Dedesiyle bile varan

Kevser ırmağında duran

Susuz ümmete su viren

Hasan ile Hüseyin'dir

Derviş Yunus dünya fâni

Bizden evvel gelen kani

İki cihânın sultanı

Hasan ile Hüseyin'dir

Destur-ı Seyyid Safiyullah

Canımda gizli imiş canancığımı buldum

Derdim içinde imiş dermancığımı buldum

Derd ü gamdan ayrı düşmüşdü benim bu canım

Minnet hüdâya şimdi yarancığımı buldum

Sular gibi akardım her yerde döne döne

Pinhân imiş katrede ummacığımı buldum

Sayfa 47

Kim sana olur âşık gayrıya nazar itmez

Men bağ-ı cemâlinde seyrâncığımı buldum

Seyf'i sakın evvel sanma sen Hakkı cüdâsından

Taht ve dil canımda sultancığımı buldum

Temmet

Dime kim Hakkı sende mevcûd ola ya bende

Ne sendedir ne bende sığmaz ol bir mekânda

Mekânı bil mekandır nişanı bi nişandır

Zuhûr iden yine ol mekânda ol zamanda

Hem can ve hem ten oldur hem sen ve ben oldur

Cümle görünen oldur uzakda ve yakında

Sanır mısın kim oldur istediğin ya budur

O bu kamu bir hudur gidende ve duranda

Niyazi gözün aç bak her şey olub durur Hak

Sanma anı kim ola nihanda ve ayanda

Sayfa 48

Bismillahirrahmanirrahim

Risale-i vücûd nâme-i Kaygusuz Abdal Sultan kaddese sırrül-aziz fermâydi Elhamdüllillahi rabbil alemin ves-salat ü ves-selam âli nuri seyyidina Muhammed ve âlâ ecmain. Pes bu meydan erenlerde bu fakir dahi âşıkân ve sadıkân bir yadigâr itdim. Emânet-i irşâd için Allah eyvallah ma'lûm olsun ki evvelâ Adem kudret hakkıyla ana rahmine nice düşer ve nice vücûda gelür ve ruh ile nice dirilür ve anadan nice ayrılır ve Adem'in zâhirinde ve bâtınında hâssiyeti nicedir ve kaç ruh vardır ve anâsır-ı erbâa neye tâbidir ve kaç nefes vardır ve nice gelür ve ilme nice geçer ve kuvveti nerelerinde olur ve hâssiyetleri nicedir ilmi ve âdemi ayân ve beyân idelim Kavlihi tealâ ve le kad halakne'l-insan min sülâletim min tıyn Sümme halaknahü nutfeten fı kararım mekân Sümme halaknehun nutfete sümme halaknehul-nutfete izâmen nekevnal-izâme lahmen sümme enşe'nahü halkan ahar fe tebarakellahü ahsenül halıkıyn. Pes imdi nokta ki ana rahmine düşer evvelâ Zühal terbiye ider kan olur sâniyen merih terbiye ider et olur salisen zühre terbiye ider kemik olur rabian şems terbiye eder ruh olur hamisen utarit terbiye ider

Sayfa 49

hareket hâsıl olur sadisen muşter terbiye ider vücûd tamam olur sabian kamer terbiye ider cihan gelür ve dahi gökde on iki burç ki dokuz felekdendir afâkda olan enfesde dahi mevcûddur. Anları dahi beyân idelim. Evvela baş burç hameldir alnın sertan kolların sevr eller cud göğüs esed göbek mizan budlar

kos kaşık sünbülle zekr akrab dizler cedi baldırlar delv taban hut Adem'in batınında kevakib seyyâreye müşâbih olan yerleri beyân idelim. Evvela şems akciğer kamer karaciğer müşteri yürek merih öd zühre dalak zühal dimak utarid deridir ve Adem'in zâhirinde ve batınında evvela hassiyetleri beyan idelim. Evvela biri budur nefes olur tende ten rahmet. İkinci ağızdır ki her nutuk andan çıkar üçüncü oldur ki anın ile her kârı işler dördüncü kulaktır ki her sadayı işidir beşinci gözdür ki her nesneyi görür altıncı ayaktır ki her mahale gider yedinci oldur ki her şeyi buyurur ve Adem'in bânında olan hassiyetler beyân idelim evvelki hayal ikinci akıl üçüncü fikir dördüncü fehim beşinci hıfz altıncı vehm yedinci zabt ve Ademdeki ruhları beyân idelim evvelki ruh-ı nebâti suya tabidir

Sayfa 50

İkinci ruh-ı hayvani yemeğe tabidir yemek kuvvetidir ki türaba tabidir. Üçüncü ruh-ı insani aşka tabidir aşk-ı sefa ve ateşe tabidir. Ruh gıdası gibi vaki olmuştur Adem'de olan nefisleri beyan idelim. Evvelki nefis-i emmare ateşe tabidir. Azrail'e müşâbih ikinci nefis-i levvâme suya tâbidir. Mikail'e müşâbih üçüncü nefis zâikayla tâbidir. İsrâfil'e müşâbih dördüncü nefis-i mülhime toprağa tâbidir. Gelür geçer Cebrail'e müşâbih Adem dört vech üzere gelür geçer anı beyân idelim. Evvelkisi oğlanlıktır üç mah bahara müşâbih ikinci iktelekdedir üç mah yaza müşâbih üçüncü kırkıktır üç mah güze müşâbih dördüncü pirliktir üç mah kara kışa müşâbih ve dört Adem'de bu sıfât ile mevsufdur. Evvelki kulak Mikail'e müşâbih. İkinci gözdür Azrail'e müşâbih. Üçüncü burundur İsrâfil'e müşâbih. Dördüncü dihan Cebrâil'e müşâbih ve Adem'in başı arşdır vücudı kandildir ve ruhu nurdur. Herbirine can virirler. Alem'de kara kış şeriat gibidir ve cihân gelmekde tarikat gibidir ve cihânda durmak marifet gibidir ve cihandan gitmek de hakikat gibidir ve her âdem anadan doğar anadandır. Evvelki kuvveti eline gelür suya mâildir.

İkinci oğlanlıktır kuvvet ayağına gelür hâke tâbidir. Üçüncü yektelliktir kuvvet beline gelür ateşe tâbidir.

Sayfa 51

Dördüncü pirliktir ki kuvveti lisanına gelür yele tâbidir ve ademde olan dört âlem anları dahi beyân idelim. Evvelki ruh ki âlem-i nasûti ruh hayvânîdir.

İkinci âlem-i melekûti ruh sultânîdir. Üçüncü âlem-i ceberûti ruh kudsîdir. Dördüncü âlem-i lâhût ki ruh-ı vâhiddir. Alem-i nâsut makâm-ı mülkde ve daire-i hayvanâtı ve nefsi ve âlem-i melekût makâm-ı mülkde ve kalbi. Alem-i ceberut ruh-ı kürsü melâil-a'lâ-i dâire-i aşk. Makâm-ı Cebrail akl-ı külli. Alem-i lâhût ilmül-vahiyyetdir. Elsemallah ve resm sıfât ve zât-ı simât-ı şeriat vefadır semere-i tarikat fenadır semere-i marifet etâdir semere-i hakikat bekâdır. Vefâ ahiddir fenâ kendisinden geçmektir. Bekâ Hakka ulaşmaktır. Etâ direğidir sıfâtı dördür. Evvelki ruh-ı nebâtî ikinci ruh-ı hayvanî üçüncü ruh-ı insanî dördüncü ruh-ı asâfî. İmdi on sekiz bin ki âlem dirler cümlesi zât-ı Hak ile sıfât-ı vâki olmuşdur anları beyân idelim. Altı bine nebâtî derler yerlerden biter ve altı bini hayvanîdir zemîn-i ruhdan birbirinden hâsıl olur ve altı bini insân-ı muallakdır birbirinden ayrı ve gayrı değildir ve adem her neki bir olmuş var ise cümlesinin güzidesidir ve âyinesidir ve dahi Adem bir şehr-i azimdir ki nice bin âlemler anda mahv olmuşdur ve ol şehr-i azimin on iki kapusu vardır. Ol kapuların kimi kapanur kimi açılır ve kâh kapanur bunarda hikmet çokdur. Ana her akıl irmez.

Sayfa 52

Ve bilmek murâd isteyen ehline mürâcaat eylesün her şeyin miftâhı insan-ı kâmilidir ve dahi ademin başı tâc-ı devletdir alnı nûr-ı hidâyetdir kaşı kalem-i kudretidir mürşid-i kâmile mürâcaat eyle bu sırra vâkıf olasın ve dahi ademin vücudunda üç yüz altmış altı damarlar vardır ve yedi yüz yetmiş iki sinirleri vardır ve dört yüz kırk pâre kemiği vardır. Alemde her ne ki vardır aynıyle Adem'de dahi vardır ve mevcûddur. Evvelâ Adem'de olan âlemde yokdur ve Adem'in göbeğinden yukarusı boğazına varında gök mukâbelesinde ve göbeğinden aşağısı dizine varınca yer mukabelesindedir. Nitekim buyurur Resûl-i aleyhis-selâm el-mü'mini mirât'il-mü'min tanrının adı mü'mindir Ademin dahi mü'mindir mü'minin tâilesi olmuşdur. Bu hadis-i şerifin hâmi fenâsı var ehline ma'lûmdur ve zâtı Hakk sıfatıdır ve eşyâ dahi külliye nâhvidir. Zâtı bâkîdir ki gerçek zâtı ve sıfâtı görünür vücuda vâhidir ki Kullu şey'in hâlikun illa vecheh veçhi bu âlem kalanı mahvîdir ve dahi bunu beyân idelim ki halk-ı âlem bu ma'nâda hayr nedir irâde taleb çıksun bir rehber gerekdir tâ kendünün hakikatinden haberdâr olsa ve her neki vardır Adem'dedir.

Kavle teala ve âlemi ademül-esmâi kulliha sümme arzihum ale'l-meâike ya'ni Adem'e Hal Teala esmâi bildirdi.

Sayfa 53

Pes imdi cem'i eşyanın hakikati Adem'dir ve Adem'in hakikati hakdır. İmdi Adem cümle eşyanın güzidesi olub Lâ cirm-i mazhar-ı zâtillah oldu ve hakikat Hazret-i Muhammed Mustafa ve Aliyel-Mürteza ol sûretten zuhûr eyledi ve Hakkın birliğin ol sûreti ile beyân eylediler. Zirâ biri mürşid biri rehberdir ve âlem halkına dahi bildirdiler ol Hakkı Kelâmı Hakk-ı zâhir kıldı ve mahbubür-rahman oldu ve silk bir makâma irişür. Ayn-ı tevhîdler Hakkel-yakîn ve Hazret-i Hakdan gayrı eşyâ mahv olur. Hemân Hakk kalur. Zirâ eşyâyı fâni ve hem bâkî oldur ki kâim dâim mutlak-ı hâlıkdır ve âlem benim iledir ve âlem olmazdan evvel on sekiz bin âlem içinde Hakk celle ve aliyye kamış içinde şeker ve küll-i âb gibi vâki' olmuşdur. Bilâ şübhe eger irâdet getürse bu on sekiz bin âlem içinde bir ahad kalmaz idi. Nitekim Resûlullah Sallallahu aleyhi vesselamTevhîden lâ tecellihâ gayrullah-i şey'i hakika illallah ya'ni nekriden gayrı şeyi görünmemekde gerekdir. Anınçün hemân vücûdı vardır. Kadim-i lâyezâl ki bu karhâneyi bünyâd eyledi ve cümle varlık birbirine kader eyledi ve herşey kendü kârına meşgul oldu ve bu karhânede görünür

Sayfa 54

İlla görünmez ve herşeyi hayrân kılmışdır ve dahi birbirinden istiğfâr iderler. Ayâ Hak kande olsun dirler maksûd kandedir bilmezler ve gökde olan mahlûk göke nazar iderler cümle eşyâ tâlib ve râgıb ve muhayyerdir şeyyien vâhiden tâ Adem aleyhisselam şol hayretde kaldı. Adem aliyhisselam sahrâları vücûda geldi ve bu karhânei gördi. Yukarı bakdı gökde nihâyeti yol hayrân ve sergerdân kaldı ve hayranlık içinde başında hezâr serencâm geldi yâda gitdükce derdi ziyâde oldu ve ba'dehu yüz yirmi dört bin peygamberân geldi ve kendülere mümkün oldukça hayr virdiler bu karhânenin sâhibinin ismin bilmedik içün hezâr behzâr cehd eylediler bir şey kanâat bulmadı ve bir şey vukuf olmadı tâ ki hâtemün-nebi Muhammed Mustafa Sallallahu aleyhi vesselam geldi bu karhânenin aslını ve fer'in beyân beyân-ı mu'ciz-i kelâm ile şöyle işâret bilürdü ki bu karhâne sâhibin ismi üç hurûf ile dir. Biri ayın biri lam ve biri ye ve anın ne evvelinin evveli var ve ne âhirinin âhiri var buyurdu

külliyen evvelin ve âhirin eşyâ ve mahlûkât ve mevcûdât bu sırra rızâ oldıkda anın kullığın işlemeğe ömrünce kabul eyledi ve anlara külliyen hayât virdi. Hakk Resûl-ı aleyhisselam oldu ve burada güft ü gû çokdur ve bu ma'nâ ile gizledi ve bu ma'nâyı beyân ideyim çünkü neşâ dahi yolundu. İmdi her kim

Sayfa 55

görür Hakdan nice görür çünkü Hak eşyâyı muhit itmiş bâbında dahi hâsıl olan nutukda Hak mevcûddur. Asl budur delil Adem'dir sıfât Adem sıfâtıdır ve zât-ı kadimdir ezelîdir ve ebedîdir tanrıdır her mekânlar anındır beyt bir bazar kurdı her ma'nâdan koydı. Ol kendi aldı kendi satdı kendi Pazar eyledi ve insân-ı kâmil ben mürşidim demek olmaz. Zâti Hak tâ kimseye el vermeyince zirâ Adem'de hakikat mevcûddur ve ma'neları bilmek erlikdir. Zirâ Hakk sâde bir şey ile bilmez her bir şeyi ve her bir eşyây ve her bir dürlü eşyâlar ile bilüb ispât eylemek mutlak Hakk celle ve ala küncidir ve hazinedârı Adem'dir. Mü'minin kalbi Beytullah'dır Kalb-i mü'min Arşullah'dır ve Hazinullah'dır ve Cemâlullah'dır. Gel imdi Kaygusuz Abdal beri küfr ve îmân didikleri nasıl şeydir. Küfr gizlemek îmân âşikâr eylemek bu meydânda pes hakikat meydânıdır burda Hak cümleye yekdir. Eger Hakk dilemez ise bir şey vücuda gelmez Fil-cümle burada insanın bir derûnigin bilen ve ehline ma'lûm bilmeyen arasında fark vardır. İmdi bilmeyen kendüzinden değildir bilen dahi kendüzünden değildir. Meselâ bir tıflı mektebe virirler elif deyü okur. Elif bilür yine digin bilir bu gibidir. Allahumde ve Hakk Teala buyurur

Ela inne evliyâ allahi lâ havfun aleyhim ve la hum yahzenun

Sayfa 56

Öyle olunca hiçbir şeyden fâide ummam ve birşeyden havf eylemem ancak Allahu azimüş-şânın bâlâda zikr olunduğı gibi ol tanrıdan gayrı meyl eyleme zirâ bu ma'nâda tanrı bir değildir çok tanrılar vardır. Resûl buyurur ki Külli ma'bûdun maksûd ve külli maksudin ma'bûd. Ma'bûd bir kişinin maksûd ise kamu ma'bûdı dahi oldır demek olur. Zirâ özini bir mürşide irişdir ki gözin açâ özin bak gör hemân kul mısın sultân mısın gedâ mısın şah mısın. Adem suretinde olub hayvan âdemin sureti ve fi'ili mutlakdır. Ya'ni hakikat olmuştur. Kendüzin bir mürşide vir. Zirâ yolın hebâ olur ve uğradığın yere nasibin alur anı bulur kavluhu teala kul hel yestevillezine ya'lemune vellezine lâ ya'lemun.

Pes Adem kendün bilmek mücerred hakkını bilmek gibidir. Yine Resûl buyurır men arefe nefsehü fekad arefe rabbeh ve bu ma'nâyı dahi beyân idelim ve çünkü bir kişi bu bahr-ı deryâda gavvâs oldu ise her cihetden âzâd oldu. Elin o el tutdı. Bu nur ve kendinin gölgesi gibidir ve ol âdem bildiği özi bahr-ı mahatdur ve burada güft ü gû çokdur: Gör akıl yaman ve hayrândır hidâyet gerekdir ve bu âlem ki sıfatına on sekiz bin âlem dirler ve ol on sekiz bin âlem ki insan müteallıktır bunlar birbirine mahlûtdur ve birinden cümlesinin rengi vardır Hakk celle ve ala dahi cümlesine muhitdir. Gök ve yer bir kıyyedir.

Sayfa 57

Ey gün çıraklarıdır ve yıldızlar kandilleridir. Hak celle ve ala âlemi ve âdemi şerefiyyet üzre halk eylemiştir didi. Eşyânın hakikat içri zuhura gelüb ve yine mahv olur ve Adem'in yedi kat gök üzre halk eylemiştir. Evvel ilikdir ve ikinci kemikdir üçüncü sinirdir dördüncü damardır beşinci kandır altıncı etdir yedinci deridir ve âlem dahi yedi şarkdır ol karın üzerine kurulmuştur. Enbiyâ ve evliyâ bunda hemâ lâik ola ki bu esrarları görüb şüküre tâat olına çün innallahu bi külli şey'in muhitdir. Gel gör Allah gayrı dilimizde ve fiilimizde gayrı olmaya. Ol şahs mü'min ve muvahhid olur ve sıfâtı Hakk terazüsüdür. El-akl mizânullah dimişler. İmdi bir dahi Hakk fikri deriz. Nitekim Muhammed buyurır Ednâ li-hakkul-eşyâ kemâhı ya'ni eşyâ-i hakikat bilmek tâlib itmek herşeyin gerek olur. Zirâ yer gök mahsulüdür ve eşyanın hissidir ve tılsımıdır ve âlem-i zât-ı Hakk dahi anların ruhudır ve ruh hakikat başına mahv olur. Zirâ ervâh ile tâbi'dir. Dil ile birbirine meşâriktir ve et suya tâbidir ve kemik toprağa tâbidir ve ruh kendü yel ile ateşe tâbidir ve her âdem ki kuvvet kuvvet bulur. Alem-i ervâh vücûdı kavî olur. Anâsır-ı erba'a kuvvetidir.

Sayfa 58

Zirâ andan hâsıl olur ve ateş alevidir ve âb ile hâk olur saklıdır ve bâd dahi oldır ulvidir ve ruh gibidir. Ateşdir et sudur kemik toprak olur. Küllü şey'in yerciu ila aslihi bu ma'nâyı beyân idelim ve on sekiz bin âlemi Allah bilür padişâhlar iki kısımdır. Bir sâhib-i mutasarrıf-ı kutb-i zâhiri biri sâhib-i tasarruf-ı kutb-i bâtınidir ve biri kutb-i aktab ve saniyen üçler andan kutb-i âlemde veli gerek padişâh ve sağında olan müridindir ve sol yanında olan halifedir ve ba'dehu yediler ve üç yüzlerdir ve bin birlerdir ve bunların cümlesi

bin üç yüz elli neferdir ve bunların hükmünde dünyanın çâr köşesinde devr idüb anlar hükmi derler. Gice ve gündüz yirmi kutb-i âlem bu on sekiz bin âlem daimâ nazar eyler her neki hayr ve şer fâide ve zırâr zuhur eyler ise sağ yanında olan müride emr eyler ve sol yanında olan halifeye emr eyler ve emri kutb-il-aktâbın emri her ne ise anlar dahi üçlere ve yedilere haber ve emr eyler. Anlar dahi kırklara haber virirler ve emr iderler ve kırklar dahi üç yüzlere haber ve emr eyler ve emrini görürler. Kutb-ül-aktâbın bu on sekiz bin âlemler ve bu yedi deryâ-yı ve cem'üs-semavâti vel-arz anın yanında kâr-kaviy-i tın gibidir. Her neki olur zirâ Hakk iki âlemi anın kabzâsında teslim idüb kutb-i âlem nazar nazarıdır ve her biri perverdigârın emri üzre şarkdan garba değin hüküm

Sayfa 59

iderler. Her ne ki olur ise bunların hakikat-i hallerini Hakdan gayrı kimse bilmez elfiyedir sureti âdemin Hakkın hazinesidir yerde ve gökde her ne var ise işte yerin ve gökün halifesi Adem'dir. Kavlulu teala Hazret-i Davud Aleyhisselam emr eyledi. Ya Davud innâ ca'elnake halife-i fil-arz bu ma'nâyı beyân idelim. Hakk ile mektûbdur zirâ zâhirde bâtında ve gökde makbûl olan vücûdu-ı Adem'dir. Vücûd-ı Adem'den eşref nesne yokdur yerde ve gökde. Adem'de olan kâbiliyet bir eşyâda yer olmadı ve hem olmaz anın için cem'-i eşyâ üzerine mülkdür. Cümleye hüküm eyler. Alem Adem'de sanki bir deryâdır ki nihâyeti yokdur ve günah bulunmaz ve kuvvetine bir şey irişmez ve yine ol seyr-i diyâr anınla kâimdir ve her âdem kâbiliyetden ve atrakdan özi değildir. Zirâ gözi gördürilmez hayvandır ve münâfıkdır ve mel'undur ve bu âyet-i kerime kavlûhu teala evlaike kâl-u en'ame bel hem adellu bunları dahi beyân idelim ve bu suretleri ve bu âlemde nice suretler var dahi hayvandır. Bilmem adeldir. İllâ kim anâsır libâsın bırakınca döner ahvâli anda ma'lûm olunca ve mühletde eğerçi söz ve (Ayet-i Kerime) zirâ âlem bir noktadır ki

Sayfa 60

Destûr-ı Seyyid Seyfi

Dil nazargâh-ı hüdâdır bıkmı gönlün kimsenin

Kâbe-i merve sefâdır yıkma gönlün kimsenin

Mümin isen al ele bir müminin gönlün çalış
Zirâ kavı-i Mustafa'dır bıkma gönlün kimsenin

Şol kişi kim dâimâ gönlün yıkar dervîşler birin
Tâ'at ü zühdü hebâdır yıkma gönlün kimsenin

Mü'minin kalbidir Allah'ın evi sen bilmedin
İnkisâr etme hatâdır yıkma gönlün kimsenin

Şeyh Nizâmoğlu gönül yap kim bilür kimde ne var
Hakk ile dil âşinâdır yıkma gönlün kimsenin

Temmet

Bu âlem bir hayâl ancak
İşi hep mekr ü âl ancak

Bu virmekler bu almaklar
Heman bir kıl ü kâl ancak

Safâsı zevki dünyanın
Sevâbı yok vebâl ancak

Eyü yâdlu ne itdinse
Sonu bir bir su'âl ancak

Cihâna bakmamak Seyfî

Begâyetle kemâl ancak

Temmet

Sayfa 61

Hû dost Divân

Benimdir çün bugün meydan

Benimdir top ile çevgân

Damlacı olur ebdan

Kelâmım da'vâya burhan

Zuhûrüm âleme sâye-i nefesdir

Nefesim mâye

Kılub bu demim dâye

Benimle devr olur devrân

Sıfâtım devrine Adem

İrişdi zatıma hâtem

Mülk-i eflâk olub pâyem

Habibim sidre-i Rahman

Gelince Cibril'e çün havf

Yetişdi aşkıyla refref

Mekânım bîmekan bîkef

İderdim ruh-ile seyrân

Göründü arz-ı kâf nun

Rikâbımda yürür âlûn

Budur âşıklara kanûn

Kalur server olur her can

Gelüb sırdan hitâbullah

İdüb da'vet o demde

Ayân olur cemâlullah

Gidüb kayd vücûb imkân

Açıldı bir yüce dergâh

Görünmez anda gayrullah

Ki râin mer'in yok billah

Odur zâhir odur pinhân

Bu zevkden geldi bir hâlet

Libas oldu o dem hayret

Açıldı âlem-i vahdet

Nüzûl itdi bu dem Kur'an

Sayfa 62

Tahiyet eyledi sırrım

Teşehhüd eyledi kalbim

Şehâdet eyledi aklım

Okudum Sure-i Lokman

Vücûdum nura gark oldu

Meani âlem zevk oldu

Merâtib cümle fark oldu

Bilindi küfriyle imân

Süluk ile gelüb gitdim

Netice bu dem yitdim

Hüseyin bin Ali ceddim

Demim Kevşer sözüm Rıdvan

Kitabım câhile mestûr

Hakikat ehline menşûr

Vücûdum Beyt-i Hak ma'mûr

Tavâf eyler melek insan

Bilenler kimdir isbât

Bilürler hâşimi bizzât

İderler bu sözüm işbât

Delil hüccet tir-i Furkan

Cemâl-i Adem üzre hatt-ı kudret

Beyân fî beyân fî beyân

Çeküb ünvânına tuğrâ-yı hikmet

Ayân fî ayân fî ayân

Sayfa 63

Cebin istivâsı müntehadır

Ki er-rahmanu ale'l- arşi istivadır

Mezâk halkına dersin sezâdır

Cenân fî cenân fî cenân

Elif nunı ider imâ dü çeşmi

Geçer müjgânının her cana hükmü

Müretteb harf olan her uzv-i nazmı

Zaman fî zaman fî zaman

Ehad Ahmed hamd-i cebhende zâhir

Basiret ehlidir bu veche nâzır

Muhammed olduğu şekl ile bâhir

İman fî iman fî iman

Elifden ya'ye dek her harf-i hicâ
Cemâli safhasında oldu peydâ

Ana ümmü'l-kitâb olduğu esmâ
Ma'ân fî ma'ân fî ma'ân

Sayfa 64

Kamu ervaha mecma'dır vücudı
Hakikat câmi'-i esmâ şühûdî

Ana fark eylemek Hakdan sücûdî
Lahhân fî lahhân fî lahhân

Bidâyet noktadır Haşim nihâyet
İki nokta ile bir sem'-i nezâret

Ne sır bir noktadan nutk-ı fesâhat
Tınân fî tınân fî tınân
Temmetü't-tamam

Bir bir diyem sana derdim ezelden ben neler çekerim
Niçün değişdim ben yürüdüm an'la hakkâni sözimi

Bahr-i ezel dürri idim küntü kenzde gizli idim

İlm-i ledün sırrı idim kimse görmezdi izimi

Gizlenüb atladım göğ'e indim andan ben bu yere

Tâ ki gözüm yüzüm göre münkir görmeye yüzimi

Bezm-i eleste kul oldım cevher iken nebât oldım

Tab' unsırda bulundım koz anlama kül tozımı

Sayfa 65

Anam babam bir oldılar beni zulümâta atdılar

Vücûdum zâhir itdiler bilmek için ben özümi

Buldum hayâtı zulmetde kesret aldım o vahdetde

Rahat için o sıkletde bükdüm yatdım ben özümi

Feyz-i Hurûc oldu bana âlem-i hayrettedir buna

Tizcek vardım didim ana çehâr bend buldum özümi

Koçsuz koyun kuzulatdım derya yüzünde otlatdım

Bir kasaba boğazlatdım yimek için ben kuzımı

Yunusdur meded söyleyen Seyyid-i Haşimdir dinleyen

Bu esrârı fehm eyleyen ağyâra açma râzımı

Temmetüt-taman

Düstur

Vech-i Adem’de yazılmış kul hüvallah âyeti

Hüsn-i tertîb cemâli oldı kudret gayreti

Hatt-ı kudretle muharrer seyirdi cümle hurûf

Harf-i envâ mübeyyin harf-i zulmet zîneti

Hatt-ı esvedle müzeyyen hüsn-i ân sûreti

Nûr-ı envâr cemâlin hatt-ı beyzâ hücceti

Sayfa 66

Alem-i ulve bedeldir nısf-i a’lâ-yı vücûd

Alem-i süfle numûne nısf-ı esfel şehveti

İstivâ hattına teşbîh oldı elif müntehâ

Sidre-i arşî ihâtaa itdi kadd-i kâmeti

Her bir uzvıdır musavver şekl-i nâsuta bedel

Ruh-i ruhânî havassı ilm-i Hakkın sûreti

Cümle eşyâya câmi hâne-i kalbi anın

Rükn-i cârî secdegâhdır beyt-i ma'mûr şöhreti

Hâşima nutkun salât daima erkân-ı farz

Hem ikâmet sûretinde gitmemekdir sîreti

Temmetüt-tamam

Düstur

Seherde şem'i aşkı eyle suzân

Yakub pervane canın eyle giryân

İdem dirsen Cemal Hakkı seyrân

Seherlerde ide gör âh u feryâd

Seherlerde kurulur bezm-i vuslat

Seherlerde içilür cam-ı vahdet

Sayfa 67

Seherlerde görünür nûr-ı hazret

Seherlerde ide gör âh u feryâd

Seherdir nazar-ı Hakka nazargâh

Göñül tıflın seherde eyle âgâh

Cemâliyle tecelli ider Allah

Seherlerde ide gör ah u feryâd

Seherdir âşık tavr-ı tecelli
Tecdîd üzre Hak eyler tecelli
Tecelliden bulur âşık teselli
Seherlerde ide gör ah u feryâd

Seherde gark olur envâra eşya
Seherde zâhir olur feyz-i mevlâ
İder Haşim sınık kalbini ihyâ
Seherlerde ide gör ah u feryâd
Temmetüt-tamam

Sayfa 69

Düstur

Dürre-i pâkize gevher-i sırr-ı nât-ı kibriyâ
Nûr-ı çeşm-i neş'e-i feyz-i Muhammed Mücteba

Mecma'ül-bahreyn hısrın a'ni Zehra Fatıma
Bâb-ı lutfi kullarıdır cümle aktâb-ı evliyâ

Söyle ey dil ahsen Hüseyin Hasan'dan bir haber
Zehr içirdiler ana mel'ûn-ı bî din-i eşkiyâ

Nûr-ı çeşm-i Mustafa'ya zehr ilkâ eyledin
Mâderin nârını itfâ eyledin buldun safâ

Ey Vezaa ibn-i vezaa kimdir sana ola şefi'
Canın için bir cehennem yeniden itdin bina

Nûr-ı çeşm-i âşikan â'ni Hüseyin ibn-i Betül
Yoluna can virdi cümle vâsıl aliyyü'l-a'lâ

Çekmeyen gayret anın çün feyz olamaz
Böyledir akvâl cümle evliyâ ve etkîyâ

Ey diriğ hey vah kim şimden gerü mâtem dutın
Kerbela-yı mihnet için canımı idem fedâ

Sayfa 69

Âl-i mel'un vücûdum puta-i ta'na kılâm
Tîr-ü düşmenle derûnum pare pare ola tâ

Zikr-i tespihim teberrâdır teberrâ ehline
Secde-i şükrüm tevellâ hubb-i şâh-ı Kerbelâ

Bil tevellâ menba'-ı feyz-i muhabbetdir dile
Âl-i mel'ûna teberrâ sırr-ı esrâr-ı Hudâ

Bilmeyen sırr-ı teberrâdan tevellâ nidüğün

Sırr-ı hayvana irişür olıcak rûz-i cezâ

Bende-i âl-i abâyım sırr-ı hây-ı Haydarım

Lâ ve illâ Zü'l-fikârım Haydar ibn-i Haydarım

Temmetüt-tamam

Düstur

Sırr-ı Hakk-ı dem be-dem izhâr iden envâr hu

Vasf-ı Hakdan nakş-ı ahzâr eyleyen izhar-ı hu

Bir tohumdan gösterüb bunca dıraht-ı müntehâ

Sıbg-ı vâhid nev be-nev elvân iden eşmâr hu

Cümle esmânın müşemmâsında ancak mazharı

Mazhariyetden kamusun ferdâ ide izmâr hu

Sayfa 70

Zat-ı keşret yüzünden sırr için sırr-ı hüda

Çar unsurdan libas zeyn iden esrâr hu

Haşima senden mukaddemde gülşenler didiler

Her nefesde bâb-ı gaybı feth ider tekrar hu

Temmetüt-tamam

Can u dilden sırr-ı Hakka tâlib isen gel berü

Terk-i terke mahv-ı sarfa râgıb isen gel berü

Matlabın mevlâ ise al mekteb-i dilden sebk

İlm-i zâhirle bilinmez eylesen bin cüst u cû

Ehl-i zâhir şüphesinden kil u kalın artırır

Sanmaya kim tahkîke ırmış itdiği hep güft ü gû

Kangı âlim bu cihanda pîre teslim olmadan

Zât-ı Hakka vâsıl olmuş var ise sen gel berü

Haşima Kur'anla müşbet değil midir bu kim

Adem-i ma'naya münkâd olmaya iblisdir o

Temmetüt tamam

Sayfa 71

Düstur

Mazhar-ı sırr-ı rahman menba'-i feyz-i irfân

Mülkde bekâda sultan pîrim azizim yâ hu

Velilerin hâtemi ehl-i fahrın hâdimi

Nesl-i pâk-i Haşimi pirim azizim ya hu

Şefaât gayb-ı Ahmed mazhar-ı mim-i Ahmed

Bevvâb-ı Hakk-ı Muhammed pirim azizim ya hu

Sâlik-i Hakka burhân gönül derdine dermân

Sırrı sırrımda mihmân pirim azizim ya hu

Ey nefse olan esir gel tarîk-i pire gir

Ola sana dest-gîr pirim azizim ya hu

Pirden aldım himmeti bildim sırr-ı keşreti

Sundı câm-ı vahdeti pirim azizim yâ hu

Hakkı isteyen kişi gel ola gör dervişi

Âsân ola her işi pirim azizim yâ hû

Pirim Yusuf-ı Kenan Mısr-ı dilimde sultan

Hâşimî iden hayran pirim azizim ya hû

Temmetüt-tamam

Sayfa 72

Anında mürşidi Tophanevî Hakka Veliyyü'd-din

Mücâhid kabr ü pâkinde müşâhid ehline her gâh

Muradı üzre irşâdı bununda ehl-i cennetdir

Hakikat üzre eşyâyı ana bildirdi çün Mevlâh

Azizin kalb-i irşâdı fenâyî defteri zâre

Muhammed terk-i terk itmiş kamu devletle izzet câh

Hevâ-yı hazretinin hep kemâline olub mir'ât

Anın maliyle mebnâdır musalla ravza-i dergâh

Ana üftâdedir mürşid anın muk'ad Hazret-i Şeyhi

Ana El-Hac-ı Bayram Veli'den ve feyz-i Hakk-ı hem câh

Ebu Hamid ana mürşid anın Hâce Ali Şeyhi

Ana da Şeyhi Ali el-Erdebilîdir olan hem-râh

Safiyyü'd-din şâh Safî anın da vâlidî piri

Odur hem sufyanın kible-i mihrâb-ı ehlü'llah

Atiku'llah ile Haydar nihâyet silk-i irşâda

Gerek neslen gerek sırren seniñdir Haşıma bu râh

Temmetüt-tamam

Sayfa 73

Şebbir ü şübber mürşidi rehber sundılar kevser el-hamdüli'llah

Sofre Ali'niñ himmet velinin şöhreti dinin el-hamdüli'llah

Hakdur Muhammed olmuşuz ümmet bulmuşuz rif'at el-elhamdüli'llah

Muhammed güldür pirim bülbüldür cümlemiz kuldur el-hamdüli'llah

Dosta mihmânız cümle bir canız ehl-i imânız el-hamdüli'llah

Pîre muhabbet can ile hidmet tâlibe ni'met el-hamdüli'llah

Aslımız nurdur vaktimiz surdur sözimüz budur el-hamdüli'llah

Haşım'ın zikri el-fakr u fahrıBu demiñ şükri el-hamdüli'llah

Temmetüt tamam

Ey âşık dildâra gel nûş idelim bâde

Ol bâde ki bir demdir nokta gibidir bâde

Vahdetde olub kâim bu demle durub dâim

Her kim bile bu sırrı me'mûr oldur irşâda

Kim can vire aşkdır bu ana lâıkdır
Kudretde ola Haydar Sultan ola efrada

Sayfa 74

Her kim demi özler mürşid izini gözler
Her dilde ki nutk eyler Hakdır bilür eşyâda

İrer bu dem her dem Âdem'le olan hem-dem
İsrafil'e dem bu dem evvelîde ve ahirîde

Musa demi bu demdir Hızırın demi göreyim der
Meryem'deki dem bu dem İsa dinür esmâda

Ahmed demine mülhak Haşim'deki dem el-Hak
Bu demle diri her can dünyada ve ukbâda
Temmetüt-Tamam

Düstur-ı Nefes-i Turâbi

Erenler serveri gerçekler piri
Hünkâr Hacı Bektaş erleriyüz biz

Balım Sultan Abdal Musa şâhımız
Seyyid Ali Sultan gülleriüyüz biz

Kaygusuz Abdaldır serefrâzımız

Kara Donlu candır türbedârımız

Kanber Ali Sultan şehsuvârımız

Necef deryâsının gevheriyüz biz

Sarı İsmail Hacım Sultan ulumuz

Şah-ı Horasan'a çıkar yolumuz

Muhammed Ali'den kokar gülümüz

On iki tarikin serdârıyuz biz

Hızır İlyas bizim evvel yoldaşımız

On iki imama bağlı başımız

Mâtemde kan ağlar didelerimiz

Şâh-ı Kербela'nın kullarıyız biz

Sayfa 76

Turabin üçlerin yazısı oldu

Kırkların büyükleri meclise geldi

Horasan erleri azm idüb geldi

Evlâdı Ali'nin elleriyüz biz

Temmetüt -tamam

Düstur

Başı açık yalın ayak üryane gelmişlerdeñiz

Hâk-pây-i Abdal olub virâne gelmişlerdeñiz

La tukabbel indena ey hace Elmal vel-benûn

Pes bu alem içre biz seyrâne gelmişlerdeniz

Âşıkı dîdâr olup nûri tecelli gözleriz

Sanma zâhidler gibi bîgâne gelmişlerdeñiz

Biz mevâliyüz fâkih-i sofiylen bekrî değiliz

Biz gedâyüz şahâne divâna gelmişlerdeñiz

Padişahı dehr olub hem Küllü nefsiñ zaika

Bir iki gün dünyaya mihmâne gelmişlerdeñiz

Ey müselman ol şehinde nûr-i cemâlin mihrine

Yek cihet olub bugün imâne gelmişlerdeñiz

Sayfa 77

İmdi arif bu sözün iç yüzi vardır bil-yakin

Men aref" ten tanıyub irfâne gelmişlerdeñiz

Mümine mir'at mümindir der Şah-ı Cihan

Güft-i gûyi pâk idüb bürhâne gelmişlerdeñiz

Ol muattal-ı mazhar hem sârete kılub nazar

Katreyüz kim gûyiyâ ummâne gelmişlerdeñiz

Padişah-ı lem-yezel dünya-i misl-i bî bedel

Ya'ni kim ol gafirü gufrâne gelmişlerdeñiz

Ahseni takvimi bildim Hadi-i Rahman'dır yakin

Ey sıfatı Kulhüvallah şâne gelmişlerdeñiz

İktidarım var imiş kim ta ezel sultanıyla

Sad hezaran şükr kim dermâne gelmişlerdeñiz

Ya Muhammed ya Ali virdim budur leyl-i nehar

Ya Muhammed ya Ali ihsâne gelmişlerdeñiz

Enbiyâ ü evliyânın hürmetiçün cürmine

Hamdülillah kim bugün derbâne gelmişlerdeñiz

Esedullah-ı gâlib sâhib-i düldül süvar

Lafetâ vird eyleyüb şîrâne gelmişlerdeñiz

Sayfa 78

Ey yed-i Mürteza kamersin sun'-ı sâni' şevkine

Nâr-ı aşkın şem'ine pervane gelmişlerdeñiz

Şah Hasan hulkı rıza ıd-i vaslın hakkına

Çün Hüseyin-i Kerbela kurbâne gelmişlerdeñiz

Âh-ı Zeynelabidin'dir Bakır ve Cafer İmam

Musa Kazım Rıza çün yana gelmişlerdeñiz

Ol Taki ve Naki sahib-i livâ-i Askerî

Mehdi-i sâhib-zaman sultâne gelmişlerdeñiz

Biz muhibbi hanedan ile "Sekahüm Rabbühüm" hamrinden

Layezali hayyi içün mestane gelmişlerdeñiz

Hanedân-ı Ahmedî Muhtara kast idenlerin

Canına la'net idüb giryâne gelmişlerdeñiz

Ol menem kim Hacı Bektaşiyim bugün ey mütteki

Şöyle yektâ ve cünûn hayrâne gelmişlerdeñiz

Gerçi kim eksikliyüz nola o Şahın hakkıçün

Bir gedayüz kim bugün şahane gelmişlerdeñiz

Mim Mim Mim

Sayfa 79

Hünkâr-ı Fermâyed

Hakdan emir oldı geldim cihana

Gözüm açdım mâil oldum o burca

Arif olub Hak kelamın okudum

Elif kaddim dal yazılmış o burca

Konan bazargândır göçen hâce

Ne gündüzüm gündür ne gicem gice

Ol ne burcdur cümle burçlardan yüce

Muhammed mi'râca gider o burca

Alnımızda yazıludur yazılar

Hakk bilen kardaş pirin arzular

Yeryüzünde hiç yol yokdur gâziler

Arş yüzünden bir yol gider o burca

Gökde uçan Cebrail'dir peridir

Bir göl vardır Muhammed'in teridir

Pir kapısı Şâh-ı merdân Alidir

Elvan elvan nurlar yağar o burca

Hacı Bektaşî arayu ben yitmişem

Erenler deminden bir pâyeye kabmışam

Sayfa 80

Göñül Kâbe ise beng yapmışam

Her göñülden bir yol gider o burca

Mim Mim Mim

Her sabah seherinde virdim budur bu

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Zikrimdir La ilahe illallah

Allah bir Muhammed Alidir Ali

Levlake levlake buyurdu Allah

Müminin kalbidir ulu beytullah

Zikrim iderim daim rızaen-lillah

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Kıkların ulusu ol şâh-ı merdân

Ânı idrâk ider ol kâmil-i insan

Gazaba gelirse ol şîr-i yezdân

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Şâh-ı Hasan Hüseynim nûr-i arşullah

Zeynel âbâ mürevvet kanıdır billah

Muhammed Bakır'a dâim eyvallah

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Sayfa 81

İmam Cafer-i Sadık'dan alındı elim

Musa Kazım'a uğradı yolum

Ali Musa-i Rıza medh ider dilim

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Muhammed Taki'nin nutkudur beyân

Ali Naki'nin vasfıdır ayân

Hasan'ül-askerî ol iki cihân

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Muhammed Mehdi'dir sâhib-i Seyfullah

Sersem Ali güzër ider şayed Allah

Sad hezar yezide hem lanetullah

Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Düstur

Kurbanlar tığlanur gülbenk çekildi

Dört kapu sancağı anda dikildi

Gaflet uykusundan uyana geldim

Can baş fedâ idüb kurbane geldim

Ol eşîğine koydum başımı

Erenler yolunda gör savaşıımı

Sayfa 82

Aldılar içerü dökdüm yaşıımı

Üryân püryân olub meydâne geldim

Ol demde uyandı bâtın çerâğı

Üç adım ilerü basdım ayağı

Rehberim boynuma bend idüb bağı

Koç kuzu didiler imâna geldim

Dört kapuya selâm virüb aldılar

El ele el Hakka olsun didiler

Pirim huzurunda çeküb geldiler

Henüz masûm olub cihana geldiler

Pir kulağıı tutdı eyledi telkin

Mezhebim Caferi sadık'ül-metin

Şâh-ı vilâyete olmışam yakın

Allah dost eyvallah pirâne geldim

Özüm yerde yüzüm dârda durmışam

Sekâhüm şerbetin anda görmişem

Sayfa 83

Muhammed Ali'ye ikrâr virmişem

İçüb kane kane mestâne geldim

Yolumuz on iki imama çıkar

Mürşidim Ali'dir sâhib-i Zülfikar

Rehberim Muhammed Ahmedi Muhtar

Kulundur şâhi ya divâne geldim

Düstûr-ı der-nutk-ı Virânî

Ya Ali dîdârı veçhin görmegin muhtâcıyuz

Dermeyâni bende-i şâh-ı Necef otâcıyuz

La fetâ illa Ali la seyfe illa tâcıyuz

Nefha-i İsa demi dem urur sûr tâcıyuz

Nefsimiz katl eyledik hem gâziyüz hem hâcıyuz

Bende-i şâh-ı vilâyet bir gürûh-i nâciyüz

Ademiz biz veçhimizdir mani-i ümmü'l-kitab

Münkir-i reviyet değilsen gel berü kaldır hicâb

Sûreta mürdeden oldu cümle aleme feth-i bâb

Dürr-i deryâ-yı meâni nutkumuz cûş itdi âb

Sayfa 84

Zînet itdik fahr ile bu çeşmimiz hak itmişiz

Saykal itdik can u dil âyînesin pâk itmişiz

Biz hü mâ-yı lâ mekânız seyr-i eflâk itmişiz

Bu tecrîd hançeriyle nefsimiz çâk itmişüz

İt keremnâya mahrem düşmüşüz âşıklarız

Öç tamâ' hırs-ı şehvet bizde yok sâdıklarız

Ol sebebdan dergâh-ı âlâya biz lâyıklarız

Hâk olub haklığına anın bu dem tanıklarız

İlmü'l-gaybın sıfâtı ve dâtı bizdedir

Hatara irdin âb-ı kevşer tercemânı bizdedir

İlm ü hilm-men-aref kudret-i lisânı birdedir

Hakkı işbat itmişiz uş gör nişânı bizdedir

Şükr-i minnet Alî Haydar bize nusret virdiler

Terk-i tecrîd eyleyüb bir çeşm-i ibret virdiler

Şol mübârek şanların biz hâke gurbet virdiler

Şâh-ı heft-i kişver Alî emri ile şerbet virdiler

Biz O'yuz Âl-i Alî'den câm-ı vahdet içmişiz

Kesret-i dâr-ı fenânın şöhretinden geçmişiz

Sayfa 85

Münkîr-i murdâr u merdûd zümresinden kaçmışız

Bu hayâl-ı hâl-ı cem'iden biz özimiz seçmişiz

Ey Viranî fahr ile biz bu cihân sultânıyuz

Şâh-ı merdân-ı Alî'nin bâbının der-bânıyuz

Yüzimiz hak eyleyüb ol hânenin mihmânıyuz

Ayn-ı cem-i âşıkların biz bir sefil kurbânıyuz

Nefsimiz katl eyledük hem gâziyüz hem hâcıyuz

Bende-i şâh-ı velâyet biz gürûh-ı nâcîyüz

Mim Mim Mim

Cevâbım gûş-ı cân eyle işit ey tâli-i mes'ûd

Yüzün harfinden açıldı cihâne her ne var mevcûd

Eğer serçe değilsen sen bu Anka'a lokmasın gel yud

Hüvel evvel hüve'l-ahir yüzündür kible-i ma'bûd

Bu ma'nâyı hadîsinde buyurdu Ahmed-i Mahmûd

Cihâna gelmeden cânâ heman dîdâr imiş maksûd

Kenzi tılsım-ı tahâdır yüzünde yazılan defter

Senin yüzünden açıldı serapâ dü cihân-ı enver

Sayfa 86

Teâlallah zehî kudret zehî mâni zehî dilber

Düşen sevda-yı dîdâra cihânın varlığın neyler

Bu ma'nâyı hadîsinde buyurdu Ahmed-i Mahmûd

Cihâna gelmeden cânâ heman dîdâr imiş maksûd

Nazar kıl câvidân içre tahvil eylemiş Yezdan

Sûret-i vech-i âdemde ne ma'nâ eyledi ihsân

Şükür Hakka ki bildirdi nedir dîni nedir îmân

Ki ismi Adem'in sırların rûmuzı eyledi insân

Bu ma'nâyı hadîsinde buyurdu Ahmed-i Mahmûd

Cihâna gelmeden cânâ heman dîdâr imiş maksûd

Eger âşık eger aşkıdan özüne var ise zerre

Cemal-i aşk-ı dildârın seninle yâr ise zerre

Koy elden gayrı sevdâyı özüm bîdâr ise zerre
Saâdet hem kulundur kim ümidim var ise zerre

Sayfa 87

Enbiyânın ezel evvel bu oldu ahd u ikrârı
Hemân bir hırka bir lokma ola bu dünyada kârı

Virani Abdal'ın budur dileği isteği varı

İki cihânda maksudu Ali kâl-i dîdârı

Bu ma'nâyı hadîsinde buyurdu Ahmed-i Mahmûd

Cihâna gelmeden cânâ heman dîdâr imiş maksûd

Temmet

Gazel-i Virani

Râh-ı Hakda mahrem irfân olan Bektaşiyüz

Bende-i âl-i âbâyuz can olan Bektaşiyüz

Mezhebim Hakk-ı Caferidir kaşif-i sırr-ı Ali

Ya veliyullah mazhar-ı kân olan Bektaşiyüz

Şâh-ı merdânın kuluyuz zümre-i ehl-i yemin

Can başdan geçmişüz kurban olan Bektaşiyüz

Kabe-i ulyâ hakikat beyt-i ma‘mur gönlümüz

Hak ile ayen’l-yakin sultan olan Bektaşiyüz

Sayfa 88

Pirimizdir mahzeni sırr-ı vilâyet Haşimi

Hisse-i dil derdine dermân olan Bektaşiyüz

Vechimiz seb’ül-mesâli katma ümmü’l-kitab

Adem’e secde kılub divân olan Bektaşiyüz

Biz hayatın çeşmesinden içmişüz Kevser-i Ali

Sâki-i ebrâr elinden mestân olan Bektaşiyüz

Al sürahi vir kadeh sâki doldur şarabı

On sekiz bin âleme sultan olan Bektaşiyüz

Bizdedir dürr-i muhabbet ârifân Bektaşiyüz

... yüz canlara canan olan Bektaşiyüz

Âlemin seyranıyuz kimse bilmez sırrımız

Mısır içinde Yusuf u Kenan olan Bektaşiyüz

Mûtû kable ente mûtû bulmuşuz ayn-ı hayât

Yapmışuz innâ hedeynâ erkân olan Bektaşiyüz

Men Viraniyim veliyim ehl-ibeytin çâkeriyim

Hacı Bektaş kulıyuz merdân olan Bektaşiyüz

Sayfa 89

Kaygusuz Abdal

Dervişlik hırkada tacda değildir

İsillik oddadır sacda değildir

Var bir gerçek erden kuşan kuşağı

Anları kurt yemez ucda değildir

Hakkı ister isen âdemde iste

Irak'ta Mekke'de Hac'da değildir

Döküb bir kardaşın hatırın yıkma

Egilüb kıldığın secde değildir

Aşk ile ölegör Kaygusız Abdal

Aşk ile ölmezsen güçde değildir

Temmet

Turabi Dede Baba Fermâyed

Ey dila ma'na yüzünden defter-i esrârı bil

Kıl tefekkür alem içre yârı bil ağyârı bil

Arif ol ibret nazarla çarhı bil devvarı bil

Serseri gezme cihanda ol gani settârı bil

Sayfa 90

Gel Muhammed Mustafâ'yı Haydar-ı Kerrâr'ı bil

Yek nazar kıl Hacı Bektâş-ı Velî Hünkâr'ı bil

Sevdiğim pend-i nasihat söyleyen güftâra bak

Mûtû kable ente mûtû hayy olan esrâra bak

Varını terk eyle candan sıdk ile pazara bak

Dâm-ı berzahdan ba'îd ol derdine bir çâre bak

Eyzan

Kenz-i Hakk'ın gevheridir bu sözüm burhân sana

Gûşune mengûş edin aydan pendim budur el-ân sana

Bu kafâs tebdîl olursa hâküler yârân sana

Kaddini dâl eyleyüb işler ider devrân sana

Eyzan

Cümle eşyâ emr-i künden ne ki var bünyâd olan

Heft harf üzre binâsı istivâ âbâd olan

Dağı deldi aşk ucunden Şirin'e Ferhâd olan

Hakk'a vâsıl olmak istersen budur irşâd olan

Eyzan

Sayfa 91

Na'ra-i ya hu ile her demde illâmız budur

Kûhu meskân eyleyen Mecnun Leylâmız budur

İsteriz dîdâr-ı vechin arş-ı âlâmız budur

Zâhidâ inkârı terk it nokta-i bâmız budur

Eyzan

Evvelâ bâb-ı şeriat içre Ahmed âşikâr

Ol tarîkatde Ali'dir bil anı düldül-süvâr

Hem vasî-i Hacı Bektaş oldu pîrim nâm-dâr

Ey Tûrabi bunları bilmek imiş âlemde kâr

Eyzan

Gel Muhammed Mustafâ'yı Haydar-ı Kerrâr'ı bil

Yek nazar kıl Hacı Bektâş-ı Velî Hünkâr bil

Temmet

Gazel-i Nesimi

Göñül şâd ol melûl olma cihânın varı yoğundan

Dahi hoş gör çün âkilsen ne hâcet intizârından

Bilürsin eski köprüdür bu demler dünya ey gâfil

Nice şâhlar gedalarla gelüb geçdi kenarından

Sayfa 92

Ne vardır yerde ve gökde nihân ortalık yerde

Çü bilürsin vâkıfdur nihân ü âşikârından

Hakikat ilminin bahrin ne bilsün her tahâretsüzler

Ki Cibril-i emin uçmaz bu deryânın kenarından

Nesimi sırrına ey can göñül vir can kulağından

Ne Hak sırrın ayân itdi Ali'nin Zülfikarından

Temmet

Kasîde-i Halık

Lam elif kâim makâmıdır sırr-ı esrara veli

Muhammed masûmül-kebir oldur ol ibn-i Ali

Mimin olan cana lazım bilmeli masumları

Cümleden bihter cihânda lâfeta-illâ Ali

Şâh Hasan ibn-i Ali'dir ol imam dü sıra

Masum Abdullah oldı sulb-i pâkinden devâ

Muhabbet-i Âl-i resûle bunlardur pîşvâ

Eyzân

Sayfa 93

Şah Hüseyin Kerbeladır âleme şems ile mâh

Sulb-i pâkinden imânım geldi Kasım Abdullah

Mümün olan canlar elbet eylemez hiç intibâh

Eyzân

Şah Hüseyin Kerbela'nın nakrîdır Zeynel Ali

Zahr-ı pâkinden imanım geldi masumlar veli

Biri Hüseyin biri Kasım ider erenler beli

Eyzan

Muhammed Bakır'ın şâhım geldi sûretinden çukar

Masûm Pâk-i Alidir şâhım imanım aktar

Bunlara iman getürmek âlemde budur hüner

Eyzân

Cafer-i Sadık imânım mezheb-i sıdk u sefâ
Sadr-ı pâkinden Abdullah zuhûra geldi Yahya
Mü‘minin kalbini her dem bunlar ider çok ihyâ
Eyzân

Musa Kazım hakikat-ı sırr-ı esrârı habîb
Zahr-ı pâkinden geldi anın Salih ve Tayyib
İrk-ı tâhirdir bunlar hem hasîb ve nesîb
Eyzân

Ol Ali Musa Rızadır cümle mü‘mine necât
Bu yolda sâdik olanlar eyledi şedden edmât
Bunlardan ayrılma kardaş bildin vardır çok heyhat
Eyzân

Sayfa 94

Ol Muhammed muttakidir esrâr-ı sırrı ittikân
Masûm-ı pâki olubdur Caferü’s-sadık ayân
İki cihân sadrının sırrıdır bunlar inan
Eyzân

İmam Ali Naki’nin kulıyım hem kemterî
Can u dilden bendesiyim hayderiyim hayderi

Ahd-i misâkın deminde sinede vardır yeri

Eyzân

Askeri sâhib-i livadır müminlerin sertâcı

Masûm-ı Caferü's-sadık Kasım gönlüm ilacı

Çün buyurdu inni mevlâ bunlar gürûhi nâci

Eyzân

Ya Mehdi cana kıl kerem eyle zuhur

Müminin kalbinde şâhım sensin her demde sürûr

Münkire hiç virme fırsat ya gafûr ya meşkûr

Eyzân

Bi-hakkı Hadicetü'l-kübrâ Fatıma bint-i resûl

Bi-hakkı Kanber Selman ile eyle meded ya me'sûl

Bi-hakkı Cafer-i Tayyar hâlis eyle kabul

Eyzân

Zâhida bulmak dersen bu cihânda devleti

Zıkr-i fikrin bunlar olsun çekmeyesin zilleti

Muhabbet-i hanedân üzre virir mevlâ nusreti

Eyzân

Sayfa 95

Bosnavî

Küntü kenzin hücceti bürhânıdır Bektaşiler

Seyr-i mi'râc mazharı irfânıdır Bektaşiler

Mücerred ervâhı kuds-i rehberi zâtü sıfat

Fakrû fahrî remzinin dermanıdır Bektâşiler

Levh-i mahfûza nübüvvet hâtemi nakşü hüda

Ayeti ilm-i ledün fûrkânıdır Bektâşiler

Kâşîfî sırr-ı vilâyet mu'cizâtı Ahmedî

Dü cihânın sürûru sultânıdır Bektaşiler

Leyle-i necmi şeref ol kible-i İslâm-ı din

Beyt-i ma'muru Hudânın kânıdır Bektâşiler

Yek nazarda zühre-i a'dâ-i din hep çâk olur

Şah Aliyel-Mürteza arslanıdır Bektaşiler

Vâkıf-ı esrar isen kıl Bosnavî canın feda

Çün Şehid-i Kerbelâ kurbanıdır Bektâşiler

Temmet

Sayfa 96

Nutk-ı Turabî Dede

Âşıkın maksûdu dâim dilberin dîdârıdır

Nakş olan ol sûret seb'al-mesân esrârıdır

Küntü kenzin sırrını bilmez ne bilsün zâhıdan

Anların idrâki gerçek aklının mikdârıdır

Vech-i insandan okur ârif olan ilm-i ledün

Nüşa-i kübrâ odur fehm eyle dil bazârıdır

Bist ü heşt si vü dü andan nûma hatt-ı istivâ

Bu remzi kim bilür ise gizli hakkın varıdır

Kimseler yetmez bu ma'nâya hakâyıkdır veli

Ey Turabi zâhir ü bâtın bu aşkın kârıdır

Temmet

Sayfa 97

Seyyid Seyfi Fermâyed

Bihamdillah İslam'ım delilim Mustafa geldi

Emirim rehberim şâhım Aliyyel-Mürteza geldi

İmâmım ol kerem kânı nice men sevmiyem anı
Resûlün Kurretül-ayn-ı Hasen Hulk-ır-rızâ geldi

Fedâ olsun ana cânım kim oldur din ve imânım
İki âlemde sultânım Hüseyin-i Kerbelâ geldi

Ana ins ü melek bende en ednâ bendesi ben de
Cihânın kutbu âlemde Ali Zeynel Abâ geldi

Muhammed Bâkır ol şâhım İmâm Cafer durür mâhım
Bulardan Musa Kâzım ki ol Nûr-i Hudâ geldi

Yüzündür Kâf ve'l-Kur'an göründü Kâbe-i irfan
Cihâna rahmeti rahmân Ali Musâ-er-rızâ geldi

Taki Şâh-ı Velâyetdir Naki Nûr-i Hidâyetdir
Bular makbûl-i hazrettir ki bize rehnümâ geldi

Sayfa 98

İmâmım Askerî kıbleme eşiği taşıdır Kâ'be'm
Yoluna can ü baş virmek bana gâyet safâ geldi

Muhammed Mehdî-i âhir gele bir gün ola zâhir
O vaktin hârici münkir bu dergâhdan cüdâ geldi

Sözün seyf-i ilahidir kelâmım nutk-i sâhidır

Hakikat burcu mâhidır bu yolda bi riyâ geldi

Temmet

Behey derviş gözün aç bak cihân bunlardır revnak

Bunların basdığı toprak gözüme tutiyâ geldi

Eyledim terk-i dil ü can ben hüdânın aşkına

Şol habib-i hazret olan Mustafa'nın aşkına

Nûş kıldım can ezel bezm-i muhabbet camını

Sâki-i Kevşer Aliye'l-Mürtezanın aşkına

Devr ider mihriyle mâh-ı envâr-ı hüsn-i tâbına

Kurretü'l-ayni hüsn-i hulkır-rızânın aşkına

Zeyn idüb bir bir elifler dağlarıyla sinemi

Şâh-ı şehidân Hüseyni Kerbela'nın aşkına

Sayfa 99

Kıl ü kâli terk idüb ser-pâ bürehne-yi çâr u darb

Bir kalender olmuşam Zeyen'l-abânın aşkına

Gûş-i cana bu sadâkat gevherin mengûş kıl

Bakır ol sultan şah-ı evliyânın aşkına

Kılınur evkât-ı hamse okunur beş vakt-i ezân

Cafer-i Sadık İmam-ı rahnumânın aşkına

Başımı top eyledim ben bu belâ çükânına

Musa-yı Kazım Emir kamranın aşkına

Hariciler günde bin kez öldürür ise beni

Dönmezen şahım Ali Musa'r-Rıza'nın aşkına

Cübbe vü destâr ko zâhid ne medyun ol bunı

Mir-mîrân-ı Taki birdir canın aşkına

Ve âdâ-i isyanda kaldım ya İlâhi kıl meded

Şâh-ı sultân Nâki şîr-i Hüdâ'nın aşkına

Dağ-ı mihnet birle yaktım sine-i süzânımı

Nûr-ı pak-i Asker-i sâhib-i livânın aşkına

1 Canıma kâr itti hasret ya Muhammed Mehdi gel

İki âlem fahr-i ceddin Mustafâ'nın aşkına

Sayfa 100

Hubb-ı evlâd-ı Ali birle havâric üstüne

Yürüyelim Seyfiya âl-i abâ'nın aşkına

Temmet

Cihân mülkini var iden hudâdır

Anın zikri kamu derde devâdır

Hak bir bilmeyen Hakdan cüdâdır

Münezzeh zâtı nûr-ı Mustafa'dır

Resullullah imâm-ı enbiyâdır

Ali serdâr-ı şâh-ı evliyâdır

Hasan halkır-rızâ nûr-ı ilâhi

Hüseyin-i Kerbela din-i mihri-mâhı

Ne denlû vâre ise mü'min gümâhı

İmâm Zeyne'l-abâdır pâdişâhı

Resûlullâh imâm-ı enbiyâdır

Ali serdâr-ı şâh-ı evliyâdır

Temmet

Sayfa 101

Gazel-i Virani

Hüsn-i ruhsârın nigâr-ı mâhına bân-ı arz ider
Hatt u hâlik nokta-i sin ol şah-ı merdân arz ider

Kangı nadandır dingim bir vefâsız dilbere
Zülfünün her bir telinden ahd-ı peymân arz ider

İki kaşın kirpiğin remzini deyüler eğilmez
Vahde ol maşrabın fazl-ı yezdân arz ider

Levh-i mahfûzun tılsım-ı hatt-ı veçhin cem‘idir
Câhil müşrik ne bilsün cümle Kur‘an arz ider

Kim bilür irfân olur dindâr olur Hakka’l-yakîn
Şüphesi kalmaz anın billah imân arz ider

Ruhların esrârını her bir hüner fehm itmedi
Kim bilür bu manâi kim ruh-i insan arz ider

La‘l-i câmin şerbetin bilmeztahâretsiz fakı
Âmir-i men müdrik değildir sandı noksan arz ider

Sayfa 102

Leblerin la‘lin gülabi müheyyi cemâlin bî-misâl
Her kim içdi Hızır elinden âb-ı hayvân arz ider

Nokta-i nutkî duhânın bu Virani hesteye
Her nefs sohbet yüzünden derde derman arz ider
Temmet

Turabi

Hoşdur ol kes lâ ü balî dilde bir efkârı yok
Cümlesin terk eylemiş dünya ile pazar yok

Akl-ı Eflatun olan pes-pâye zillet içredir
Galiba veçhi budur kim kisede dinar yok

Tac-ı hırka vasl-i tekâmîl ise de üryân imiş
Cür'â anda ol ne abdâldır anın esrârı yok

Bilmeyüb mana-yı ademden haberdâr olmayan
Bir şecer-i bitmiş yabanda mive-i mismârı yok

İblisi görmek dilersen zâhid-i hodbini gör
Tâ ezel inkâr vardır ademe ikrârı yok

Sayfa 103

Bir usule koydı halk-ı âlemi bir çerh-i pir
Suretâ sen ben isem de sanma kim mimar yok

Dâm-ı gafletde Turabi bî haber mey-hor mest
Şerm kılmaz ne neyleyim nâmusu yokdur ar yok

Turabi

Göñül yan ateş-i hicre gelene imdâda yokdur yok
Bu devranda kanı bir dest-i res feryâda yokdur yok

Mürüvvet bâbı bend olmuş tahayyür içre sen kaldın
Sana rahm eyleyen ey bî-nevâ dünyâda yokdur yok

Cihân âlâyışınle halk-ı âlem mest [ü] hayrândır
Bu halkı seyr ide bir er dili âzâde yokdur yok

Tecessüs eyledim haylî tarîkı nâzenin içre
Bulunmaz bir müridi kâbil-i irşâda yokdur yok

Beni şâd itmedi devr-i felekde tâli-i nahsım
Terahhum uma çarh-ı künbed-i mînâda yokdur yok

Eger bunda kemâlâtın mükemmel kesb kıldınsa
Seninçün bir maqâm var cennet-i a'lâda yokdur yok

Sayfa 104

Îlâhî rahmetin deryâsına tutmuş Tûrâbî ümîd
Benim teg rû-siyâh isyânile uhrâda yokdur yok
Mim Mim Mim

Sulhi soran kande bilen anda olan eğretidür
Kande bilen harbe duran ansız olan kesretidür

Tutdı o dem kopdı bu dem aksidir işte bu dem
Sulhi bozar nâme yazar hile ider fırsâtıdur

Sulhi bilen gizli olan evvel olan sâni ile
Sonra olan yine bozar cenge duran sıhhatidür

Aklı ile cehli ile nâdim olan lâde kalan cehâlidür
Böyle olur çâre nedir haber budur hem öylece tarihidür

Ordudadır çarhacıdır çadır anın ziynetidir
Askerine garralanub peşimân olur çâre nedir

Toplar atar oyun düzer turma gelür almak diler
Lağım kazar çeri yazar seltât yazar kudretidir

Sayfa 105

Belhi gelür bütün alır dine yine kuvvet gelür tazelenür

Sulhin bozar Seyfi urur tizce gelür taze gelür heybetidir

Bâbı açar âbı geçer uçar uçar meydân açar kanlar saçar

İlm ü amel kılmayanı bulur seçer şeriatı güzel açar şiddetidir

Seyfullah Nizamzâde'nün hayli demdür müşkilidür

Hâil şübhe oldu bunda pîrânların vergisi hem hikmedidür

Temmet

Seyyid Seyfi Nizam Oğlu

Âşıkın dâim işi efgân olur

Vasılan hayretde hep hayrân olur

Âşıkın her dem karar etmez gezer

Vasılan Hak-ı behrin pâyân olur

Âşıkın bülbül gibi nelân ider

Vasılan her dem gül-i handân olur

Âşıkın görmek diler dildârını

Vasılan mahbûb-ı ins ü cân olur

Âşıkın aşk odına durmaz yanar

Vasılan bir âteş-i sûzân olur

Sayfa 106

Âşıkân derdine dermân diler

Vasılan bî derd-i bî dermân olur

Âşıkân inler Nizam Oğlu gibi

Vasılan dem beste ve hayran olur

Mim Mim Mim

Cümle hakdır söyleyen her bir sözü

Âlet olmuş ana bu insan yüzü

Kem olurdu olmasa dost varlığı

Niçün ayruca görürdün sen bizi

Biz ezel bir gevher-i yektâ idik

Bu bedendir ayru gösteren bizi

İster isen aslına varmak yine

Evliyâ izinden ayırma izi

Her kim ister Seyfî dîdâr görmeğe

Pirinin yüzünden ayırmaz gözü

Temmet

Sayfa 107

Bir derdliyim derdim vardır

Ya ben nice dönmeyeyim

Her dem işim âh ü zardır

Ya ben nice dönmeyeyim

Aşk odı yürekde yanar

Beni gören Mecnûn sanar

Gök yüzünde ay gün döner

Ya ben nice dönmeyeyim

Gel şekki gönülden gider

Mü'minlerde inkâr n'ider

Melekler arşı devr ider

Ya ben nice dönmeyeyim

Biziz ümmet-i Nâcî'ler

Din yolunda duacılar

Kâbe'de döner hacılar

Ya ben nice dönmeyeyim

Bu sırra münkirler irmez

Dost yüzünü körler görmez

Sayfa 108

Çarh-ı felek döner durmaz

Ya ben nice dönmeeyim

Yeller eser deñiz coşar

Irmaklar dağlardan aşar

Döne döne sular taşar

Ya ben nice dönmeeyim

Seyyid Nizamoğlu tekdür

Münafiğın işi şekdür

Evvel ahir dönmek hakdur

Ya ben nice dönmeeyim

Temmet

Doğan sensin dolunun

Sen ne doğrana dolanursın

Mekânın lâ mekân senin

Her mekânda bulunursın

Bilen sensin bilinen sen

Sen bilürsin seni yine

Tecellâ itdiğin dostâ

Lütfunla bilinürsin

Ol gönülde salınursın

Temmet

Sen seni anlamadın kaldın anınçün hayfâ

İrmedi sem'ine senin billah hiç bu sadâ

Seni bu râh-ı hakîkatden ‘aceb ki kıldı cüdâ

Sayfa 110

Gafleti ko gözün aç sen de Nizâmoğlu bugün

Sensin ol mazhar-ı âyîne-i envâr-ı Hudâ

Temmet

Gice gündüz döne döne istediğim hakdır benim

Allah deyüb yana yana istediğim hakdır benim

Yoluna terk idüb canı akıdub gözümden kanı

Ah eyleyüb dünü günü istediğim hakdır benim

Münkirler aşk hâlin bilmez münâfıklar yola gelmez

Ağlar bu gözlerim gülmez istediğim hakdır benim

Ko yanayım kül olayım taşkın akan sel olayım

Çineteyim yol olayım istediğim hakdır benim

Seyyid Nizamoğlu Yürü bula gör kendünde yâri

Ağlayub ben zari zari istediğim hakdır benim

Temmet

Zâhid bize ta'n eyleme devrâniyüz devrâniyüz

Biz ehl-i aşkız söyleme devrâniyüz devrâniyüz

Müfti fetvâ virir bana canım kurban olsun ana

Bu aşk komaz beni bana devrâniyüz devrâniyüz

Sayfa 111

Zikrullah ider dilmez güzeldir bizim yolumuz

Her kişi bilmez halimiz devrâniyüz devrâniyüz

Yandırsalar kâllar gibi çinetseler yollar gibi

Taşkın akar seller gibi devrâniyüz devrâniyüz

Seyyid Nizamoğlu yine mecnûnî olmuş döne döne

Girdün çün aşk meydânına devrâniyüz devrâniyüz

Temmet

Halk-ı âlem anınçün azdılar

Evliyâ-yı zâhir Adem sezdiler

Evliyâ gönlü güneşden yücedir

Münkirin gönlü karanlık gicedir

Evliyânın gönlü dâim nur olur

Ehl-i inkâr gönlü hakdan dûr olur

Mustafa'yı gördü kâfirler yakın

Dimediler rahmeti'l-âlemin

Didiler ki bu beşer biz de beşer

Bizceleyin bu dahi yiyüb içer

Sayfa 112

Bilmediler cismi dahi nur idi

Sandılar kim kendilerden bir idi

Gözleri imânçün görür günü

Giceyi gündüz sanur günü dün

Evliyâyı kim bilmeyen bilmez özin

Kendini görmez görmeyen anlar yüzün

Evliyâ gözündeki Hakdır gören

Evliyâ gönlündeki Hakdır duran

Hak ile dutar veliler dutduğın

Hakıyla eyler veliler itdigin

Evliyâlar Hak ile dâim durur

Hak bile dir kande kim anlar yürür

Evliyâlardan görünür nur-ı Hak

Evliyâdan oku okursun sebk

Daimâ Seyyid Nizamoğlun Hüdâ

Evliyâdan itmesün bir an cüdâ

Temmet

Sayfa 113

Ten-i libâsın terk idüb canânı ister canımız

Hilkat rabbânî ile setr ola üryânımız

On sekiz bin âlemin virdin fenâ varlığına

Âlem-i hayretde yoklukdur bizim erkânımız

Biz irâdet hankâhında ikâmet itmişüz

Böyle emr itdi bizim çün pirimiz sultanumuz

Biz dalâlet yolların râh-ı hidâyet itmişüz

Didi itdük biz melek ü mümin dürür şeytânımız

Bist ü heşt ü sin vü dü harfin kırâat eyleyüb

Sûret-i mürşidde gördün sure-i Rahmanımız

Terk-i tecrîdden fenâ mülkinde abdâl olmuşuz

Hankâh-i dilde Hakdır rûz-ı şeb mihmânımız

Can u baş terk idenlerdir irenler hazrete

Bulmaduk canânı Seyfî virmeyünce canımız

Temmet

Sayfa 114

Nân-ı içün medh eyleme nâdânı nâdânluk budur

Hayber-i nefsün helâk it şâh-ı merdânluk budur

Âb-ı rüyün hâk-i zer itme vârub her câhile

Virme ruhsat esb-i nefse mîr-i mirânluk budur

Dîve tazîm eylemek insana âdemlik değül

Hâtemün ırzın sakın lutf it Süleymanluk budur

Nûş-ı dâru isteme nâdândan ölsen derd eyle

Ehl-i hikmet ol kanâat eyle Lokmanluk budur

Gürbe veş- sûrâh mûşa Seyfî Göz dikme sakın

Her nasibün Hakdan iste şîr-i mirdânluk budur

Temmet

Cümle âlemden müberrâ bendedür

Kûh-i kâfûm bil ki ankâ bendedür

Sûretâ bir katreyüm gerçi ki ben

Âlem-i manada deryâ bendedür

Bende hûri bende gilmân bendedür

Bende cennet bende tûbâ bendedür

Sayfa 115

Âlem-i vahdetde yokdur gayri hiç

Cümle mevcûdât-ı eşyâ bendedür

Ger dilersen Hakkı görmek Seyfiya

Gel berü gel Tûr-ı Musa bendedür

Temmet

Ey azizüm devletinde canımız Hû dür bizüm

Canândur candan aziz canânımız Hû dür bizüm

Öyle mahv itdüm beni ben bende benlük kalmadı

Himmetinde şimdilik her yanımız Hû dür bizüm

Âlem- i kalbimde Hakdan gayri suret gitdi hep

Tekye-i dilde hemân mihânımız Hû dür bizüm

Biz gürûh-ı ehl-i aşkız yokluk oldı varımız
Asker-i irfândanuz sultanımız Hû dür bizüm

Zümre-i uşşâk içinde Seyfî gavvâs olalı
Dürr-i meknûn bulmağa ummânumuz Hû dür bizüm
Temmet

Sayfa 116

Añsız bir gün ecel irüb
Devrânımız bozar bizüm
İrmeden nice murada
Göçümüzi üzer bizüm

Seni sevdüm diyenler
Gelüb tuz etmek yiyenler
Şimden girü öldi diyenler
Yüzümüzden bezer bizüm

Gele hısım kavnum konşı
Kimi iyüdür kimi yahşi
Kimi erkek kimi dişi
Düzenimüz düzer bizüm

Söylemeye bu dil dudak
Deprenmeye hiç el ayak
Nefsimiz şöyle zâlimdir
Bunu ırak sezer bizüm

Sayfa 117

Yürü Seyyid Nizamoğlu
İyü amel işle gel
Hayr u şer ne işlersen
İki melek yazar bizüm

Düstur-ı Haşima

Hakikat tâlib-i mevlâ olan canın ider kurbân
Eger hubb-i sivâ dilde kalursa bulamaz ihsân

Kalur câh-ı cehâletde irişmez ilimle irfân
Eger bu beyt-i ulyânın iderse nakşını seyrân

Hakikat üzre eşyâyı bana bildür ayâ fettâh
Seni görem seni bilem bu hal ile olam ıslâh

Rızâ-yı Hakda ol dâim hilâfından hazer eyle
Ümidin lutf-i Hakk olsun kamu şeyden güzâr eyle

Sakın sen halka hor bakma kamuya hoş nazar eyle

Bu nutkım canla ders it murâdın mâ hazar eyle

Hakikat üzre eşyâyı bana bildür ayâ fettâh

Seni görem seni bilem bu haliyle olam ıslâh

Sayfa 118

Sakın alâyiş-gûn bakub aldanma gıl zinhar

Çalış tebdil-i ahlâka budur ancak sana izkâr

Canândır hüsn-i ahlâkın budur sana olacak yâr

Hemân leyl ü nehâr sa‘y it bu ma‘nâyı idüb ikrâr

Hakikat üzre eşyâyı bana bildür ayâ fettâh

Seni görem seni bilem bu haliyle olam ıslâh

Temmet

Düstûr

Her neye baksa gözün bil sırr-ı sübhân andadur

Her ne işitse kulağın mağz-i Kur‘an andadur

Her şeye mahlûk göziyle baksan ol mahlûk olur

Hak göziyle bakana bî-şekk nûr-ı yezdân andadur

Kesret-i envâca bakma cümle bir deryâdadur
Her ne mevci kim görürsün bahr-ı ummân andadur

Vahdet-i keşretde olmak vahdet-i keşretde hem
Bir ilimdâr ol ki kamu ilm ü irfân andadur

İbret ile şeş cihetde görinen eşyaya bak
Cümle bir âyinedür ki vech-i rahmân andadur

Temmet

Sayfa 119

Niyazi

Söyleyen ol söylenen ol görünen ol gören ol
Her ne var a‘lâ ve ednâ bil ki canân andadur

Mazhar-ı tammı veli âdem yüzündedür şüphesiz
Küll-i zâtı hem sıfâtı cümle yeksân andadur

Haşr u neşr ile sıfât u dûzah u mâlik azab
Hem dahi Rıdvân u cennet hûr u gılmân andadur

Görünen sanma Niyâzî’nin hemân sen mülkini
Göñül bir virânedir ki genc-i pinhân andadur
Vav Mim Mim

Hu Düstûr-ı Dede Baba

Sırr-ı Hakka vâkıf olmuş âşına yüz binde bir

Sî vü dü esrarına lââyık revâ yüz binde bir

Kâf-ı nûn emri rumûzı gerçi sözdür ey ahi

Bu sözün künhine ırmış mübtelâ yüz binde bir

İlmü'l-esmâ rumuzun fehm ü idrâk eyleyen

Kalb mir'âti mücellâ ruşenâ yüz binde bir

Fazl u yezdân sırrına ırmış kanı göster bana

Sırr-ı Kur'an-ı bilen hatt-ı üstüvâ yüz binde bir

Sayfa 120

Süre-i harf-i mukatta' remzini fehm eyleyen

Cüst ü cü itdüm Tûrabi şeh Gedâ yüz biñde bir

Dü

Cemali zât-ı pâkinde yazılmış Hatt-ı Bismillah

Saçın vallil ve ismi yüzündür nûr-i arşillah

Kaşındır nakşu'l-Ku'an yüründür Sure-i Rahman

Vücûdun sadr-ı Bismillah cemalin şemm-i vechullah

Mekândan lâ mekândır diyü inkâr eyleme hakkı

Si cü dü vü şî sücûd it Adem'dedir Allah

Vücûdun altı bin altı yüz altmış altı itdir

Oku bu veçhin kütübün başdan ayağa kelâmullah

Dü

Sayfa 121

İstimzâc-ı Bosnavi Kuddise sırruhu el-celli

Bihamdillah işâretle beyân itdim nice seyrân

Getürdüm cifr-i câ ma'den heme mü'minlere elvân

Dahi şeyhül-arab cifrinden aldım remizle nûşân

Bu sırrı fehm iden subh-ı mesâda ola çok giryân

Zuhûr-ı cim ile bir gün şeriatle döner devrân

98

Nescel İsminde bir deccâl cihânı târumâr eyler

Bu sırdır meknûn sâhibi etrâfla söyler

Gice gündüz anın devrinde mü'minler hemân ağlar

98

Cihânımdan nice gâzi şehâdetle virir serler

Zuhûr-ı cim için nâzır olur her gün heme ihvân

Libâs-ı küfr için bî-din olan müfti virir fetvâ
İderler hükmi hâkimler o dem kânun ile da'vâ
Demişlerdir azâb elçin ile zâlîme bulur dünyâ
O günlerde hemân mü'minleri hıfz eylesün mevlâ
Muvahhidler olur cimin zuhûrıyla hemân handân

Sayfa 122

Kara kâfir Belgrad'a cevânıyla ider isyân
Yedi yılda cüyûş ile akıdır demidemde kan
Olur Boşnaklara ruhsat iderler ... seyrân
Yazık oldu virir kâfir eline yine bir sultan
Zuhûr-ı cim ile gâzilere Hakdan gelür meydân

Ali Paşa çü dirir ser olur Yunan o demde şah
Münâfıklar alur efrenc libasıyla cihânda câh
Başalar çok olur giyen libâsı küfre ol âgâh
Şeriat ehlini tahkir iderler bil bî-iştiyâh
Zuhûr-ı cim için bâde dahi şeyinde döner gerdân

Viren gâzileri itmeğe çok fetvâ münâfıkdır

98

Cehennemle hem ruhbân bu bed işden muvâfıkdır
Ayn-ı Hadan Şehid ola muvahhidler mutâbıkdır

Sana nutkım eger ârif isen her işde sâbıkdır
Zuhûr-ı cim içün kırklar duâ itmekdedir her an

Sayfa 123

Çıka ha Bosna'dan leşker ile kan olur hikmetle
Harab eyler reşidin cişni şimşir himmetle
Döner bî-behre Bosna'ya olur bir başa devletle
Kara Mahmud anı tekdir ider gavga-yı mihnetle
Bu da'vâlar olur cimin zuhûriçün bize elvân

Rahmden bir elif Şam ve Haleb'de hükmi der elbet
Nekir isminde bir server bulur kan içre çün zillet
Hüner devrân akar alkan o Samarra'da Budur Hikmet
Giriftâr oldı Abdullah elif bula o dem şöhet

Virir mü'minlere cimden meserret hazret-i mennân

164

98

Cehennem dağda fevt olur hükm ü bef bef ider oldım
Sürer devrânı oğlanla içer subh u mesâda dem
Şeriat anda mahv olur gelür kânun ile bir nem
Bilâ perdâ olur küffâr ile işretde ol hemdem
Aya cim devrini ihsân ider mi bizlere canân

Sayfa 124

Beni esfer ile yek dil olalar oynaya dünya
Gideler dâye birlikde ideler suretâ gavga
Nekirin şerrini kayd it küfürle çok virir ma'nâ
Zinâ ile livata ehl-i mesnedle görür da'vâ
Aceb cimin cemilinden alur mı feyzi bir canân

Meded eyvah o gün mü'minlere dünya olur zindân
Çü tâlibler ideler din için Fatih'de bir devrân
Olur nefse gidenler âkıbet şöretle çok handân
Fenâ devrine kuvvet virür etrâfla Rahmân
Zuhûr-ı cim ile derd ehline dermân virür Lokman

Olur dış emriyle fâ-fehm cihânda çokça tebdilât
Diyeler kâfirin kânununa bir günde tanzimât
Gelür her beldeye hâkimlere ta'lîm ve tenbihât
Diye mü'min olan bilmem nedir bize bu tahvilât
Hemân cimin zuhurunda münâfıklar vireler can

Sayfa 125

Yahudi cîn-i esvedle şerif ile ider gavga
Yezidîler olur gâlib virürler ders-i bî-implâ
Şehid itsün nice seyyidlerî kâfir virür fetvâ
Yine şın mim ile mimde devrde gösterür ma'nâ

1298

Zıhûr-ı cim için tarih nasruhla olur âsân

Sanmadan şeyinde bir fitne zuhur eyler kıyâmetle

Yanar evler olur maktul nesâralar şecâatle

Demişlerdür gelür şeyne ufadan nahm alâmetle

Şehid olur nice mü'min o cim ile işâretle

Zuhûr-ı cim ider elbet ana tâbi' olur yazan

201

Gelür hükm ide bir lâkısı ola devrinde çok seyrân

Anın devrinde cimden var alâmet söylemiş yezdân

Münâfıklar o demlerde olalar hâk ile yeksân

Bizi ıslâh ider Yusuf akar kan içre hayli kan

Dimişler cim ile bir er fütuhathle süre devrân

Sayfa 126

Dimişler ak gelen eyler cihânda çakşıra rağbet

Anın devrinde tebdilât ile kâfir bulur zillet

Meşâyah-i güzine fetvâlar ile er virir şöhet

Erenler cim ile tecdîd ideler âkıbet-i devlet

Zuhûr-ı cim ile dünya yüzünde çok akar alkan

Meded mü'minlere yokdur o günlerde paşalardan

Merizin derdine dermân olamaz hiç devâlardan

Akl gider zihin kalkar azizim çok kafalardan
Bu devrin hükmünü şerh eyledim aynı nemalardan
Gelürse cim virür münkirleri katl itmeğe fermân

Olur üçden gelür beşden dokuzdada bir nemâ zâhir
Ahz-ı fehm it bir murabbba‘dan müneccimler olur mâhir
Hurûfîler cevâb almaz meğer olalım ola tâhir
Bu sırrı keşf iden izhâr iderse ola bir mâhir
Nice kâfir getürür cim zuhurunda hemân imân

Sayfa 127

Anâsır-ı mahmî şekline sâil kaçır fâ dan
Müsellesde olur tebdil ve tahvîlât yer râ dan
Esed burcunda ârifler hazer itmişdir ol bâ dan
Gelür cim ü melek dünyada merih ile döner devrân

Görünmez ayın fâ dan bih nunda derde bir dermân
İki mimden dahi râ dan ayân olur nice seyrân
Elifden çıka bir sürûr şecâatle olur burhân
İki ayın ile hem bir fâ ideler sağyan isyân
Hemân cim devrini cifr ehli gayet eylemiş pinhân

Olamaz şehriden lazdan fütuhât mülk-i dünyada
Bunı şerh eylemiş Şeyhül-Arab şol cifr-i zîbâda

Bu dersi fehm idengamdan ölür olda âzâde
Münâfıklar içer bir gün hemân simle bir bâde
Geçer zulmet gelür devlet bize cimden ayâ canân

Sayfa 128

Olur Süfyân zuhurunda bu dünya mümine zindân
Hesâb-ı fî sû'âl hem cevâbı fehm ider ihvân
Nikâbu Fî hicâb(ın) söylemiş remziyle çok yazan
Salâtin fî buyûtin sırrını fehm eyle ey canân
Lenâ cimun lehm-i seyf(un) demişdir böyle bir gılmân

Zuhûr eyler âlur Pertev virürler la'bla elvân
Kalur hayretde mürtetler döner bir yeni devrân
Hımâr vezninde kâfirler olalar hâk ile yeksân
Akıdır Asitanbul'da akıdan haylüce çok kan
Zuhûr ilçim maal-kâsım alel-a'dâ demiş merdân

Erenler avnla mü'minlere bir gün gelür Nusret
Zuhûr ile olur tecdîd ol demde bir devlet
Cevânibden ayân olur heme gâzilere şöhet
Gelür kan ehline devr-i felekden âkıbet-i zillet

1299

Zuhûr-ı cim içün ile nutkum bula nevşân

Sayfa 129

Uzatma Bosnevi ısrârını fâş itme nâdâne
Dimiş gavâs olan ısrarına bahr içre dürdâne
Gelür Taha ve Yasin cim ile bir günde merdâne
Hesâb eyle bu remzi anlamaz dünyada divâne
Zuhûr-ı cim ferah birle olur mü'minlere seyrân
Temmetüt-tamam

Sayfa 130

Nevrûziye-i Kemterî
Hamdullah irdi nevrüz-ı hayât-ı cavidân
Bu dem ferhundan neşnv ü nümâ buldı cihân
‘Alem-i bâlâ donanub oldu âlem şâdmân
Abd-ı ekber cennet-i âsâdur bu demde âşıkân
Doğdı ol şâh-ı velâyet merve diller buldı cân
Ol sebebdan nura gark oldu zemîn ve âsumân

Ya‘ni ol bint-i Esed-i Ali nessâb-ı Fatıma
Beyt-i Hakda huriler ile şebâb-ı Fatıma
Görđi doğmuş Murteza ismet-ı âb-ı Fatıma
Virdiler ağışuna aldı cenâb-ı Fatıma
Eyzân
Eyzân

Virdiler sultân levlâke bu mevlüdden haber
Secde-i şükr itdi Hakka hazret-i hayrül-beşer
Aldı basdı bağrına şemsü'l-hammı misl ü kamer
Vakt ü şâdidür bu dem âşık olana ey peser
Eyzân
Eyzân

Tıfılın ağuşı peygamberde şâh-ı Murteza
Hak peyamber idügin tasdik idüb kıldı edâ
Geldi ol dem hazrete Cibril didi ya Mustafa
Kutlu olsun sana bir ferzend-i sırr-ı hel-etâ
Eyzân
Eyzân

Mustafa gehvârının yanına gelse Heyderin
Hiç ayırdı cemâlinden Ali didelerin
İki elle sarılır boynuna peygamberin
Doğdığı gündür bugün îd idelim ol serverin
Eyzân
Eyzân

Her sene devr eyledikçe buna felek
Didiler ehlen ve sehlen merhabâ ins ü melek
Dönmeyiz Ayinimizdir hâsılı tâ haşre dek

Adet olmuştır bugünde bizlere îd eylemek

Eyzân

Eyzân

Sayfa 132

Fuzuli

Sabâdan gül yüzünde sünbül pür-pic ü tâb oynar

Sanaşın per açub gülşende bir müşkin gurâb oynar

Hayâl-i ârızın cevân ider bu çeşm-i pür-nemde

Nitekim mevcilenmiş suda aks-i âfitâb oynar

Ruhın görgeç olur sûz-i derûn ü dûd-i dil hâsıl

Bahar-ı eyyâm sıçrar berk-i rahşende sehâb oynar

Irağ olsun yaman gözden ne hoş sâ'etdir ol sâ'et

Ki Ma'sûk ile âşık eyleyüb nâz ü itâb oynar

Riyâyî zâhid-i huşkin semâîndan n'olur hâsıl

Sayfa 133

Hoş ol kim rind-i mey-hâne içüb câm-ı şarâb oynar

Bu gamlar kim benim vardır bâ'irin başına koysan

Çıkar kâfir cehennemden güler ehl-i gazâb oynar

Kılur göz perdesin hûn-âb-i haşret çâk her dem kim
Ruhında lezzet’i didâr zevkinden nikâb oynar

Fuzûlî reşkiden ditrer dil-i pür-hûnı uşşâkın
Benânuşında yârın her zaman kim dürr-i nâb oynar
Mim

Sayfa 134

Mühür

Sayfa 135

Mühür

Düstûr u Kemter

Ayâ cânım fedadır Ali evlâda
Hiç var mı sevdiğim andan ma’ada
Sayfa 136 ve 137

Boş

Sayfa 138

Şükrüldü

Muhibbî handân şükrüldi cemâl
Şâh-ı rehne hem can virildi cemâl
Demde veçhi seyrân görüldi cemâl

Lisânla virdim bir dalı bu dan

Mim Mim Mim

Sayfa 139

Göre şâb-emredi tevhîd ide Hak vasl-ı cemâl

Bunı tahkik buyurur şâh-ı cemil-i hubb cemâl

Çün ezeliden ezel-i nür-ı hidâyet dileriz

Açılur Bâb-ı Ali şehr-i Vilâyet dileriz

Temmet

Kul lâ eselukum aleyhi ecrâ

İlla mevetteti fil-kurbâ

Ehlibeyt hakkına budur âmennâ

Bunlara kanmayanlar câmuzi malaka

Koşma

Nice kıydı mel'ûn yezidi bed-baht

Bilmedi resulün evlâdıdır hak

Mü'minler idelim biz ana la'net

Didesi görmedi kim nuri şafak

Nâci gürûhuna uymadı süfyân

Ehl-i beyt dürlü etdi hezeyân

Ol sebebdan la'net ideriz her an

Kim ki etmez Hakdan devr oldu mutlak

Sayfa 140

Kimi kimden idelim şekvâyı sûr-ı hakk-ı dilâ

Didi lâ-yüs'el şânında bize rabb u a'lâ

Aynı eşyâ cümle ef'âl-i cemi'si zât-ı Hudâ

Eyzân Eyzân

Sâlikim râh-ı Hudâ asl-ı hüviyyet temelim

Lâ yemûn hayyi ebed sırr-ı melâmet ezelim

Vahy-i germinâ gelür kurb u nübüvveti gömelim

Eyzân eyzân

Sayfa 141

Gazel-i Muhammes

Bize hor bakma gönül ilm-i nihâbı dileriz

Şümme vechullah olub ayn-ı abâdı dileriz

Nûş idüb câm-ı ezeli ... riyâzet dileriz

Biz ezelden ezeli nûr-ı hidâyet dileriz

Açılır bâb-ı Ali şehr-i vilâyet dileriz

Geç o kaluklu aklı ilme kayd olma gönül

Fehm idüb ilm ü ledünni gayra ... olma gönül

Hak ile Hakkı olub ömürle Zeyd olma gönül

Eyzân Eyzân

Sayfa 142

Boş

Sayfa 143

Düstûr

Geldi şol rûz-ı muharrem çok muhibbân ağladı

İndi gökden zulmet gam-ı dilde mihmân ağladı

Arş-ı kürside melâik-i kevh-i derbân ağladı

Giydiler bu dem siyahlar arş-ı Rahmân ağladı

Saf çeküb cümle halâik eylediler intizâr

Yer yüzünde nice canlar dağ ve sahra ve bihar

Sad hezârân la‘net olsun eyleye iftihâr

Ab-ı yâd-i hâk-i nâr taht-ı Süleyman ağladı

Zulmeti câh-ı perde oldı Al-i süfyân gözine

Şâh-ı mazlumun kanını dökdiler yeryüzine

Bakmadılar emr-i furkân Mustafa'nın sözine

Hem şeriat hem tarikat hükm-i Kur'an ağladı

El-Hüseyn ... buyurdi ana ceddi Mustafa

Atasıdır şâh-ı heyder Aliyyül-Murteza

Ceddesi oldu Hadice menba-i Hayr n-nisa

Anası Zehra ve c mle h r-i g lm n ağladı

Eyley b m tem-i cedit h l ehli giydi kareler

Halk-ı cennet halk-ı diz r heb der ni y reler

 tdiler la‘net yezide  şık b -  reler

 ar ırmak havz-ı kevser c m-ı vild n ağladı

Ehl-i im n can u dilden tutdılar ez sını

Fedek-i m temle ge erler zulmetin dery sını

Arif  giry n olub tutsın o ş h n yasını

Sen değil bil ki bug nde pir-i p r n ağladı.

Sayfa 144

Boş

Sayfa 145

Kalender

Seyy remi  lemde mizden bile saymam

 m n-ı vef  k fr  k frden bile saymam

D nyaya nice geldin idi ey teni  ry n

Varlıkla olan ş kr ş k rden bile saymam

Dil kasrına dürre-i şâh-ı dâne koydum
Ol bahr-ı sedef dürrini derden bile saymam

Mahbüb-ı sadâda var iken fahr-ı nübüvvet
Men mühr ü Süleyman (ı) mührden bile saymam

Mihnetle geçir ömrini hengâmı ne keremdir
Devletle geçen ömrü ömürden bile saymam

... Müfred

Küfû zülfün ey hatm sal askerinin boynuna
Kâfir olsun yer dahi âlemde î mân isteyen

Sayfa 146

Nesimi sırrı er Rahmân-ı Taha

Olub

Ey ravzı kuddise

Sayfa 147

Gazel

Cemâlin kible-i î mân değil mi
Vücûdın masharî insan değil mi

Budur arşı muhiti kulhuvalah
Küşûdı kim keh bilmedi hayvan değil mi

Kamer çarhı feleğin ser-keşde hayrân
Senin şehrinde ser-gerdân değil mi

Ali sırrın ne bilsün her münafık
Münâfık kiblesi şeytan değil mi

Mukallid çünkü bilmez sırrını tevhîd
Muvâhhid olmadı şeytan değil mi

Sayfa 148

Boş

Sayfa 149

Rûz-ı şeb mihrin hüdâsına düşen mü'minlerin
Hâşâ kim mahrum koyasın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Seyyid Meddâhdır medhin ümidi der senin
Yarın anı kurtarırısın Ya Hüseyin ibn-i Ali
Temmet

Sayfa 150

Sana zulm iden yezid ve şimr ve mervan ...

Giydiler la'net libâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Sensin ol mazlum hem ma'sûm merhum Said

Kim şehid-i Kerbela'sın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Din ü dünyasın virüb kasdın kılan bî dinlerin

Göreler yarın cezâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Ol Ali'dir kim ana Zeynel-abâd oldu luğb

Hem ana ma'rûf-ı abâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Hem Muhammed Bakır ol Cafer ve Kazım ve Rıza

Bunların cedd-i alâsı Ya Hüseyin ibn-i Ali

Hem Taki ve hem Naki Askeri ya'ni Hasan

Mehdi-i sâhib-i livâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Mü'min ve münkir tapında buldılar redd ve kabul

Kim imâm-ı pişvâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Çün yed-i beyzâ dürür dest-i şerifin ey semî

Bu gidürür yüz karasın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Sayfa 151

Ta‘lim idüb esmâyı bildir bize eşyâyı

Tutmağa o ednâ-ı hikmet yolını göster

Hâr içre biz gel zâr içre doğar envâr

Mürşide tecellin var rü’yet yolını göster

Şu kim ola vuslatde halvet bula halvetde

Bu Mısriye keşretde vahdet yolunu göster

Temmet

Düstûr

Nûr-ı çeşm-i evliyâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Dürr-i tâc-ı evliyâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Menba‘-i ahlâk ve lutf-u mahzen her mu‘cizât

Ma‘den-i cüdu sehâsın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Sensin işrâk eyleyen subh ezelde âleme

Nûr-ı çeşm-i ve’d-Duḥâ’sın yâ Hüseyin ibn-i Ali

Hem şeriat hem tarikat hem ḥaḳikat marifet

Sendedür müşkil-güşâsın Yaa Hüseyin ibn-i Ali

Mive-i bâğ-ı nübüvvet hem vilâyetdür özi

Nûr-ı ayn-ı Muştafa'sın Ya Hüseyin ibn-i Ali

Sayfa 152

Dil derde düşüb iste dîdâr-ı Hüdâyı

Pîrân-ı hakikat anı tedbire çekerler

Bu kân-yekûn ile ey havace bu olmaz

Bu dersi gören âşık tefsire çekerler

Seyfi bilürin dime sakın ilm-i ledünnî

Erbâb-ı tarikat seni ta‘bire çekerler

Temmet

Düstûr

Ya Rab bize ihsân it vuslat yolını göster

Sûretde koma can it uzlet yolını göster

Eyledi hevâ gâret olur işimiz âdet

Dergâhın evveli gayet kudret yolını göster

Nefsimi hevâdan kes kalbimi riyadan kes

Meylimi sevdâdan kes halvet yolını göster

Candan sana tâlib kıl her tâate râgıb kıl
Bir pire musâhib kıl hıdmet yolını göster

Sayfa 153

Düstûr-ı Seyyid Nizamoğlu

Bihamdillah zehî minnet bizim ma‘bûdumuz vardır
Ne birde istesin ancak bizim ma‘bûdumuz vardır

Görüb sufilerin devrânın ey vâiz gider dahli
Senin aklın buna irmez bizim maksudumuz vardır

Muhabbet ateşinden biz fetâ andır Fetâ olduk
Bu bir Pazar varlıktır ki yokluk sözümüz vardır

Harâbât ehliyüz meyhâne-i aşkdan şarab içdük
Ne ırzı ve namusu ne ne bir kişiden umudumuz vardır

Bana Seyyid Nizamoğlu dimişler gerçi dünya
Bizim ol âlem-i dilde bir özge adımız vardır
Temmet

Mecnûn-ı hüdâ olanı zincire çekerler
Şol tâlib hakk-ı âşıkı bir pire çekerler

Fer‘iyle bilinür yine ol âlemin aslı

Ma‘na bileni lafızla takrire çekerler

Sayfa 154

Boş

Sayfa 155

Gazel-i Hilmiyâ

Tâ ezel bezm-i ellesteden âşıkân Bektaşidir

Men aref sırrıyla hemdem ârifân Bektaşidir

Tâhir abdal meşreb görünür hemvâresi

Bâtına tecri muhit genç kân Bektaşidir

Gizlenür özi fahre dervişânın kâmili

Çünkü anlarda zuhur eyler muhakkaktır veli

Gizlidir anlarda esrârı cihân dârı Ali

Mecv-i uran deryâyı aşk içre hemân Bektaşidir

SONUÇ

Bektaşiliğin edebiyata yansımalarını incelediğimizde, bu zengin ve çok katmanlı tasavvufi mirasın hem tarihî hem de edebî alanlarda derin bir etki bıraktığını görmekteyiz. Orta Asya'dan Anadolu'ya, oradan da Balkanlara kadar uzanan bu mistik yolculuk, edebiyatın değişen dönemlerinde farklı biçimlerde kendini göstermiş ve çağdaş düşüncelerle etkileşime girerek yeni anlamlar kazanmıştır.

Hacı Bektaş Veli'nin 13. yüzyılda başlattığı bu gelenek, edebiyatın birçok dalında -hikâye, şiir, tiyatro- derin izler bırakmıştır. Menkıbeler, nefesler ve âşıkların deyişleri, Bektaşilikten etkilenerek, tasavvufi düşünceleri, sosyal adaleti, insan sevgisini ve hoşgörüyü vurgulayan temaları işlemiştir. Bu yansımalar, Bektaşiliğin temel değerlerinin -özgürlük, eşitlik, insan sevgisi ve hoşgörü- halk edebiyatında nasıl somutlaştığını ve toplumla nasıl bütünleştiğini ortaya koymaktadır.

Modern Türk edebiyatında ise Bektaşilik, daha soyut ve sembolik bir boyut kazanarak, toplumsal adalet, bireysel özgürlük ve mistisizm gibi temalar üzerinden işlenmiştir. Çağdaş yazarlar ve şairler, Bektaşî felsefesini ve sembollerini modern zamanların sosyal ve bireysel sorunlarıyla bütünleştirerek, bu eski geleneği günümüz okurlarına taşımışlardır.

Bektaşilik ve edebiyat arasındaki bu etkileşim, geçmişin mirasını korurken aynı zamanda geleceğe yönelik yeni yorumlar ve anlayışlar için zemin hazırlamıştır. Bektaşiliğin edebiyattaki yansımaları, bu geleneğin sadece tarihî bir miras olmadığını, aynı zamanda çağdaş dünya için geçerli ve önemli mesajlar taşıyan bir kaynak olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın temelini oluşturan eser, Arap alfabesiyle yazılan ve Nevşehir Hacı Bektaş İlçe Halk Kütüphanesinden Millî Kütüphaneye devredilen *Mecmu'a-i Eş'ar* adlı yazmadır. Bektaşiliğin tarihsel gelişimi ve bu gelişimin edebî alanlar üzerindeki etkilerinin de detaylı bir şekilde incelenmesiyle birlikte mezkûr mecmua Latin alfabesine aktarılmıştır. Yapı ve muhteva bakımından incelenerek tarihî olay ve durumların dizelere yansımaları ortaya koyulmuştur.

Araştırma sürecinde yazmanın tarihi ve müellifi tespit edilememiştir. 159 sayfalık mecmuanın içeriğinde Bektaşilik anlayışı çerçevesinde yazılmış yetmiş adet şiir, bir adet nesir (Risale-i vücûd nâme-i Kaygusuz Abdal Sultan'dan bir bölüm) ve

sonlara doğru belirli aralıklarla boş nüshalar tespit edilmiştir. Her sayfada ortalama 12-20 satır aralığında kaleme alınmıştır. Her şiirde harekelendirme olmayıp bazı dizeler üzeri çizilmek suretiyle tahrip edilmiştir. Bazı sayfaların altında Batı Arap sayılarıyla numaralandırma varken bazı sayfaların üstünde Doğu Arap sayı sistemiyle numaralandırma vardır. Şiirler sehli mümteni uslubuyla kaleme alınmıştır ve yazılar incelendiğinde tek bir kişi tarafından kaleme alındığı düşünülmektedir. Yazının sarih olması sebebiyle tahsil görmüş bir kişinin elinden çıktığı sonucuna varılabilir ancak kelimelerdeki yazım hataları da bu hususta göz önünde bulundurulmalıdır. Müseddes olarak kaleme alınan şiirlerin beşliklerden oluşuyor olması da bu eksiklikler arasında sayılabilir.

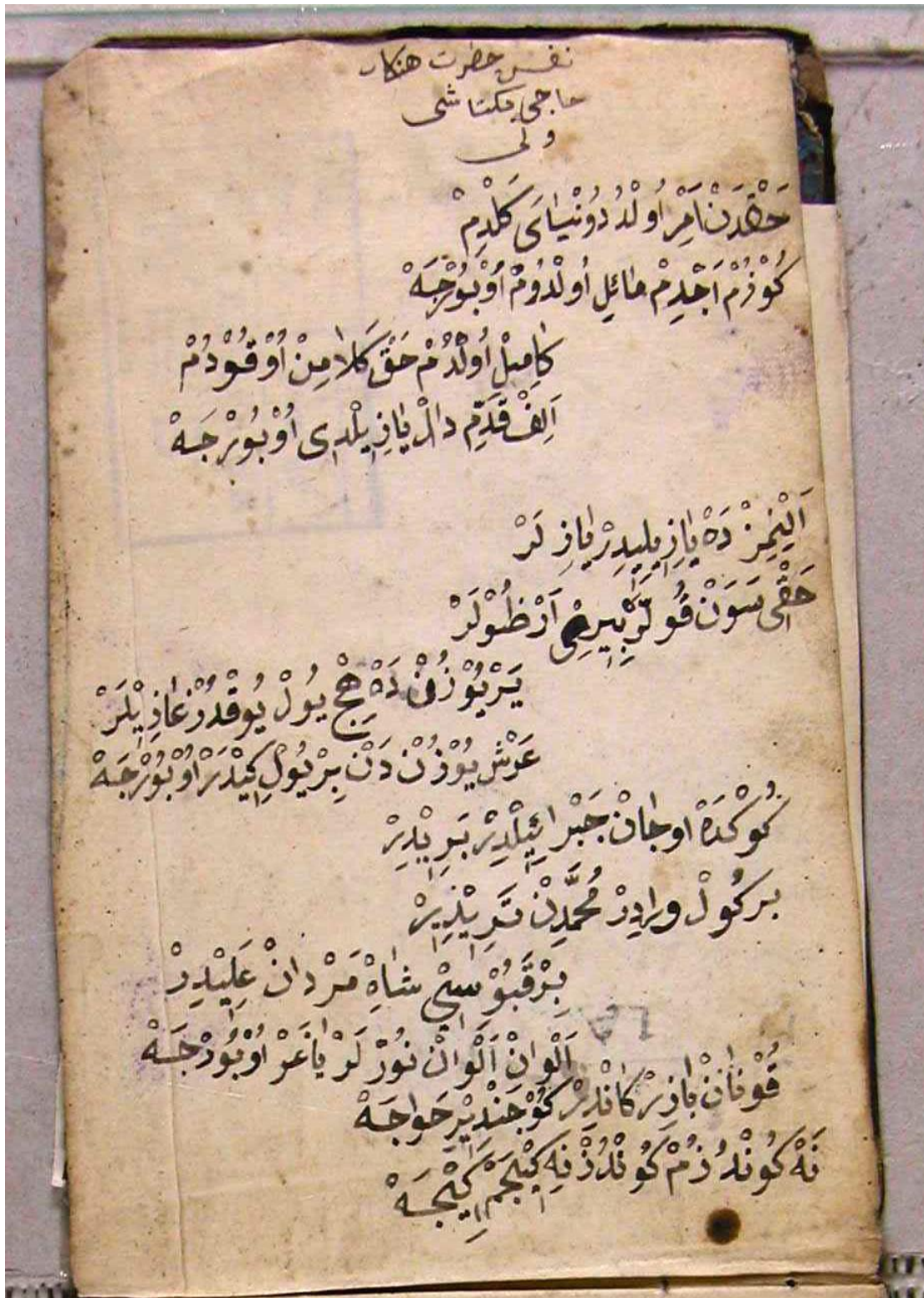
Yoğunluğunu koşma biçiminin oluşturduğu mecmuada gazel, nefes ve destan nazım şekilleri ve türlerinde de şiirler bulunmaktadır. Şiirlerde yoğun olarak vurgulanan Hazreti Muhammed, Hazreti Hızır, Hazreti Ali, Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin, On İki İmam, Kırklar, Pir Sultan Abdal; nefis, gönül, aşk, mey ve şarap kavramları incelenmiş ve bunlara örnekler verilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aydın, Erdoğan. *Kimlik Mücadelesinde Alevilik*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008.
- Cebeci, Lütfullah. “Selsebîl”. *TDVİA*. 2009: 447-448.
- Ceyhan, Semih, ed. “Bektaşîyye”. *Türkiye’de Tarikatlar*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015: 447-486.
- Ceyhan, Semih, ed. “Bektaşîyye”. *Türkiye’de Tarikatlar*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015: 447-486.
- Civelek, Yakup. “Yeniçeriliğin Kuruluşu ve Hacı Bektaş Veli”. *I. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu*. Çorum, 2010.
- Çift, Salih. “Bektaşî Geleneğinde Vahdet-i vücûd ve İbn’ül Arabî”, *İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, 23, 2009: 257-279.
- Faroqhi, Suraiya. *Anadolu’da Bektaşîlik XV. Yüzyıl Sonlarından 1826 Yılına Kadar*. I. Karaelmas Erdem. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2017.
- Fığlalı, E. Ruhi. *Türkiye’de Alevilik Bektaşîlik*, Ankara: Selçuk Yayınları, 1996.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. *Türkiye’de Alevilik-Bektaşîlik*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2006.
- Gökbel, Ahmet. *Ansiklopedik Alevi Bektaşî Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Gündoğdu, Cengiz. *Hacı Bektâş-ı Velî Öğretisi ve Takipçileri Hakkında Metodik Yeni Bir Yaklaşım*. Ankara: Aktif Yayınları, 2007.
- Haksever, Ahmet Cahit. “Osmanlı’nın Son Döneminde Islahat ve Tarikatlar: Bektaşîlik ve Nakşibendilik Örneği”. *EKEV Akademi Dergisi*. Kış 2009: 39-60.
- Hamzaj, İtir. *Sâlih Niyâzî Dedebaba Hacı Bektaş Velî Dergâhı Son Postnişîni*. İstanbul: Revak Kitabevi Yayınları, 2019.
- <http://lugatim.com/>. Kubbe Altı Lugatı. Erişim Tarihi: 29.12.2023.
- <https://sozluk.gov.tr/>. Türk Dil Kurumu. Erişim Tarihi: 29.12.2023.

- Kara, Mustafa. *Anadolu Erenlerinden Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.
- Knysh, Alexander. *Tasavvuf Tarihi*. İstanbul: Ufuk Yayınları, 2011.
- Köprülü, M. F.uad. *Türk Saz Şairleri*. C IV. Ankara: Millî Kütüphane Yayınları, 1962.
- Maden, Fahri. *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020.
- Maden, Fahri. *Hacı Bektaş-ı Veli*. İstanbul: Erdem Yayınları, 2019.
- Mélikoff, Irene. *Hacı Bektaşî Efsaneden Gerçeğe*. T. Alptekin, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2004.
- Mélikoff, Irene. *Uyur İdik Uyardılar, Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları*. Demos Yayınları, 2006.
- Ocak, Ahmet Yaşar. “Bektaşilik”. *DİA*. C 5, İstanbul, 1992.
- Ocak, Ahmet Yaşar. “Bektaşîyye”, *Türkiye’de Tarikatlar*. Ceyhan, Semih (ed.) İstanbul: İSAM Yayınları, 2015: 447-486.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Babaîler İsyanı Aleviliğin Tarihsel Altyapısı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2009.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Tarihten Teolojiye: İslam İnançlarında Hz. Ali*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Türk Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.
- Oğuz, M. Öcal (ed.). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2016.
- Oğuz, M. Öcal. *Yozgat’ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994.
- Öz, Baki. *Dünyada ve Türkiye’de Alevi-Bektaşî Dergâhları*. İstanbul: Can Yayınları, 2001.
- Öz, Baki. *İttihat-Terakki ve Bektaşîler*. İstanbul: Can Yayınları, 2004.

- Özsoy, Naci. “İlk Dönem Tasavvuf Kültüründe Horasan Melâmîliği ve Anadolu’da Bir Melâmî Karakter: Zembilfroş”. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S 2, Aralık, 2014: 85-99.
- Parla, Jale. “Yirminci Yüzyılda Edebiyat Eleştirisi ve Terry Eagleton”. *Terry Eagleton, Edebiyat Kuramı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000: 1-39.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet. *İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016.
- Saygı, Hakkı. *Türklerin Balkanlara Geçışı ve Alevi-Bektaşî Zümreler*. İstanbul: Cem Vakfı Yayınları, 2013.
- Şahin, Haşim. “Proto-Bektaşîlerin Serencamı Bektaşî İdik Balım Sultan’dan Evvel”. *Aktüel Tarih Dergisi*. 4, 2022: 48-58.
- Şahin, Haşim. *Dervişler, Fakihler, Gaziler: Erken Osmanlı Döneminde Dini Zümreler (1300-1400)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020.
- Şener, Cemal. *Alevi Törenleri*. İstanbul: Ant Yayıncılık, 1995.
- Şener, Cemal. *Sorularla Alevilik*. İstanbul: Pozitif Yayınları, 2008.
- Temren, Belkıs. *Bektaşîliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.
- Tokalak, İsmail. *Ahilik, Bektaşîlik, Alevilik ve Mevlevîliğin Kökenleri: Ahi Evran Hacı Bektaş Veli ve Mevlana’nın Gerçek Kimlikleri*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 2017.
- Varol Muharrem. *İslahat Siyaset Tarikat Bektaşîliğin İlgaı Sonrasında Osmanlı Devleti’nin Tarikat Politikaları (1826-1866)*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013.
- Yaman, Ali. *Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi*. İstanbul: Nokta Kitap, 2007.
- Yüksel, Müfid. *Bektaşîlik ve Mehmed Ali Hilmî Dedebaba*. İstanbul: Bakış Yayınları, 2002.

تا ازل بزم السندک عاشقان بکتا شیدر
 من عرف سربله همدم عارفان بکتا شیدر
 ظاهر اقبال مشرب کوز بنور هواره سی
 باطن بحری مخطف کج کان بکتا شیدر
 کز نشور اونی فخر درویشانه کامی
 چونکی اندرده ظریف زبیر حق صبر دل
 کز لایب اندرده اسرار جهان راوی علی
 موج اوران دریا عتوه ایجره هان بکتا شیدر